

**DEWAN NEGARA
PARLIMEN KELIMA BELAS
PENGKAL KEDUA
MESYUARAT KETIGA**

Bil. 33	Isnin	11 Disember 2023
----------------	--------------	-------------------------

K A N D U N G A N

MENGANGKAT SUMPAH DUA ORANG AHLI DEWAN NEGARA Lantikan Baharu	(Halaman 1)
PEMASYHURAN TUAN YANG DI-PERTUA Mengalu-alukan Pelantikan Sebagai Ahli Dewan Negara	(Halaman 2)
PERTANYAAN-PERTANYAAN BAGI JAWAB LISAN	(Halaman 3)
USUL: Menangguhkan Bacaan kali Yang Kedua dan Ketiga Rang Undang-undang Di Bawah P.M. 61	(Halaman 34)
RANG UNDANG-UNDANG: Rang Undang-undang Perbekalan 2024	(Halaman 34)

AHLI HADIR

1.	Yang Berhormat	Tan Sri Dato Sri Dr. Haji Wan Junaidi Tuanku Jaafar
2.	“	Datuk Nur Jazlan bin Tan Sri Mohamed
3.	“	Datuk Seri Diraja Dr. Zambry bin Abdul Kadir [Menteri Luar Negeri]
4.	“	Puan Hajah Fuziah binti Salleh [Timbalan Menteri Perdagangan Dalam Negeri dan Kos Sara Hidup]
5.	“	Puan Saraswathy a/p Kandasami [Timbalan Menteri Pembangunan Usahawan dan Koperasi]
6.	“	Datuk John Ambrose
7.	“	Tuan Haji Abdul Nasir bin Haji Idris (Kedah)
8.	“	Tuan Abun Sui Anyit
9.	“	Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah (Negeri Sembilan)
10.	“	Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim (Sarawak)
11.	“	Dato' Ajis bin Sitin (Pahang)
12.	“	Tuan Amir bin Ghazali (Pulau Pinang)
13.	“	Datuk Dr. Haji Azhar bin Ahmad
14.	“	Prof. Datuk Seri Dr. Awang bin Sariyan
15.	“	Tuan Haji Aziz bin Ariffin (Perlis)
16.	“	Dato' Arman Azha bin Abu Hanifah
17.	“	Datuk Bobbey Ah Fang Bin Suan (Sabah)
18.	“	Dato' Haji Husain bin Awang (Terengganu)
19.	“	Tuan Haji Hussin bin Ismail (Terengganu)
20.	“	Tuan Isaiah a/l D Jacob
21.	“	Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian
22.	“	Datuk Judiet binti Fidilis @ Noraini binti Idris (Sabah)
23.	“	Dato' Juhanis binti Abd Aziz (Pahang)
24.	“	Dato' Kesavadas a/l A Achyuthan Nair (Negeri Sembilan)
25.	“	Dr. Lingeshwaran a/l Dato' Seri R. Arunasalam (Pulau Pinang)
26.	“	Datuk Wira Koh Nai Kwong (Melaka)
27.	“	Datuk Lim Pay Hen (Johor)
28.	“	Tan Sri Dato' Low Kian Chuan
29.	“	Tuan Manolan bin Mohamad
30.	“	Tuan Ir. Md Nasir bin Hashim
31.	“	Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh
32.	“	Prof. Tan Sri Datuk Dr. Haji Mohamed Haniffa bin Haji Abdullah
33.	“	Tuan Mohd Hasbie bin Muda
34.	“	Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli

AHLI HADIR (samb/-)

35.	Yang Berhormat	Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya (Wilayah Persekutuan Putrajaya)
36.	“	Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof (Perak)
37.	“	Tuan Musoddak bin Ahmad (Kedah)
38.	“	Datuk Haji Mustafa bin Musa (Melaka)
39.	“	Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan
40.	“	Tuan Nik Mohamad Abduh bin Nik Abdul Aziz (Kelantan)
41.	“	Puan Noorita binti Sual
42.	“	Dato Dr. Nuing Jeluing (Sarawak)
43.	“	Datuk Paul Igai
44.	“	Datuk Razali bin Idris
45.	“	Puan Rita Sarimah Anak Patrick Insol
46.	“	Tuan Roderick Wong Siew Lead
47.	“	Datin Hajah Ros Suryati binti Alang
48.	“	Tuan Seruandi bin Saad (Perlis)
49.	“	Dato' Shamsuddin bin Haji Abd. Ghaffar (Perak)
50.	“	Dato' Sivaraj a/l Chandran
51.	“	Puan Susan Chemeraai Anding
52.	“	Datuk Teo Eng Tee @ Teo Kok Chee
53.	“	Dato' Sri Ti Lian Ker
54.	“	Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff (Kelantan)
55.	“	Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa
56.	“	Tan Sri Datuk Seri Panglima Anifah bin Aman @ Haniff Amman

AHLI TIDAK HADIR

1.	Yang Berhormat	Datuk Seri Saifuddin Nasution bin Ismail [Menteri Dalam Negeri]
2.	“	Tengku Datuk Seri Utama Zafrul bin Tengku Abdul Aziz [Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri]
3.	“	Dato' Setia Dr. Haji Mohd Na'im bin Haji Mokhtar [Menteri di Jabatan Perdana Menteri [Hal Ehwal Agama]
4.	“	Datuk Dr. Dominic Lau Hoe Chai
5.	“	Dato' Sri Vell Paari a/l Tun Samy Vellu

HADIR BERSAMA

1. Yang Berhormat Datuk Seri Haji Mohamad Bin Sabu [Menteri Pertanian dan Keterjaminan Makanan] (Kota Raja)
2. “ Dato’ Seri Utama Haji Mohamad Bin Hassan., Menteri Pertahanan (Rembau)
3. “ Tuan Nik Nazmi Bin Nik Ahmad [Menteri Sumber Asli, Alam Sekitar dan Perubahan Iklim] (Setiawangsa)
4. “ Dato’ Sri Hajah Nancy Binti Shukri [Menteri Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat] (Santubong)
5. “ Puan Fadhlina Binti Sidek [Menteri Pendidikan] (Nibong Tebal)
6. “ Tuan Ahmad Fahmi Bin Mohamed Fadzil [Menteri Komunikasi dan Digital] (Lembah Pantai)
7. “ Tuan Khairul Firdaus Bin Akhbar Khan [Timbalan Menteri Pelancongan, Seni dan Budaya] (Batu Sapi)
8. “ Puan Lim Hui Ying [Timbalan Menteri Pendidikan] (Tanjong)
9. “ Datuk Ts. Mustapha @ Mohd Yunus Bin Sakmud [Timbalan Menteri Sumber Manusia] (Sepanggar)
10. “ Dato Lukanisman Bin Awang Sauni [Timbalan Menteri Kesihatan] (Sibuti)
11. “ Datuk Ugak Anak Kumbong., Timbalan Menteri Di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Sabah, Sarawak Dan Tugas-Tugas Khas). (Hulu Rajang)
12. “ Tuan Haji Akmal Nasrullah Bin Mohd Nasir [Timbalan Menteri Pembangunan Kerajaan Tempatan] (Johor Bahru)
13. “ Tuan Adly Bin Zahari [Timbalan Menteri Pertahanan] (Alor Gajah)
14. “ Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar Bin Haji Nasarah [Timbalan Menteri Dalam Negeri] (Lenggong)
15. “ Tuan Liew Chin Tong [Timbalan Menteri Pelaburan, Perdagangan dan Industri] (Iskandar Puteri)
16. “ Datuk Arthur Joseph Kurup [Timbalan Menteri Sains, Teknologi dan Inovasi](Pensiangan)
17. “ Datuk Aiman Athirah Binti Sabu [Timbalan Menteri Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat] (Sepang)
18. “ Dato’ Sri Huang Tiong Sii [Timbalan Menteri Sumber Asli, Alam Sekitar dan Perubahan Iklim] (Sarikei)

**MALAYSIA
DEWAN NEGARA
PARLIMEN KELIMA BELAS
PENGKAL KEDUA
MESYUARAT KETIGA
Isnin, 11 Disember 2023**

Mesyuarat dimulakan pada pukul 10.00 pagi

DOA

*[Tuan Yang di-Pertua **mempengerusikan Mesyuarat**]*

MENGANGKAT SUMPAH DUA ORANG AHLI DEWAN NEGARA

Setiausaha: Mengangkat sumpah dua orang Ahli Dewan Negara.

Ahli-ahli Yang Berhormat, Majlis Mengangkat Sumpah pada hari ini adalah selaras dengan peruntukan Perkara 59(1) Perlembagaan Persekutuan dan Peraturan Mesyuarat 4(1) Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara serta mengikut Jadual Keenam Perlembagaan Persekutuan.

Dengan hormatnya saya menjemput Ahli Yang Berhormat berikut untuk mengangkat sumpah di hadapan Yang di-Pertua Dewan Negara.

LANTIKAN BAHARU

Ahli Yang Berhormat yang tersebut di bawah ini telah mengangkat sumpah:

1. Yang Berhormat Senator Dato' Haji Abdul Halim bin Haji Suleiman (Lantikan baharu, pilihan Dewan Undangan Negeri Johor); dan
2. Yang Berhormat Senator Tuan Michael Mujah Lihan (Lantikan Baharu, pilihan Dewan Undangan Negeri Sarawak).

[Upacara Mengangkat Sumpah tamat]

PEMASYHURAN TUAN YANG DI-PERTUA

MENGALU-ALUKAN PELANTIKAN SEBAGAI AHLI DEWAN NEGARA

Tuan Yang di-Pertua: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Salam sejahtera.

Alhamdulillah, saya merafakkan rasa syukur kepada Allah SWT kerana dengan limpah rahmat dan inayahNya juga dapat kita bersama-sama dalam Majlis Angkat Sumpah Senator baharu pada hari ini.

Tahniah kepada Yang Berhormat Senator Dato' Haji Abdul Halim bin Haji Suleiman, yang dipilih sebagai Ahli Yang Berhormat Dewan Negara oleh Ahli Dewan Undangan Negeri Johor mulai 23 November 2023 sehingga 22 November 2026 dan Yang Berhormat Senator Tuan Michael Mujah Lihan yang dipilih sebagai Ahli Yang Berhormat Dewan Negara oleh Ahli Dewan Undangan Negeri Sarawak mulai 11 Disember 2023 hingga 10 Disember 2026.

Dengan lantikan kedua-dua Yang Berhormat Senator ini, maka hampir semua negeri mempunyai wakil Ahli Dewan Negara kecuali satu dari negeri Melaka yang baharu menamatkan tempoh perkhidmatan beliau pada 9 Disember yang lalu dan dua lagi kekosongan dari negeri Selangor.

Saya mengalu-alukan perbahasan kedua-dua Yang Berhormat Senator ini dalam sidang Dewan yang akan datang.

■1010

Ahli-ahli Yang Berhormat Dewan Negara dan hadirin yang saya hormati sekalian, Dewan Negara yang mulia ini merupakan badan perundangan yang bukan sahaja menjalankan peranan semak dan imbang badan Eksekutif tetapi juga kepada Dewan Rakyat.

Bagi merealisasikan Perlembagaan Persekutuan dan seterusnya menjunjung konsep Demokrasi Berparlimen, Raja Berperlembagaan, sejak bermulanya Mesyuarat Ketiga, Penggal Kedua, Parlimen Ke-15, Majlis Dewan Negara pada 27 November yang lepas, Ahli Dewan Negara telah membahaskan secara intelektual dan komprehensif, di dalam menjalankan tanggungjawab yang telah diamanahkan kepada semua.

Perbahasan dan pertanyaan yang dikemukakan kepada setiap kementerian telah menunjukkan bahawa Dewan Negara memainkan peranan substantif dalam meluluskan Usul dan rang undang-undang yang dibentangkan.

Saya menyarankan semua Ahli Dewan Negara mengekalkan momentum dan produktif ini dan terus berkongsi input perbahasan dan ucapan kepada media massa elektrik, media sosial agar rakyat terus dapat maklumat dan manfaat daripada perbahasan di dalam Dewan yang mulia ini.

Untuk sidang-sidang yang akan datang, saya mengalu-alukan sumbangan perbahasan yang intelektual dan konstruktif daripada Yang Berhormat Datuk Haji Abdul Halim bin Haji Suleiman dan Yang Berhormat Senator Tuan Michael Mujah Lihan.

Akhir kata, selamat menjalankan tugas kepada dua Yang Berhormat Senator. Sekian. *Wabillahitaufig walhidayah. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.*

PERTANYAAN-PERTANYAAN BAGI JAWAB LISAN

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih. Dipersilakan pertanyaan oleh Yang Berhormat Senator Datuk Noraini binti Idris.

Datuk Noraini binti Idris: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Soalan saya nombor 1.

Tuan Yang di-Pertua: Sila Yang Berhormat.

1. Datuk Noraini binti Idris minta Menteri Pertahanan menyatakan:

- (i) kesediaan fasiliti pertahanan bagi meningkatkan tahap siap siaga pertahanan di pesisir Pantai Timur Sabah; dan
- (ii) pembaharuan daripada segi kekuatan ketenteraan yang akan dilaksanakan sebagai persiapan untuk menghadapi sebarang ketidaktentuan ancaman keselamatan di sempadan Wilayah Sabah.

Menteri Pertahanan [Dato' Seri Utama Haji Mohamad bin Haji Hasan]: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera.

Pertamanya, izinkan saya Tan Sri Yang di-Pertua untuk- dua perkara sebelum saya menjawab soalan. Nombor satu saya *nak* mengucapkan selamat *Happy Birthday* kepada Datuk Noraini binti Idris... *[Tepuk] Birthday* beliau hari ini. Ya, so, saya mengambil peluang untuk menjawab soalan dia pada hari ini, pada pagi ini.

Kedua, saya mohon izin Tan Sri Yang di-Pertua untuk mengucapkan setinggi-tinggi tahniah kepada kedua-dua rakan Ahli Yang Berhormat Senator yang baharu sahaja mengangkat sumpah iaitu sahabat-sahabat Datuk Haji Abdul Halim dari Johor dan juga Tuan Michael Mujah daripada Sarawak ya. Semoga kehadiran kedua mereka yang penuh pengalaman akan dapat membantu Dewan ini untuk terus membahaskan perkara-perkara yang perlu dibahaskan.

Tan Sri Yang di-Pertua, berkenaan dengan soalan daripada Senator Datuk Noraini berkenaan dengan fasiliti pertahanan, kesediaannya dan bagi meningkatkan tahap kesiapsiagaan pertahanan di pesisir Pantai Timur Sabah serta pembaharuan daripada segi

kekuatan ketenteraan di wilayah sana. Tan Sri Yang di-Pertua, Kementerian Pertahanan-kerajaan Tan Sri Yang di-Pertua melalui Kementerian Pertahanan dan angkatan tentera, sentiasa bersiap sedia bagi melindungi dan menjaga keselamatan sempadan wilayah Sabah khususnya di kawasan Pantai Timur Sabah yang sentiasa diberikan penekanan oleh kerajaan.

Isu keselamatan negara perlu dilihat secara menyeluruh dengan mengambil kira keadaan geostrategik serantau dan juga bentuk ancaman yang mungkin dihadapi pada masa kini serta masa hadapan.

Datuk Yang di-Pertua, kita melihat kita punya strategi pertahanan berkelompok, bertompok-tompok, kita melihat secara keseluruhannya. Tambahan pula sekarang ini Tan Sri Yang di-Pertua, kita sekarang ini beroperasi atas asas dua *theater system* iaitu dua wilayah. Dulunya satu wilayah sahaja- Malaysia termasuklah Semenanjung Sabah dan Sarawak, tetapi memandangkan keadaan dan juga geopolitik yang berubah, strateginya perlu berubah juga.

Maka, kita ada dua *theater system*. Satu kita beroperasi kita panggil 'Medan Barat' iaitu di Semenanjung dan juga kedua ialah 'Medan Timur' iaitu untuk Sabah dan Sarawak. Mereka, bila kita berada dalam keadaan *theater* ini, Tan Sri Yang di-Pertua maka kita lihat banyak dan adanya keperluan untuk kerajaan mempertingkatkan kesediaan dan kesiapsiagaan pertahanan anggota tentera kita di kawasan Sabah dan Sarawak di bawah Medan Timur, Tan Sri Yang di-Pertua.

Jadi, berbagai-bagai-bagai usaha yang sedang dan telah pun dilakukan dan dirancang untuk kita meningkatkan prestasi dan juga meningkatkan kekuatan pertahanan kita di Medan Timur. Tambahan Pula, Tan Sri Yang di-Pertua, Medan Timur ini dia dah berubah kita punya keadaan geopolitik dan strategik pertahanan kita Tan Sri Yang di-Pertua. Dulu, banyak ancaman kita di Selat Melaka dan macam-macam lagi, tetapi sekarang ini, ancaman kita banyak di Wilayah Timur iaitu di Medan Timur kita terutamanya daripada persempadanan kita di Laut Sulu, di Laut China Selatan dan perkembangan mutakhir di Laut China Selatan ini memerlukan angkatan tentera kita diperkasakan dan benteng pertahanan negara perlu diperkasakan di sana.

Tan Sri Yang di-Pertua, pada masa ini, fasiliti pertahanan sedia ada berfungsi dengan baik dan memberikan impak keselamatan yang positif seperti pengoperasian pos-pos kawalan keselamatan di bawah Ops Pasir yang berada di sepanjang pesisiran Pantai Timur Sabah mulai dari Kudat sehinggalah ke Tawau. Selain daripada itu, aset-aset lain yang ditempatkan seperti *Radar Coastal Surveillance System*, dua buah pangkalan operasi hadapan di laut dalam bentuk *sea-basing* di perairan Semporna dan Sandakan yang melibatkan pengoperasian Pangkalan Tentera Laut secara silih berganti.

Kita ada sebuah kapal *auxiliary* silih berganti, Kapal Bunga Emas dan Kapal Tun Azizan. Serta aset-aset daripada tentera darat, tentera laut dan tentera udara yang telah meningkatkan keselamatan maritim dan daratan di kawasan berkenaan, Tan Sri Yang di-

Pertua, bagi mendepani cabaran keselamatan di kawasan berkenaan, pihak ATM mengambil beberapa langkah khusus bagi mengekang sebarang ancaman di luar Pantai Timur Sabah.

Antara langkah-langkahnya ialah nombor satu, mengekalkan operasi-operasi ATM sedia ada dan memperkasakan lagi iaitu melalui latihan-latihan sama ada di peringkat perkhidmatan dan secara bersama antara perkhidmatan serta pasukan-pasukan tentera negara-negara sahabat.

Nombor dua, membina dan meningkatkan infrastruktur kem tentera seperti nombor satu, pembinaan Kem Tentera Darat di FELDA Sahabat, Lahad Datu yang bertujuan untuk memperkukuhkan pertahanan di kawasan daratan dan perairan Pantai Timur Sabah daripada ancaman asing dan projek ini bernilai RM547 juta dijangka siap dalam tempoh 42 bulan iaitu dalam pertengahan tahun 2027, ya. Sedang dan telah pun- Tender telah pun diberikan. Perolehannya telah pun selesai dan pihak kontraktor dengar khabarnya telah pun memasuki kawasan untuk pembinaan.

Nombor dua, Tan Sri Yang di-Pertua, pembinaan baharu Kem Paradise di Kota Belud. Sabah. Ia nya melibatkan projek pembinaan Markas 5 Briged 19 Rejimen Askar Melayu Diraja dan Kem 22 Rejimen Artileri Diraja. Selain itu, pembinaan 632 buah rumah keluarga angkatan tentera juga sedang dibina Kem Paradise untuk keselesaan pegawai-pegawai dan juga anggota-anggota tentera kita yang akan duduk di kem yang baharu ini Tan Sri Yang di-Pertua. Ia menelan belanja RM584 juta.

Projek pembinaan Markas 5 Briged 19 Rejimen Askar Melayu Diraja dan rekaan ini dijangka bermula pada suku pertama 2024 dengan jangkaan siap pada tahun 2027. Manakala bagi projek pembinaan 22 Rejimen Artileri Diraja pula, ia telah diluluskan dalam *Rolling Plan* Ketiga 2023.

■1020

Dijangka tender pada bulan September 2024, projek ini disasar untuk disiapkan dalam tempoh 36 bulan. Rejimen ini *mechanize*, Tuan Yang di-Pertua. Perolehan kita iaitu *self-propelled howitzer* kita yang *mounted* di atas trak dia, kita akan tempatkan setengah daripadanya di kawasan Sabah untuk kita memperkasakan kekuatan ketumbukan tentera darat kita di Sabah yang perlu kita perkasakan, Tuan Yang di-Pertua.

Selain daripada itu, Markas 5 Briged sedia ada yang berpangkalan di Kem Lok Kawi, Kota Kinabalu akan ditempatkan semula di Kem Paradise dan bagi 19 Rejimen Askar Melayu Diraja, *mechanize* yang ketika ini berpangkalan di Kem Lapangan Terbang Sungai Petani, Kedah juga akan ditempatkan di Kem Paradise di Kota Belud. Kita pindahkan daripada Sungai Petani iaitu Rejimen Askar Melayu Diraja- Artileri Diraja kita pindahkan daripada Sungai Petani ke Kem Paradise Sungai Belud seperti yang saya sebutkan tadi untuk kita mempertingkatkan kesiapsiagaan dan pemerksaan tentera darat kita di sana.

Pihak Kementerian Pertahanan juga telah menerima cadangan daripada *Eastern Sabah Security Command* (ESSCOM) untuk ATM mewujudkan pos-pos kawalan keselamatan baharu di Pulau Ligitan. Ini kita minta supaya kita bersedia untuk menghantar tentera kita untuk berada di Kem Ligitan tetapi kita mohon supaya pihak Kerajaan Negeri Sabah menubuhkan ataupun membina pos di sana untuk kita hantar tentera kita dengan segera, *insya-Allah* Tuan Yang di-Pertua. Penambahan aset-aset baharu iaitu bagi meningkatkan keupayaan pengesanan radar dan keupayaan Sistem Perintah dan Kawalan-*Command and Control System* di kawasan Pantai Timur.

Tuan Yang di-Pertua, sebanyak enam buah radar *gap filler* yang baharu yang dianggarkan RM57 juta akan kita laksanakan. Perolehannya melalui Perbelanjaan Pembangunan (DE) di mana dua buah radar akan diperoleh melalui Rancangan Malaysia Kedua Belas dan empat buah radar lagi akan kita peroleh dalam Rancangan Malaysia Ketiga Belas.

Bagi mengukuh kawalan perairan Pantai Timur Sabah, sebanyak sembilan buah *Fast Interceptor Craft* dari 13 buah FIC yang ada perolehan ATM akan ditempatkan di kawasan perairan Sabah. Ini amat baik sekali Tuan Yang di-Pertua kerana *Fast Interceptor Craft* ini dia tak besar. Dia 20 meter sahaja panjangnya dan mempunyai kelajuan yang tinggi. Boleh mencapai tahap sampai 55 knot. Ini akan dapat memberikan kekuatan kepada pihak tentera laut kita untuk mengawal sempadan kita yang banyak pulau. Kita tak boleh letak kapal-kapal *navy* yang besar kerana susah untuk *maneuver*.

So, kita letak kapal-kapal sederhana besar 20 meter dengan kekuatan *combatant* yang ada dan ini boleh menyaingi dan boleh mengejar lanun-lanun yang beroperasi di sana yang mana mereka menggunakan bot-bot yang laju. Navy kita yang besar-besar itu habis banyak pun maksimum *speed* dia, Tuan Yang di-Pertua adalah lebih kurang 25 knot ataupun 28 knot, tetapi yang baharu yang kita peroleh ini Tuan Yang di-Pertua, kita mempunyai keupayaan kelajuan 55 knot yang boleh bersaing dan boleh mengejar lanun-lanun di kawasan tersebut.

Jadi, *alhamdulillah* sejak Op Pasir kita perkasakan dan dengan penempatan *fast interceptor* bot ini berkurangan yang teramat sangat kejadian lanun-lanun yang merompak, lanun-lanun yang *kidnap for ransom* di kawasan perairan Sabah tersebut telah dapat dikurangkan begitu banyak sekali, Tuan Yang di-Pertua.

Jadi selain daripada itu, Kementerian Pertahanan akan terus memperkasakan kita punya kawasan-kawasan di sana dan *insya-Allah* telah pun diluluskan dalam proses perolehan, Tuan Yang di-Pertua iaitu kita akan mendapat satu lagi *long range radar* yang akan ditempatkan di Pulau Layang-Layang. Ini kerana Pulau Layang-Layang, Tuan Yang di-Pertua jauh. Jadi, kita sekarang ini kita boleh mengawasi kita perairan Laut China Selatan terutamanya di kawasan Sabah dari Labuan.

Labuan ini Tuan Yang di-Pertua, dia jauh. Jadi, dia sampai ke tahap Pulau Layang-Layang itu dia radar boleh mengesan 10,000 kaki ke atas sahaja kerana horizon begini, Tuan Yang di-Pertua. Dia macam itu. Dia boleh nampak di atas, tetapi pulau ini sini. Jadi, kita tak nampak apa berada kita punya kawasan- kita punya *forward area*, Tuan Yang di-Pertua.

Jadi, kita letakkan dan diluluskan di bawah MKN. Kita akan dapat mempunyai satu lagi *long range radar* yang mempunyai kekuatan operasi yang tinggi yang akan kita letakkan di sana dan ini akan dapat memastikan kita boleh mengawal kawasan bukan sahaja kawasan EEZ kita tetapi kawasan *forward* dan *extended area* kita yang mana ia sekarang ini menjadi kawasan tumpuan kawasan-kawasan lain.

Jadi, selain dari Sabah, boleh saya sebut sikit bahawa kita nak perkasakan kita punya *eastern command*. Kita telah pun diluluskan, Tuan Yang di-Pertua satu *naval base* yang besar iaitu Markas Wilayah 4 di kawasan Bintulu untuk kita mengawasi kawasan Beting Patinggi Ali kita dan juga kawasan Kasawari iaitu kawasan yang baharu ditemui oleh PETRONAS, Tuan Yang di-Pertua. Kita akan ada satu *naval base* yang besar. Kita akan ada rejimen sempadan 31 Rejimen Sempadan di sana kita tempatkan dan juga kita akan ada *open base* untuk TUDM supaya kawasan di perairan Beting Patinggi Ali dan kawasan Kasawari dan sekitarnya dapat kita kawal dan dapat kita ambil tindakan segera.

Jika apa-apa berlaku seperti yang saya sebut minggu lepas, kawasan pangkalan kita yang paling hampir dengan kawasan Beting Patinggi Ali ialah di Sepanggar. Untuk kita datang daripada Sepanggar. Kekuatan aset kita daripada Sepanggar yang mana saya sebut tadi 25 knot sahaja kelajuannya mengambil masa 15 ke-16 jam untuk sampai ke Beting Patinggi Ali.

Jadi adalah munasabah untuk kita membina sebuah *naval base* kita yang baharu di Bintulu, Tuan Yang di-Pertua dan ia tak jauh. Dia cuma 80 *nautical miles* sahaja dari Bintulu.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih banyak Yang Berhormat.

Dato' Seri Utama Haji Mohamad bin Haji Hasan: Dia akan mengambil masa cuma empat jam sahaja dan *anything happen, we will be there*. Kita akan hantar ketumbukan kita untuk mempertahankan perairan negara kita, Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua... [Tepuk]

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat.

Datuk Noraini binti Idris: Soalan tambahan.

Tuan Yang di-Pertua: Sebenarnya saya menunggu yang Bintulu Yang Berhormat. Saya yang minta tanah itu dulu.

Datuk Noraini binti Idris: [Ketawa] Tan Sri Yang di-Pertua, soalan tambahan.

Tuan Yang di-Pertua: Jawapan Menteri dah penuh Yang Berhormat. Sila... [Ketawa]

Datuk Noraini binti Idris: Sikit sahaja. Terima kasih YB Dato' Seri Menteri atas jawapan sangat jelas tadi. Cuma dan ucapan *birthday* saya tadi, terima kasih.

Soalan saya ini lari sikit daripada tahap kesiapsiagaan aset-aset pertahanan negara.

Baru-baru ini, saya ingat pihak keselamatan yang menjaga perairan negara seperti PDRM, ESSCOM dan Jabatan Maritim telah mengumumkan pelaksanaan PKP, *curfew* di perairan Pesisiran Pantai Sabah dari jam 6 petang hingga 6 pagi.

So, adakah *curfew* ataupun PKP yang bakal dilaksanakan ini tidak memberikan efek kepada industri pelancongan kita? Sebab kita tahu bahawa pelancong asing yang datang ke Pantai Timur Sabah ini dia lebih suka kepada aktiviti seperti *scuba diving*, *snorkeling*. Jadi, pelaksanaan PKP ini akan memberi impak kepada industri pelancongan. Minta jawapan. Terima kasih.

Dato' Seri Utama Haji Mohamad bin Haji Hasan: Terima kasih Datuk Noraini. Tan Sri Yang di-Pertua, saya kurang arif tentang perkara yang disebut itu tadi kerana dia bukan di bawah Kementerian Pertahanan. Dia di bawah KDN. ESSCOM ini di bawah KDN. Walau bagaimanapun, saya tidak menjangka adanya keperluan untuk kita buat *curfew* keseluruhannya. Boleh jadi bertompok-tompok tempat yang dibuat *curfew*. Ini kerana kita sedang menggalakkan pelancong datang ke negara kita terutamanya di Sabah dan di Sarawak, Tan Sri Yang di-Pertua.

Walaupun bagaimanapun, saya ambil maklum saya akan bawa perkara ini ke Mesyuarat Kabinet tentang kerisauan dan juga masalah yang akan dihadapi oleh industri pelancongan jika PKP ini dikuatkuasakan secara menyeluruh di kawasan Pantai Timur Sabah. Tan Sri Yang di-Pertua, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat.

Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh: Tan Sri Yang di-Pertua, soalan tambahan. Satu lagi. Dato' Seri Menteri. Saya dalam penjelasan Dato' Seri Menteri tadi saya tak ada dengar perancangan untuk membina atau *establish* satu *air base* di Sabah ataupun Pantai Timur Sabah. Adakah ia nya tidak ada keperluan untuk itu? Kalau ada, bilakah nak buat itu?

Dato' Seri Utama Haji Mohamad bin Haji Hasan: Tan Sri Yang di-Pertua, kita merancang di peringkat Kementerian Pertahanan ini mengikut keutamaan dan keperluan.

■1030

Keutamaan dan keperluan kita sekarang ini untuk kita menjaga kepentingan negara. Kepentingan aset negara iaitu telaga-telaga minyak kita dan juga telaga gas kita yang banyaknya di kawasan Bintulu dan ada lagi satu kawasan yang baharu, yang dipanggil Kasawari, yang mana kita telah pun berjaya membawa kita punya *floating rig* dah pun mula nak buat *drill*.

Alhamdulillah, tidak ada gangguan-gangguan apa-apa daripada pihak-pihak yang mempunyai kepentingan juga di sana. Kita buat di situ dulu dan kita jaga sebab lebih kurang 30 peratus GDP kita ada di sana Tan Sri Fatmi, ya. Kawasan Beting Patinggi dan kawasan Kasawari itu merupakan kawasan di mana GDP kita banyak bergantung di situ.

Kita, keperluan dan keutamaan kita di sana dulu. Bukan bermakna kita menyatakan bahawa nak membina *bare base* TUDM di Bintulu itu, kita melupakan Sabah. Sabah dah ada. Sabah kita ada kekuatan. Kita mempunyai banyak lapangan terbang dan juga apa, tetapi untuk kita beroperasi dari Bintulu sebab kita perlu sampai segera. Itu kita punya keutamaan Tan Sri Yang di-Pertua. Kita perlu sampai segera.

Itu sebabnya Markas Wilayah 4 Tentera Laut, kapal-kapal kita perlu sampai segera. Tentera Udara kita perlu sampai segera dan ketumbukan Tentera Darat kita perlu menjadi sebagai penyokong dan pendukung kepada kedua-dua perkhidmatan Tentera Laut dan Tentera Udara ini di daratan, Tan Sri Yang di-Pertua.

So, Tan Sri Fatmi bukan bermakna tidak menyebut tidak ada apa-apa berita untuk membina pangkalan TUDM di Sabah itu, kami tak mementingkan Sabah, tidak, tetapi keutamaan kami pada ketika ini Tan Sri Yang di-Pertua di Bintulu, kawasan Beting Patinggi dan juga Kasawari itu. Terima kasih Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Beting Patinggi Ali itu 75 kilometer sahaja Yang Berhormat dari Bintulu. Itulah sebabnya apabila saya memohon bagi pihak Navy dulu, dalam masa satu bulan, Ketua Menteri Pehin Sri luluskan tanah seluas 500 ekar dekat Tanjung Kidurong kah apa itu?

Dato' Seri Utama Haji Mohamad bin Haji Hasan: Di Tanjung Kidurong. Bagi pihak Kementerian Pertahanan Tan Sri Yang di-Pertua, mengucapkan berbanyak terima kasih kepada Tan Sri Yang di-Pertua atas bantuan dan pertolongan Tan Sri Yang di-Pertua...
[Tepuk]

Tuan Yang di-Pertua: Saya saja sebut. Tak ada orang terima kasih pun... [Ketawa]
Terima kasihlah Menteri. Terima kasih Yang Berhormat.

Saya ingin menjemput Puan Susan Chemerai Anding.

Puan Susan Chemerai Anding: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Soalan saya nombor 2.

2. Puan Susan Chemerai Anding minta Menteri Pembangunan Kerajaan Tempatan menyatakan, apa tahap keberkesanan strategi negara untuk mengurangkan pelepasan gas rumah hijau melalui pengurusan sisa yang mampan dan ekonomi kitaran.

Timbalan Menteri Pembangunan Kerajaan Tempatan [Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir]: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Untuk makluman Tan Sri Yang di-Pertua dan Ahli Yang Berhormat, Kementerian Pembangunan Kerajaan Tempatan (KPKT) sebagai peneraju pengurusan sisa pepejal negara sedang giat melaksanakan program dan inisiatif bagi mempercepatkan peralihan ekonomi linear kepada ekonomi kitaran dalam sektor pengurusan sisa pepejal sepertimana yang dihasratkan dalam Rancangan Malaysia Ke-12.

Amalan ekonomi linear yang tidak mampan yang diamalkan oleh kebanyakan sektor ekonomi di Malaysia pada masa ini telah menyumbang kepada peningkatan janaan sisa serta pembebasan gas rumah kaca yang lebih dikenali sebagai *greenhouse gases* ataupun GHG yang menjejaskan alam sekitar dan daya tahan ekonomi dalam jangka panjang.

Dalam hal ini, inisiatif ekonomi kitaran yang sedang dilaksanakan oleh KPKT, dilihat sebagai jalan penyelesaian komprehensif yang boleh mengawal dan meminimumkan penajaan sisa, memaksimumkan penggunaan sumber dan mengurangkan pelupusan sisa ke tapak pelupusan.

Tan Sri Yang di-Pertua, bagi memastikan keberkesanan pelaksanaan ekonomi kitaran yang dapat mengurangkan impak kepada alam sekitar serta pelepasan GHG, semua inisiatif yang dilaksanakan akan menggunakan prinsip 9R dalam ekonomi kitaran iaitu:

- (i) menolak (*refuse*);
- (ii) memikir semula (*rethink*);
- (iii) mengurangkan (*reduce*);
- (iv) menggunakan semula (*reuse*);
- (v) membaiki (*repair*);
- (vi) membaik pulih (*refurbish*);
- (vii) membuat semula (*remanufacture*);
- (viii) menyesuaikan semula (*repurpose*);
- (ix) mengitar semula (*recycle*); dan
- (x) pemerolehan semula (*recover*).

Prinsip 9R ini akan dapat merangsang hala tuju baharu ekonomi kitaran dalam semua rantaian nilai pengurusan sisa pepejal.

Pelaksanaan prinsip ini dalam ekonomi kitaran juga dapat menyumbang kepada pencapaian sasaran 40 peratus kadar kitar semula pada tahun 2025. Pendekatan keseluruhan negara dengan izin, *the whole of nation* untuk mempergiatkan usaha sama dengan semua pihak berkepentingan akan dilaksanakan secara berterusan bagi memastikan pelaksanaan inisiatif ekonomi kitaran dalam pengurusan sisa pepejal yang dirancang oleh KPKT dapat direalisasikan dengan lebih sistematik dan berkesan.

Selain itu, melalui Jabatan Pengurusan Sisa Pepejal Negara, kita merancang untuk membangunkan sekurang-kurangnya satu fasiliti pengurusan sisa pepejal berkonsepkan *waste-to-energy* (WTE) di setiap negeri di Malaysia. Ini kerana fasiliti pengurusan sisa pepejal berkonsepkan WTE hanya membebaskan gas karbon dioksida yang seterusnya dapat mengurangkan perubahan cuaca serta membantu mencapai sasaran negara untuk pengurangan pelepasan karbon sebanyak 45 peratus menjelang tahun 2030.

Akhir sekali, antara kebaikan penggunaan teknologi ini adalah telah terbukti berkesan dalam *track record* melebihi 10 tahun, mampu kurangkan penghasilan sisa pepejal ke tapak pelupusan, sekurang-kurangnya 85 peratus di mana abunya berpotensi untuk dikitar semula, sama ada sebagai produk sampingan atau tambak tanah.

Ketiga, tidak memerlukan keluasan tanah yang besar.

Keempat, mampu menjana tenaga boleh baharu.

Kelima, mempunyai ramai pemain industri yang berpengalaman dan terakhir, mempunyai modal kewangan yang lebih baik dan stabil hasil penjualan tenaga boleh baharu kepada Tenaga Nasional Berhad. Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua.

Puan Susan Chemerai Anding: Soalan tambahan.

Tuan Yang di-Pertua: Sila Yang Berhormat.

Puan Susan Chemerai Anding: Terima kasih Timbalan Menteri atas jawapan. Soalan tambahan saya, bagaimanakah kementerian menangani sisa daripada produk elektronik? Terima kasih.

Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir: Terima kasih, Tan Sri Yang di-Pertua. Terima kasih kepada YB Senator. Seperti yang dinyatakan tadi, konsep ataupun pemikiran yang kita guna pakaikan itu menekankan sebolehnya untuk kita mengelakkan bahan sisa pepejal ini dibuang ke tapak pelupusan atau dilupuskan. Maka sebab itu prinsip 9R itu kita tekankan agar perkara itu boleh digunakan semula ataupun dalam bentuk tadi yang *repurpose* untuk tujuan tersebut.

Buat ketika ini, ada beberapa inisiatif yang dilaksanakan bagi memberi kesedaran kepada penduduk. Sebagai contoh di kawasan PPR, saya pun ada pernah turun di Terengganu yang mana hasil buangan elektronik itu pun kita kutip supaya perkara ini tidak dilupuskan begitu sahaja.

Cuma pada masa yang sama, bagi merancang dengan kaedah yang lebih tersusun, maka sebab itu kerajaan menubuhkan Majlis Ekonomi Kitaran supaya perancangan daripada segi untuk memastikan produk yang boleh dihasilkan itu dapat dibincangkan ataupun dinilai daripada keseluruhan industri itu juga.

Sebab, cabaran antara yang terbesar dalam menguruskan barang-barang untuk dikitar semula itu untuk mengenal pasti apakah produk yang boleh dihasilkan daripada barang kitar semula tersebut. Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat.

Saya jemput Yang Berhormat Tuan Amir bin Ghazali.

Tuan Amir bin Md Ghazali: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Soalan daripada saya nombor 3.

3. Tuan Amir bin Md Ghazali minta Menteri Pelancongan, Seni dan Budaya menyatakan, strategi kementerian dalam memastikan pengusaha produk pelancongan sentiasa memberi layanan dan servis yang setanding dengan negara jiran khususnya Indonesia dan Thailand.

Timbalan Menteri Pelancongan, Seni dan Budaya [Tuan Khairul Firdaus bin Akbar Khan]: *Bismillahi Rahmani Rahim.* Tan Sri Yang di-Pertua, antara inisiatif yang dilaksanakan oleh Kementerian Pelancongan, Seni dan Budaya (MOTAC) bagi memastikan para pengusaha produk pelancongan sentiasa menjaga kualiti servis dan menyediakan layanan yang terbaik iaitu melalui Program *Malaysia Tourism Quality Assurance* (MyTQA).

MyTQA merupakan inisiatif kementerian ini untuk meningkatkan perkhidmatan dan kualiti kemudahan bagi produk-produk pelancongan di Malaysia. Sehingga kini, sebanyak 73 buah produk pelancongan di Malaysia telah diiktiraf di bawah program MyTQA yang merangkumi tujuh kategori iaitu:

- (i) *Culture & Heritage Tourism;*
- (ii) *Nature, Adventure & Eco-Tourism;*
- (iii) *Man Made Tourism;*
- (iv) *Sports & Recreation Tourism;*
- (v) *Shopping & Lifestyle Tourism;*
- (vi) *Aqua & Marine Tourism;* dan
- (vii) *MICE Tourism.*

Produk pelancongan ini akan dinilai berdasarkan enam kriteria utama iaitu:

- (i) pemasaran dan promosi;
- (ii) penampilan dan pengalaman;
- (iii) kemudahan;
- (iv) kakitangan dan operator pelancongan;
- (v) aspek keselamatan; dan
- (vi) amalan kelestarian.

■1040

Justeru itu, produk perlancongan yang telah menerima penarafan MyTQA telah berada dalam keadaan bersedia daripada segi penawaran perkhidmatan yang berkualiti, kemudahan yang bersih dan mencukupi, mematuhi aspek keselamatan serta mempunyai staf dan kakitangan yang sentiasa bersiapsiaga untuk menerima kehadiran pelancong. Selain itu, MOTAC juga sedang memberi fokus kepada produk-produk yang dengan izin, *Muslim-friendly*.

Untuk pengetahuan Ahli-ahli Yang Berhormat Dewan Negara, Malaysia telah mengekalkan kedudukannya sebagai destinasi mesra Muslim utama dalam *Mastercard-*

Crescentrating Global Muslim Travel Index (GMTI) 2023, posisi yang dipertahankan sejak indeks tersebut dilancarkan pada tahun 2015. Pada masa yang sama, Malaysia turut diiktiraf sebagai Destinasi Utama Mesra Muslim kategori negara OIC dan Destinasi Utama Mesra Wanita Muslim di Anugerah Perlancongan Halal- *Halal in Travel Awards 2023*. Ini merupakan pengiktirafan yang penting bagi mengukuhkan Malaysia sebagai destinasi pilihan untuk umat Islam seluruh dunia.

MOTAC melalui *Islamic Tourism Centre (ITC)* sedang membangunkan produk-produk pelancongan Islam dan mengawal selia dengan program *Muslim-Friendly Tourism and Hospitality Assurance and Recognition (MFAR)*. ITC juga mengadakan kursus-kursus untuk memastikan kualiti *Muslim-friendly tourist guide* dapat ditambahbaik. MFAR ini merupakan salah satu aspek penting bagi memastikan segmen *Muslim-friendly tourism hospitality* dapat bertambah baik dan kekal berdaya saing di pasaran antarabangsa.

Tuan Amir bin Ghazali: Soalan tambahan Tan Sri Yang di-Pertua?

Tuan Yang di-Pertua: Sila Yang Berhormat.

Tuan Amir bin Ghazali: Tika terkait dengan sektor perlancongan, rakyat Malaysia memilih mereka melancong di luar- Indonesia dan juga Thailand. Ini adalah tersangkut, terkait dengan dwiharga yang- penyediaan dua harga, harga di luar waktu cuti dan harga di masa cuti.

Apa langkah-langkah oleh kementerian ataupun pemantauan- adakah Kementerian Pelancongan memantau isu ini iaitu harga yang berbeza pada waktu cuti dan pada waktu tidak bercuti. Inilah yang menjadi faktor kepada pelancong-pelancong tempatan melancong di luar bersama keluarga di Indonesia dan juga di Thailand. Inilah sebabnya, apa langkah-langkah.

Kedua, ke manakah pergi Menteri Perlancongan? Sembilan bulan, lapan bulan saya ada di sini, tidak pernah ada kalau dibandingkan dengan Menteri-menteri lain... *[Tepuk]* Menteri Pertahanan datang, PM pun datang tetapi Menteri Pelancongan *pi* ke mana?

Dua persoalan, terima kasih Tan Sri.

Tuan Yang di-Pertua: *[Ketawa]*

Tuan Khairul Firdaus bin Akbar Khan: Terima kasih Yang Berhormat Senator. Satu berkenaan dengan dwiharga. Dalam keadaan yang sibuk dan juga dalam keadaan tidak sibuk lah, *off-season* dan juga *peak season*. Dalam keadaan sebegini, ia nya sebenarnya bukan tertakluk di bawah Kementerian Pelancongan semata-mata. Ia nya juga melibatkan pelbagai agensi- jabatan kerajaan seperti MyCC dan juga KPDNKK.

Itu sebabnya di bawah Kementerian Pelancongan Seni dan Budaya, kita sentiasa melihat pemain-pemain industri yang benar-benar mahu membantu dan juga memperkasakan industri ini. Kementerian sentiasa berhubung dan membuat *engagement* secara terus supaya

pemain-pemain industri ini memahami cita rasa dan juga dapat memberikan satu perkhidmatan yang terbaik dalam keadaan, di mana rakyat Malaysia boleh menikmati juga.

Kedua, berkaitan dengan Menteri saya. Sebenarnya memang dia mahu jawab soalan, cuma dia buat *sales mission*. Bukannya ada sedikit niat untuk tidak menghadirkan diri ke Dewan Negara. Mungkin jadualnya tidak sesuai dengan *timing* persidangan Dewan Negara. Untuk makluman Yang Berhormat, biasalah Menteri banyak melakukan misi penjualan luar dari Malaysia supaya cita-cita kita melihat Malaysia sebagai destinasi utama untuk setiap pelancong di dunia ini dapat dicapai.

Saya akan sampaikan salam kemanisan kepada dia daripada Yang Berhormat. Terima kasih.

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Soalan tambahan ya.

Dato' Kesavadas a/l A Achyuthan Nair: Tambahan.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat.

Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua, terima kasih Menteri. Salah satu produk pelancongan yang Malaysia ini agak terkedepan ialah pelancongan kesihatan- *medical tourism* dan saya tidak pasti, adakah aspek *tourism* ini di bawah kementerian MOTAC ya dan saya yakin begitu.

Jadi, adakah MOTAC memberikan tumpuan kepada institusi kesihatan dan perubatan yang mempelawa pesakit-pesakit dari luar negara ini dengan iklan-iklan yang lebih baik, lebih munasabah dengan harga dan kenaikan yang lebih murah, berbanding dengan negara-negara jiran yang lain. Terima kasih.

Tuan Khairul Firdaus bin Akbar Khan: Terima kasih Yang Berhormat. Ini berkaitan dengan *health tourism*. Untuk makluman Yang Berhormat, *health tourism* ini sebenarnya di bawah pihak KKM ketika ini, tetapi apa yang telah dilakukan di pihak kementerian ialah kita selalu mengadakan, dengan izin, *sales mission* untuk memberitahu juga dan memaklumkan kepada pelancong-pelancong di luar sana berkenaan dengan perkhidmatan yang turut ditawarkan oleh negara kita.

Saya ada sedikit maklumat berkaitan dengan industri *health tourism*. Pada tahun lalu sahaja, tidak silap saya *health tourism* telah menyumbangkan hampir RM3.5 bilion kepada negara dan *insya-Allah* kementerian akan sentiasa bekerjasama rapat dengan Kementerian Kesihatan untuk kita mempromosikan lagi *medical* dan *health tourism* ini. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat.

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Soalan tambahan Tan Sri Speaker?

Tuan Yang di-Pertua: Sebentar Yang Berhormat. Saya memang bersama dengan Yang Berhormat Tuan Amir tadi, sentimen. Saya memperingatkan lah, tolonglah Menteri datang. Kalau Yang Amat Berhormat Perdana Menteri boleh datang, Yang Amat Berhormat

Timbalan Perdana Menteri boleh datang, takkan Menteri memikirkan tempat ini rendah sangat untuk Menteri datang... *[Tepuk]*

Ini the Upper House of Parliament, Yang Berhormat. Itu satu. Kedua, Yang Berhormat menjawab banyak hal produk pelancongan. Yang ditanya di sini ialah sikap orang yang-pemain dalam itu, *service and* layanan. Itu bukan produk, Yang Berhormat. Jadi, harap kementerian menjawab itu, bagilah betul-betul jawapan itu kepada Menteri. Terima kasih.

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Soalan tambahan boleh, Tan Sri Yang di-Pertua? Berkaitan dengan produk ini.

Tuan Yang di-Pertua: Saya dah jawab tadi, gunakan petua Yang Berhormat tadi.

Sila Dato' Kesavadas a/l Achyuthan Nair.

4. Dato' Kesavadas a/l A. Achyuthan Nair minta Menteri Dalam Negeri menyatakan, adakah anggota Polis yang terlibat dalam satu-satu operasi sekatan atau pemeriksaan jalan raya sudah dilengkapi dengan kemudahan peranti digital untuk melakukan verifikasi terhadap tempoh cukai jalan kenderaan bermotor rentetan daripada pelaksanaan alternatif digital bagi paparan cukai jalan dan lesen memandu.

Timbalan Menteri Dalam Negeri [Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah]: Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat.

Untuk makluman Yang Berhormat, anggota Polis yang terlibat dalam satu-satu operasi sekatan atau pemeriksaan jalan raya dilengkapi dengan kemudahan peranti digital iaitu MCAD. Peralatan MCAD ini mempunyai fungsi untuk membuat semakan pelbagai data secara masa sebenar- *real-time* seperti maklumat dalaman PDRM yang meliputi rekod jenayah, saman, orang hilang dan pelbagai rekod lain.

Dalam masa sama data-data daripada agensi lain seperti data Jabatan Pengangkutan Jalan (JPJ), Jabatan Pendaftaran Negara, Kementerian Pengangkutan dan Jabatan Imigresen yang telah diintegrasikan, boleh dicapai mengguna peranti yang sama. Melalui integrasi data ini, penggunaan peranti digital MCAD mampu untuk membuat semakan berkaitan lesen, cukai jalan, insurans dengan memasukkan nombor pendaftaran kenderaan dan maklumat yang dipapar adalah berdasarkan rekod yang terdapat di dalam pangkalan data JPJ. Pada masa ini, sejumlah 4,505 unit MCAD telah diagih kepada jabatan dan kontinjen PDRM di seluruh negara.

Pada tahun 2022, kerajaan telah meluluskan perolehan MCAD tambahan berjumlah 9,000 unit dan agihan kepada semua jabatan, kontinjen formasi akan dilaksanakan pada Januari 2024 dan diharap akan memberi lebih kebaikan kepada kita. Terima kasih.

■1050

Dato' Kesavadas a/l A. Achyuthan Nair: Soalan tambahan. Terima kasih Yang di-Pertua.

Soalan tambahan saya ialah apakah bentuk reformasi yang akan difokuskan terhadap pengendalian atau tatacara sekatan jalan raya oleh PDRM dengan matlamat untuk mengelakkan daripada berulangnya insiden langgar lari oleh gengster motosikal atau samseng motosikal?

Kedua, apa bentuk kerjasama antara agensi yang sedang diperkasakan bersama JPJ ke arah meningkatkan keberkesanan pelaksanaan satu-satu sekatan jalan raya yang bukan sahaja melibatkan ke arah tenaga anggota PDRM, bahkan pembaziran masa para pengguna jalan raya yang tidak bersalah? Sekian, terima kasih.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Terima kasih Yang Berhormat Tan Sri. Kita sedar isu langgar lari merupakan suatu yang sentiasa ditangani dengan baik oleh PDRM. Namun demikian, apa juga keadaan, PDRM melaksanakan tanggungjawab berasaskan kepada SOP yang ditetapkan melalui Perintah Tetap Ketua Polis Negara dan juga arahan-arahan pengarah JSPT.

Dalam garis panduan Perintah Tetap Ketua Polis Negara Tan Sri iaitu A113 menyatakan sekatan jalan raya didirikan berhampiran atau di hadapan balai polis atau di tempat-tempat yang strategik di mana pengguna jalan raya khususnya pesalah-pesalah tidak mempunyai ruang untuk membuat pusingan U, atau mengelakkan diri sebelum sampai ke tempat sekatan. Walau bagaimanapun, sekatan jalan raya ini tidak boleh dibuat di tempat yang sama sepanjang masa. PTKPN ini turut menetapkan supaya SJR didirikan di lokasi di mana kedua-dua jalan mempunyai ruang yang boleh diguna sebagai tempat memeriksa dan tidak menyebabkan kesesakan jalan raya.

Oleh itu, apa juga halangan-halangan yang berkaitan perlu kita elakkan. Sebenarnya panjang daripada segi prosedur Tan Sri. Banyak peralatan yang kita perlukan, ini sebahagian daripada reformasi yang kita buat dan sentiasa kita menambah baik, namun berasaskan kepada SOP yang ditetapkan. Kita tak boleh langgar SOP ini. Kita menjaganya supaya tidak timbul kritikan daripada awam dan sebagainya. Antaranya kita letakkan papan tanda ukuran tiga kaki enam inci berwarna putih yang tertera perkataan berhenti, pemeriksaan polis dan sebagainya. Tidak boleh membuat di selekoh atau di kawasan bukit dan sebagainya. Lampu marsyal digunakan untuk memperlahankan kenderaan. Ini antara perkara-perkara reformasi yang dibuat dan banyak lagi kalau saya nak sebut satu persatu.

Disebut juga berkaitan dengan kerjasama agensi. Ini memang kita laksanakan dari semasa ke semasa kerana sekatan jalan raya dilaksanakan oleh PDRM bersama agensi di bawah operasi bersepadu. Kita jalankan bertujuan untuk mengesan kesalahan-kesalahan antaranya melibatkan ubah suai kenderaan, pemandu yang berada dalam pengaruh dadah atau alkohol serta pencemaran. Operasi bersepadu ini dilaksanakan bersama dengan JPJ, Jabatan Alam Sekitar, AADK. Ia sangat membantu dalam mengesan pesalah-pesalah jalan

raya yang memungkinkan kemalangan berlaku sehingga melibatkan kehilangan nyawa dan sebagainya.

Satu perkara yang saya nak sebut, kita tak boleh menyebut soal berkaitan dengan pembaziran masa kerana keutamaan kita ialah keselamatan pengguna. Jadi, isu utama ialah pemandu-pemandu yang tidak bertanggungjawab yang melanggar peraturan perlu kita tangani dengan baik. PDRM faham, KDN faham, mungkin akan berlaku sedikit kesesakan dan mengganggu kenderaan-kenderaan lain. Namun demikian, soal-soal keselamatan pengguna-pengguna ini tidak boleh kompromi. Terima kasih.

Tuan Seruandi bin Saad: Tambahan.

Tuan Yang di-Pertua: Sila Yang Berhormat.

Tuan Seruandi bin Saad: Apakah status pembelian peralatan *body worn camera* yang akan diguna oleh pasukan polis trafik? Selari dengan peredaran semasa, adakah Kementerian Dalam Negeri bercadang untuk menggunakan *dashcam* di dalam membantu siasatan kemalangan jalan raya kelak?

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Tan Sri, berkaitan dengan kamera badan memang dah banyak kali saya jawab. Saya nak sebut dalam Dewan ini bahawa kerajaan peruntukkan RM30 juta untuk kamera badan di bawah Rolling Plan Pertama Rancangan Malaysia Ke-12.

Untuk makluman Dewan, kos perolehan kamera badan ini diluluskan oleh kerajaan saya memang sebut tadi ialah RM30 juta dan tender terbuka, dan tempoh siap projek selama 24 bulan. Kamera badan ini diguna oleh anggota PDRM yang bertugas di lapangan terutamanya oleh Unit Kereta Peronda Polis, Unit Rondaan Bermotosikal serta rondaan jalanan di 157 buah IPD seluruh negara. Sejumlah 7,648 unit kamera badan dirancang untuk diperolehi dengan anggaran satu antara 2000 hingga 2500 unit. Untuk makluman, jangkaan akan digunakan sepenuhnya oleh PDRM ialah suku tahun pertama 2025. Namun mulai tahun hadapan, penggunaannya akan bermula. Kita harap dengan penggunaan ini, ia akan meningkatkan integriti dan kecekapan anggota kita.

Soal *dashcam* ini, Kementerian Dalam Negeri yang menerajui soal-soal keselamatan ini, ingin saya sebut bahawa melalui Jabatan Siasatan dan Penguatkuasaan Trafik- Tan Sri, ambil masa sikit Tan Sri- menjalankan siasatan kemalangan jalan raya mengikut peruntukan undang-undang di bawah Kanun Tatacara Jenayah [Akta 593], Akta Pengangkutan Jalan 1987. Selain itu, JSPT juga mempunyai prosedur penyiasatan seperti perintah tetap yang saya sebutkan tadi dan arahan-arahan perintah JSPT bagi memastikan tatacara siasatan berjalan dengan baik mengikut prosedur dan tatacara yang betul.

Berdasarkan perkembangan semasa dan teknologi yang semakin canggih, PDRM menjalankan siasatan mengikut perubahan arus perdana termasuk penggunaan rakaman video yang dirakam menggunakan peranti-peranti yang dipasang di kenderaan seperti

kamera papan pemuka yang disebutkan tadi. Rakaman kemalangan dari *dashcam* sesebuah kenderaan sebenarnya membantu PDRM dan ia dijadikan sebagai keterangan untuk dikemukakan dalam mahkamah selaras dengan peruntukan di bawah Akta Keterangan 1950 berhubung kaedah kebolehterimaan dokumen berhubung dengan keterangan digital.

Untuk makluman Tan Sri, pegawai polis walaupun kamera *dashcam* ini diletakkan di kenderaan, pegawai polis, anggota polis yang bertugas dibenarkan untuk memeriksa video rakaman *dashcam* ini yang terletak di kereta mengikut seksyen 24(1)(a), Akta Polis 1967 dan seksyen 21, Kanun Tatacara Jenayah. Sekiranya mana-mana individu tidak memberikan kerjasama sebab kamera itu milik kenderaan berkenaan- tidak memberi kerjasama, pihak PDRM boleh menangkap individu berkenaan di bawah seksyen 186, Kanun Keseksaan. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat.

Ingin menjemput Yang Berhormat Senator Dato' Low Kian Chuan.

5. Tan Sri Dato' Low Kian Chuan minta Menteri Sumber Manusia menyatakan:

- (a) implikasi kelulusan Rang Undang-undang Kesatuan Sekerja (Pindaan) 2023 yang membenarkan kepelbagaian kesatuan sekerja ditubuhkan oleh pekerja dalam industri atau sektor perdagangan yang sama; dan
- (b) pertimbangan kementerian untuk memberi tempoh peralihan selama lima tahun bagi perusahaan kecil dan sederhana (PKS) melaksanakan kepelbagaian kesatuan sekerja.

Timbalan Menteri Sumber Manusia [Datuk Ts. Mustapha Sakmud]: Tan Sri Yang di-Pertua, pindaan ke atas Akta Kesatuan Sekerja 1959 [Akta 262] adalah selaras dengan komitmen kerajaan dalam usaha mematuhi prinsip-prinsip utama yang digariskan oleh Pertubuhan Buruh Antarabangsa (ILO) di bawah Konvensyen 87 iaitu, dengan izin, *Freedom of Association and Protection of the Right to Organise*. Ia juga perlu dipinda memandangkan kerajaan telah meratifikasi dengan izin, *Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership* (CPTPP) pada 30 September 2022 yang mula berkuat kuasa pada 29 November 2022. Di bawah perjanjian ini, Malaysia perlu memastikan peruntukan akta ini mematuhi peruntukan yang terkandung dalam bab buruh CPTPP.

Pindaan ini dilihat akan memberi implikasi positif khususnya dalam membenarkan kepelbagaian kesatuan sekerja ditubuhkan, pekerja-pekerja dengan memberi kebebasan untuk berkesatuan termasuk bebas menganggotai mana-mana kesatuan mengikut pilihan mereka sendiri.

■1100

Ini adalah bagi memastikan lebih ramai pekerja menyertai kesatuan sekerja dan suara mereka akan diwakili oleh kesatuan sekerja tersebut. Apabila bilangan kesatuan sekerja

meningkat, lebih ramai pekerja sektor swasta di Malaysia dijangka akan mendapat liputan perjanjian kolektif.

Tan Sri Yang di-Pertua, pindaan ini juga secara tidak langsung akan meningkatkan perlindungan dan kebajikan pekerja khususnya melalui peranan kesatuan sekerja dalam menambah baik terma-terma dan syarat pekerjaan melalui perundingan kolektif. Dalam erti kata lain, apabila pekerja mempunyai kuasa berunding, dengan izin, *bargaining power* yang lebih tinggi, jurang pendapatan lazimnya adalah lebih kecil. Selain itu, pindaan ini juga dijangka dapat memberi kesan positif terhadap ekonomi negara di mana penyertaan Malaysia dalam CPTPP dapat mengukuhkan lagi pertumbuhan ekonomi negara melalui peningkatan kepada Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK), pelaburan, perdagangan dan peluang pekerjaan dalam negara.

Walau bagaimanapun, kementerian ini sedia maklum bahawa terdapat kebimbangan dalam kalangan majikan sekiranya terdapat lebih dari satu kesatuan di tempat kerja di mana majikan merasakan ia mungkin akan menjejaskan keharmonian perusahaan.

Untuk makluman Dewan yang mulia, terdapat mekanisme kawal selia yang diperuntukkan di bawah Akta 262 dan juga Akta Perhubungan Perusahaan 1967 [Akta 177] bagi memelihara keharmonian industri dan kepentingan ekonomi negara.

Tan Sri Yang di-Pertua, merujuk kepada cadangan Yang Berhormat untuk memberi tempoh peralihan selama lima tahun bagi perusahaan kecil dan sederhana (PKS) melaksanakan kepelbagaian kesatuan sekerja, kementerian ini mengambil maklum dengan cadangan berkenaan. Walau bagaimanapun, cadangan ini perlu diperhalus dengan teliti dan mengambil kira kesan yang mungkin timbul terhadap komitmen kerajaan ke atas pematuhan perjanjian CPTPP khususnya obligasi kerajaan sebagaimana yang dinyatakan di dalam Bab Buruh Perjanjian CPTPP. Sekian, terima kasih.

Tan Sri Dato' Low Kian Chuan: Soalan tambahan.

Tuan Yang di-Pertua: Ya, sila Tan Sri.

Tan Sri Dato' Low Kian Chuan: Ya, terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Terima kasih Yang Berhormat Timbalan Menteri atas jawapan yang jelas.

Soalan tambahan saya, apakah langkah-langkah yang akan diambil oleh pihak kerajaan sekiranya terdapat satu konflik antara majikan dan pekerja tidak dapat diselesaikan akibat daripada pelbagai kesatuan sekerja? Terima kasih.

Datuk Ts. Mustapha Sakmud: Terima kasih atas soalan tambahan. Tan Sri Yang di-Pertua, dalam akta ini ada beberapa klausa yang menjamin jika ada berlaku pertikaian-pertikaian di antara majikan dan juga kesatuan sekerja. Contoh ya, contoh yang selalu dirunsingkan oleh majikan adalah tentang kepelbagaian kesatuan yang ada di dalam sesebuah syarikat.

Ini jika ada berlaku, kita ada mewujudkan- yang saya sebut tadi mekanisme untuk berunding tunggal. Dipanggil kaedah berunding tunggal ini bila terdapat dua atau lebih kesatuan sekerja dalam sesuatu tempat, ketua pengarah perhubungan boleh mengambil langkah-langkah untuk menentukan permohonan tersebut dengan menjalankan undi sulit bagi memastikan mana-mana pekerja atau kesatuan sekerja yang boleh mewakili majikan. Itu antaranya. Ada lagi beberapa yang juga disebut dalam akta ini untuk memastikan bahawa keharmonian di antara majikan dan kesatuan sekerja itu perlu diharmonikan. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat. Saya ingin menjemput Yang Berhormat Dato' Haji Husain bin Awang.

Dato' Haji Husain bin Awang: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Terima kasih kepada Yang di-Pertua. Soalan saya nombor 6.

6. Dato' Haji Husain bin Awang minta Menteri Kesihatan menyatakan, status terkini pelaksanaan projek rintis penggunaan ubatan *Pre-Exposure Prophylaxis* (PrEP) dan sejauh mana keberkesanan projek tersebut.

Timbalan Menteri Kesihatan [Dato Lukanisman bin Awang Sauni]: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Dato' Haji Husain bin Awang yang bertanyakan soalan berkenaan tentang PrEP.

Program PrEP Government 2023 merupakan kajian rintis yang dilaksanakan di 18 buah klinik kesihatan di bawah KKM selama 12 bulan bermula Januari 2023. Pengumpulan data kajian dijangka selesai pada 31 Disember 2023. Data daripada kajian tersebut akan dianalisis pada awal tahun 2024 bagi melihat impak kesihatan secara langsung dan tidak langsung susulan pemberian PrEP iaitu pencegahan HIV dan perubahan sikap tingkah laku berisiko.

Untuk makluman, setiap klien yang mengambil PrEP perlu menghadiri kaunseling pengurangan risiko pada setiap temu janji iaitu temu janji bulan pertama, bulan ketiga, bulan keenam dan bulan ke-12. Sehingga 31 Oktober 2023, seramai 3,041 orang individu telah menerima PrEP. Pecahan individu yang menerima PrEP ini adalah seperti berikut. Seramai 50 orang individu merupakan pasangan *serodiscordant* yang terdiri daripada 30 orang wanita dan 20 orang lelaki.

Semi-discordant ini Tan Sri Yang di-Pertua bermaksud salah satu antara pasangan mempunyai tingkah laku berisiko ataupun membawa jangkitan HIV. Seramai 2,947 orang individu adalah daripada kumpulan berisiko seperti *transgender* dan MSM. MSM ini adalah tingkah laku pasangan mengadakan hubungan seksual antara lelaki dan lelaki. Yang ketiga adalah selebihnya iaitu seramai 44 orang individu tidak menyatakan mereka dalam golongan berisiko dan mereka tidak ingin didedahkan.

Berdasarkan analisis awal sehingga bulan keenam penggunaan PrEP, terdapat penurunan kadar jangkitan penyakit sifilis iaitu daripada 14 peratus kepada enam peratus. Peratus klien yang tidak menggunakan kondom menurun daripada 14.9 peratus kepada 1.7 peratus. Peratus klien yang mempunyai *multiple sexual partners*, dengan izin, juga menurun daripada 39.7 peratus kepada 7.3 peratus. Terdapat 22 orang klien yang telah berhenti menggunakan PrEP kerana tidak lagi melakukan aktiviti seksual yang berisiko.

Terdapat tiga kes positif HIV iaitu 0.09 peratus kerana pengguna tidak patuh kepada pengambilan PrEP. Kadar ini jauh lebih rendah berbanding negara-negara lain yang melaksanakan PrEP lebih awal. Hasil dapatan kajian ini menunjukkan bahawa klien yang mengambil PrEP mematuhi dan mengamalkan nasihat pencegahan jangkitan HIV melalui penggunaan kondom secara konsisten dan perubahan tingkah laku yang lebih baik walaupun sedang menggunakan PrEP. Sekian, terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, sila.

Dato' Haji Husain bin Awang: Terima kasih kepada Yang Berhormat Timbalan Menteri. Terima kasih kepada Yang di-Pertua. Ubat PrEP ini turut diberikan kepada pengamal LGBT dan juga pekerja seks songsang walaupun fatwa kebangsaan masih belum mengeluarkan apa-apa hukum berkaitan pemberian ubat tersebut kepada mereka.

Soalan saya, apakah status terkini perbincangan KKM dengan pihak JAKIM berkenaan hukum penggunaan PrEP ke atas golongan LGBT? Adakah kerajaan bersetuju untuk menanggungkan pemberian kepada golongan tersebut sehingga hukum dikeluarkan bagi mengelak kekeliruan terutama kepada pengamal perubatan?

Dato Lukanisman bin Awang Sauni: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua dan juga Yang Berhormat Senator. Setakat ini kita sedang mengadakan satu sesi libat urus yang sangat aktif dan juga kita melibatkan personal-personal ataupun pegawai-pegawai daripada jabatan agama Islam di peringkat persekutuan dan juga negeri untuk terlibat dalam aktiviti-aktiviti libat urus dan juga aktiviti literasi berkenaan tentang penggunaan PrEP. Juga, kita mendapati bahawa keputusan muktamad belum lagi diputuskan. Walaupun demikian, kita melihat keperluan untuk pengagihan PrEP ini adalah diperlukan dalam kaedah secara pilot, dengan izin dan juga kita mendapati bahawa terdapat peningkatan kesedaran berkenaan tentang penggunaan PrEP ini dapat mengubah tingkah laku.

Juga saya telah pun menyebut berkenaan tentang terdapat walaupun hanya 22 orang klien yang telah berhenti mengambil PrEP kerana ingin berubah, tetapi dalam kumpulan seramai 3,000 lebih ini mereka bukan hanya sekadar mengambil PrEP tetapi perlu mengambil kaunseling-kaunseling. Juga, terdapat kesedaran sebagai contoh sesi libat urus di Pantai Timur di Terengganu, di Seberang Takir, di Kuala Dungun dan juga di Kelantan, kami mendapati terdapat golongan yang berisiko ini datang dan tampil untuk mengambil maklumat dan juga ingin mendapatkan perkhidmatan pengambilan PrEP.

■1110

Juga, saya merasakan adalah tidak wajar untuk kita menghentikan buat sementara waktu pengambilan PrEP ini kerana kita akan lebih mendedahkan golongan berisiko ini kepada jangkitan HIV. Sekiranya populasi jangkitan HIV ini meningkat, kita agak khuatir jangkitan-jangkitan ini akan lebih meluas kerana kalau kita lihat peratusan, terutama dalam golongan MSM ini adalah sekitar 8.9 peratus. Bermaksud lebih daripada 2,000 orang golongan lelaki yang mengamalkan seksual secara rambang ataupun antara lelaki dengan lelaki.

Juga, peratusan di kalangan golongan muda pun adalah sangat tinggi dalam sekitar 29 peratus. Kita perlu memberikan tumpuan dan juga kerjasama dan memikirkan bagaimana untuk mereka beralih daripada aktiviti yang berisiko ini kepada aktiviti yang tidak berisiko dan sekurang-kurangnya mereka dapat meninggalkan. Melalui agihan PrEP ini kita merasakan sekurang-kurangnya kita dapat menurunkan kadar jangkitan HIV. Bermula tahun lepas, segala analisis yang kita akan buat, kita akan dapat keputusan sama ada penggunaan PrEP menurunkan jangkitan HIV ataupun masih lagi jangkitan HIV ini meningkat. Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua.

Dr. Lingeshwaran a/l Dato' Seri R. Arunasalam: Soalan tambahan.

Tuan Yang di-Pertua: Sila Yang Berhormat.

Dr. Lingeshwaran a/l Dato' Seri R. Arunasalam: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Apa langkah-langkah Kementerian Kesihatan untuk menangani insiden jangkitan HIV yang kembali meningkat disebabkan oleh peningkatan hubungan heteroseksual, homoseksual dan juga biseksual?

Dato Lukanisman bin Awang Sauni: Antara perkara-perkara yang kita lakukan adalah untuk menggalakkan saringan-saringan berkenaan tentang HIV. Juga, kita dalam proses untuk memperkenalkan proses digitalisasi untuk membolehkan pesakit-pesakit ataupun membolehkan klien-klien kita yang berisiko dan merasakan aktiviti mereka telah mengakibatkan jangkitan HIV supaya mereka dapat untuk mendapatkan kit-kit saringan HIV ini. Juga, literasi akan bermula ke peringkat yang lebih awal.

Berdasarkan data-data yang diperoleh, aktiviti-aktiviti risiko ini di kalangan usia 18 ke-24 tahun semakin meningkat. Juga, literasi yang ini kita akan bekerjasama dengan Kementerian Pendidikan dan juga KPT dan juga Kementerian Sumber Manusia supaya ada kesedaran berkenaan tentang HIV dan juga melakukan saringan. Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Boleh soalan tambahan, Tan Sri?

Tuan Yang di-Pertua: Cukup dah Yang Berhormat. Saya jemput Yang Berhormat Tuan Haji Abdul Nasir bin Haji Idris.

Tuan Haji Abdul Nasir bin Haji Idris: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Pohon penjelasan soalan nombor 7. Terima kasih.

7. Tuan Haji Abdul Nasir bin Haji Idris minta Menteri Pendidikan menyatakan, hasrat kementerian dalam meneruskan silibus *Common European Framework of Reference for Languages* (CEFR) dan usaha memastikan tiada unsur-unsur budaya luar, terutamanya berkaitan silang budaya yang tidak sesuai di Malaysia dan bercanggah dengan akidah umat Islam.

Timbalan Menteri Pendidikan [Puan Lim Hui Ying]: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Kementerian Pendidikan Malaysia komited dalam meningkatkan tahap penguasaan bahasa Inggeris di sekolah serta institusi pendidikan di negara ini.

Ini disokong oleh dasar Memartabatkan Bahasa Malaysia, Memperkukuh Bahasa Inggeris (MBMMBI) serta anjakan kedua dalam Pelan Pembangunan Pendidikan Malaysia (PPPM) 2015-2025 iaitu menghasilkan murid yang berkemahiran dwibahasa.

Untuk memenuhi hasrat ini, KPM telah mengusahakan pengajaran sistem pendidikan Bahasa Inggeris di Malaysia dengan kerangka standard antarabangsa iaitu *Common European Framework of Reference for Languages* (CEFR), dengan izin. Penjajaran tersebut melibatkan penambahbaikan kurikulum, bahan pengajaran dan pembelajaran. Pentafsiran dan latihan guru daripada peringkat prasekolah sehingga ke peringkat pendidikan tinggi.

CEFR merupakan satu kerangka standard yang komprehensif dan digunakan di banyak negara di seluruh dunia bagi melaksanakan PDP, maka CEFR bukan merupakan satu silibus. Berdasarkan CEFR tersebut, guru dan pendidik di institusi pendidikan dapat mengenal pasti dan mengukur pencapaian kemahiran bahasa dalam kalangan murid.

Berdasarkan kajian *Cambridge Baseline Study 2013*, dengan izin, terdapat keperluan yang mendesak untuk KPM membuat satu rombakan semula kurikulum bahasa Inggeris. KPM melaksanakan penjajaran kurikulum bahasa Inggeris daripada tahap prasekolah sehingga tahap lepasan menengah, di mana prestasi semasa murid dan guru telah dijadikan sebagai satu asas dalam usaha meningkatkan kualiti pengajaran dan pembelajaran mata pelajaran bahasa Inggeris yang setara dengan standard antarabangsa iaitu CEFR.

Hasil daripada usaha ini, dokumen *The Roadmap English Language Reform in Malaysia 2015-2025*, dengan izin, telah diterbitkan untuk memacu perubahan dalam kurikulum pendidikan bahasa Inggeris di Malaysia.

Justeru, guru boleh memilih bahan PDP yang bersesuaian mengikut tahap penguasaan dan minat murid dalam konteks masing-masing. Bahan PDP perlulah sesuai dengan budaya tempatan. Bagi menyokong PDP, buku teks dan bahan pembelajaran melalui satu proses penilaian oleh panel berpengalaman bagi mengelakkan percanggahan dengan sosiobudaya tempatan dan agama Islam. Penerbitan buku teks akan dilakukan oleh penerbit-

penerbit tempatan dan bahan pembelajaran digital akan dibangunkan oleh syarikat tempatan. Sekian, terima kasih.

Tuan Haji Abdul Nasir bin Haji Idris: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua, Yang Berhormat Timbalan Menteri. Bercakap tentang pembelajaran pendidikan bahasa Inggeris ini dengan pelaksanaan apiditasi silibus yang disebutkan tadi, CEFR. Adakah kemungkinan jurang pencapaian ataupun kebolehan pelajar-pelajar di luar bandar dan di bandar itu makin melebar? Justeru itu, apakah langkah-langkah ataupun mekanisme kerajaan untuk menangani isu-isu tersebut? Terima kasih.

Puan Lim Hui Ying: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Soalan tambahan Yang Berhormat Senator tentang jurang pelajar-pelajar di luar bandar dan silibus ini merupakan satu pembelajaran, satu kerangka yang digunakan oleh guru di semua sekolah-sekolah. Jadi, kami memang akan- memang daripada segi taraf pendidikan, memang kita akui ada jurang antara bandar dengan luar bandar, tetapi kami memang semua guru telah dilatih di IPGM, telah dilatih dengan semua silibus yang sama. Jadi, kami akan memantau dari semasa ke semasa tentang pencapaian-pencapaian setiap mata pelajaran di semua- daripada semua sekolah tidak kira bandar ataupun luar bandar.

Jika kita dapati ada jurang yang besar, kita memang akan mendapatkan- membuat satu program yang sesuai untuk merapatkan jurang ini. Silibus CEFR merupakan sesuatu yang umum dan ia bukan tidak membezakan murid bandar dan luar bandar sebab ia merangkumi sesuai untuk semua orang. Sekian, terima kasih.

Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff: Soalan tambahan. Terima kasih Tan Sri. Terima kasih Yang Berhormat Timbalan Menteri. Soalan saya, pencapaian anak-anak kita dalam PISA 2022 merudum dengan teruk. Merosot dengan teruk, termasuk juga dalam subjek bahasa. Jadi, apakah kajian sudah dibuat? Apa penemuan, punca-punca hasil daripada kajian tersebut yang menyebabkan pencapaian pelajar-pelajar ini merosot dengan teruk? Terima kasih.

Puan Lim Hui Ying: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Untuk sekolah di kawasan Yang Berhormat kan? Tadi itu soalan berkenaan dengan semua sekolah atau hanya untuk sekolah di...

Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff: Secara umum.

Puan Lim Hui Ying: Secara umum ya.

Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff: PISA 2022 kita memang merudum.

Puan Lim Hui Ying: PISA ya. Daripada segi ini, hari itu PISA memang pencapaian kita telah merosot daripada segi kajian. Jadi, kami memang dalam kajian bagaimana menaiktarafkan atau menambah baik silibus atau pencapaian bukan hanya daripada bahasa Inggeris, kami juga hendak mengutamakan Bahasa Inggeris, Bahasa Melayu, Matematik dan

juga Sains. Ini merupakan utama- keutamaan kita. Kami akan memantau dari semasa ke semasa dan akan mengadakan program-program yang bersesuaian. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Soalan tambahan Yang Berhormat, belakang. Yang Berhormat ya. Cikgu ini.

Datuk Haji Mustafa bin Musa: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Saya tertarik dengan pengukuhan bahasa Inggeris dengan tidak mengetepikan Bahasa Melayu. Menteri sendiri mengakui akan wujudnya jurang yang tentunya lebar antara pencapaian bahasa Inggeris pelajar luar bandar dan juga bandar. Soalannya ialah, adakah guru-guru kita sudah bersedia untuk memasuki episod baru pelaksanaan bahasa Inggeris sebab banyak rungutan. Pertama, ketidaksiagaan guru dalam mendepani cabaran BI ini.

Keduanya, kekurangan guru Bahasa Inggeris yang mungkin akan menjejaskan prestasi dan inspirasi program ini.

■1120

Jadi, apakah juga kayu pengukur yang digunakan oleh kementerian sebagai penanda aras untuk menentukan program ini tidak hanya indah pada namanya tetapi prestasinya juga seperti dulu-dulu? Terima kasih, Tan Sri Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih, Yang Berhormat, menyoal soalan saya.

Puan Lim Hui Ying: Terima kasih, Tan Sri Yang di-Pertua. Dari semasa ke semasa, kita mengadakan program CEFR untuk memantau guru, terutamanya untuk memantau guru. Kita sentiasa menyediakan program latihan guru-guru untuk memastikan guru-guru bersedia. Juga, guru-guru, kita nak mempertingkatkan kompetensi guru-guru kerana jika guru-guru tidak bersedia, tentu anak-anak murid kita tidak mendapat pengajaran yang terbaik.

Jadi, bagi kita, selain daripada IPGM- pada masa mereka berada di IPGM, mereka diberi latihan, tetapi selepas semasa mereka mengajar di sekolah-sekolah, dari semasa ke semasa, kita memang ada program-program untuk memastikan guru-guru ini *maintain*, masih dalam lingkungan yang diterima oleh standard KPM. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli. Sila, Yang Berhormat.

Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli: Terima kasih. Terima kasih, Tan Sri Yang di-Pertua. Soalan saya soalan nombor 8.

8. Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli minta Menteri Pelaburan, Perdagangan dan Industri menyatakan, usaha kerajaan untuk menaikkan nilai eksport industri halal di Malaysia di mana pada tahun 2022 hanya mencatatkan RM59.46 bilion berbanding nilai industri halal global sekitar RM13.86 trilion.

Timbalan Menteri Pelaburan, Perdagangan dan Industri [Tuan Liew Chin Tong]: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua dan terima kasih kepada Senator Dr. Hatta Ramli.

Nilai eksport bagi industri halal pada tahun 2022 telah direkodkan berjumlah RM59.5 bilion yang menunjukkan peningkatan sebanyak 64 peratus berbanding tahun 2021. Produk eksport ini meliputi barangan makanan dan minum, bahan ramuan dan produk kosmetik. Untuk tahun 2023, sehingga Oktober, nilai eksport yang dicatatkan adalah sebanyak RM44.17 bilion.

MITI menerusi Halal Development Corporation Berhad (HDC) dan MATRADE sentiasa mempromosikan produk-produk Malaysia ke negara luar termasuk produk halal dari masa-ke-sembaga menerusi penyediaan platform dan kempen perniagaan melalui acara-acara utama.

MIHAS kali ke-19 yang diadakan pada bulan September 2023 telah merekodkan jualan produk halal yang mencecah RM3 bilion iaitu 24 peratus lebih tinggi daripada sasaran. Pameran halal terbesar di dunia ini telah memadankan 469 buah syarikat tempatan dengan 231 orang pembeli antarabangsa dari 44 buah negara.

Majlis Pembangunan Industri Halal yang dipengerusikan oleh Yang Amat Berhormat Timbalan Perdana Menteri I telah berlangsung sebanyak dua kali pada tahun ini yang mensasarkan pengurangan birokrasi terhadap proses mendapatkan Pensijilan Halal Malaysia serta memulakan langkah sinergi dengan penglibatan daripada agensi utama MITI, HDC, JAKIM, MATRADE, SIRIM dan Jabatan Standard Malaysia dan kerajaan tempatan.

Ini juga bertujuan untuk memacu usaha pembangunan industri halal melalui *Halal Industry Master Plan 2030* atau HIMP 2030 mengambil kira penyertaan aktif perusahaan mikro, kecil dan sederhana (PMKS) termasuk Bumiputera serta mempergiatkan pengkomersialan produk R&D dan inovasi halal.

Teras strategik kedua *Halal Industry Master Plan*- membuka pasaran baharu untuk produk Halal Malaysia di peringkat antarabangsa telah menggariskan tiga inisiatif yang mampu membantu meningkatkan pasaran global iaitu mempertingkatkan kerjasama eksport dengan negara sasaran, mempromosikan jenama Halal Malaysia dan memperkukuhkan kerjasama strategik dengan syarikat-syarikat multinasional. Terima kasih.

Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli: Terima kasih. Tan Sri Yang di-Pertua, soalan tambahan saya. Terima kasih kepada Menteri atas penjelasan jawapan yang memberikan kita satu semangat yang tinggi tentang kedudukan perniagaan halal yang diambil bahagian oleh Malaysia.

Namun, kalau kita tengok dalam negara-negara Islam, dalam OIC contohnya, kita yang terkenal ini, dengan logo kita dan sebagainya, hanya berkedudukan ketiga di belakang Turkiye dan juga Indonesia. Ya lah, mereka negara besar. Jadi, apakah langkah-langkah yang nak diambil oleh kementerian bagi memastikan kehebatan nama kita itu bukan sebagai jaguh kampung tetapi jaguh antarabangsa? Adakah usaha-usaha seperti membuat MOU dengan

Muslim channel based in London, Tan Sri, menjadi salah satu cara bagi kita memperdagangkan barangan halal melalui Malaysia ini? Terima kasih.

Tuan Liew Chin Tong: Oh, cadangan Yang Berhormat ini memang baik. Kita mesti memperluaskan liputan dan juga *engagement* kita dengan pelbagai sumber termasuk mereka di London dan juga Negara China dan juga negara-negara Islam di Timur Tengah. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Sila, Yang Berhormat Datuk Seri Mujahid.

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua. Saya ingin bertanya, Tuan Yang di-Pertua, tentang bagaimanakah kerumitan hubungan antara pasaran yang dibuat oleh kementerian dengan pensijilan halal yang dikuasai oleh pihak JAKIM? Banyak kompelin yang kita terima ialah prosesnya terlalu lambat dan ini menjejaskan cita-cita kita untuk memastikan proses pensijilan itu boleh diperkembangkan kepada banyak industri lagi. Sekian, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Liew Chin Tong: Terima kasih kepada mantan Menteri Agama yang memang memahami isu ini.

Seperti apa yang saya sebutkan tadi, Majlis Pembangunan Industri Halal yang baru bermula bermesyuarat tahun ini dan dipengerusikan oleh Timbalan Perdana Menteri memang berusaha untuk mengurangkan keperluan harian untuk pensijilan dan supaya selaraskan aktiviti antara pembangunan industri dengan pensijilan. Ini memang telah diusahakan. Saya harap dengan usaha-usaha Majlis Pembangunan Industri Halal, kita dapat satu *whole of government approach*, pendekatan *whole of government*, pendekatan yang secara menyeluruh supaya membangunkan industri halal kita. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih, Yang Berhormat. Sekarang saya menjemput Datuk Senator Teo Eng Tee.

Datuk Teo Eng Tee @ Teo Kok Chee: Terima kasih, Tan Sri Yang di-Pertua. Soalan saya nombor 9.

9. Datuk Teo Eng Tee @ Teo Kok Chee minta Menteri Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat menyatakan, pelan tindakan termasuk status terhadap taska tidak berdaftar yang banyak memberi impak negatif hingga berlakunya kes penderaan serta kematian kanak-kanak.

Menteri Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat [Dato' Sri Hajah Nancy binti Shukri]: Terima kasih, Tan Sri Yang di-Pertua. Terima kasih, Yang Berhormat Senator Datuk Teo Eng Tee. *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.*

Tan Sri Yang di-Pertua, Akta Taman Asuhan Kanak-kanak 1984 [Akta 308] meliputi peruntukan bagi pendaftaran, pengawalan dan pemeriksaan taman asuhan kanak-kanak atau

taska bagi maksud yang berkaitan dengannya. Terdapat empat kategori taman asuhan kanak-kanak yang dikenali sebagai taska iaitu taska institusi, taska di tempat kerja, taska komuniti dan taska di rumah untuk memastikan perkhidmatan yang diberi sesuai dengan keperluan dan perkembangan kanak-kanak.

Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat (KPWKM) dan agensinya, Jabatan Kebajikan Masyarakat Malaysia (JKM) yang diberi tanggungjawab untuk menguatkuasakan Akta 308 ini sentiasa memandang serius terhadap pematuhan peraturan pengoperasian taska. Ini bagi memastikan kesejahteraan semua pihak serta mengelakkan berlakunya kes tidak diingini seperti kecuaian, pengabaian dan penderaan kanak-kanak. Akta 308 juga telah memperuntukkan tindakan penguatkuasaan ke atas taska yang tidak mematuhi peraturan termasuk lak ataupun seal, dengan izin, kompaun dan juga pendakwaan.

Usaha dan inisiatif diambil secara berterusan dalam memastikan pematuhan ke atas syarat dan undang-undang dalam mengoperasikan taska. Antara perkara yang dilaksanakan adalah dengan mengeluarkan satu Garis Panduan Khas Tindakan Penguatkuasaan Lak dan Perintah Penutupan Ke Atas Taman Asuhan Kanak-kanak serta Pusat Jagaan yang dalam siasatan polis. Garis panduan ini telah kita kuatkuasakan pada tahun ini iaitu pada 10 April 2023 yang lalu.

■1130

Tan Sri Yang di-Pertua, garis panduan ini dikeluarkan bagi memastikan tindakan segera dapat diambil bagi kes-kes yang melibatkan taska dan pusat jagaan yang dalam siasatan polis kerana disyaki terdapat kes penderaan ataupun pengabaian atau mendatangkan bahaya kepada kanak-kanak ataupun penghuni atau orang yang diterima untuk jagaan yang berlaku di premis tersebut.

Sementara itu setakat Jun 2023, JKM telah mengenal pasti sebanyak 1,080 buah taska yang beroperasi tanpa pendaftaran yang sah di seluruh negara. Kesemua taska ini telah dinilai oleh JKM bagi diteliti apakah faktor yang menyebabkan mereka ini tidak berdaftar. Kita memahami permintaan oleh ibu bapa terhadap perkhidmatan taska. Taska ini di tempat mereka, namun kita tidak boleh berkompromi terhadap sebarang ketidakpatuhan untuk mengelakkan kejadian yang tidak diingini.

Oleh sebab itu, kita mengambil pendekatan untuk memutihkan mereka iaitu membantu taska ini mematuhi syarat dan seterusnya berdaftar. Kita telah berikan khidmat nasihat. Kita telah bantu mereka untuk mematuhi syarat-syarat oleh agensi teknikal iaitu Kementerian Kesihatan, Jabatan Bomba dan Penyelamat Malaysia serta pihak berkuasa tempatan dan apabila mereka memenuhi semua syarat, kita daftarkan mereka secara sah. Minta izin Tan Sri Yang di-Pertua, ada sikit lagi paragraf dia.

Untuk perkara ini, kita telah bekerjasama dengan ketiga-tiga agensi teknikal tersebut di setiap negeri melalui Mesyuarat Pusat Khidmat Setempat- *One-Stop Center* ataupun OSC,

dengan izin, yang dipengerusikan oleh Pengarah Kebajikan Masyarakat Negeri bagi membincangkan isu berkaitan pendaftaran taska dan mempercepatkan proses pendaftaran. *Alhamdulillah* sehingga 4 Disember 2023 ini, sebanyak 430 taska daripada jumlah 1,080 tadi telah berjaya mematuhi syarat-syarat dan telah didaftarkan untuk membolehkan mereka beroperasi dengan sah. Baki 650 lagi sedang dalam tindakan.

Jadi, saya ingin menyeru kepada ibu bapa semua atau penjaga agar menghantar anak ke taska yang berdaftar kerana pengoperasian taska ini adalah tertakluk kepada syarat dan peraturan demi memastikan ia dioperasi mengikut amalan terbaik. Kita juga mohon kerjasama semua pihak terutamanya ibu bapa dan penjaga sendiri agar melaporkan taska yang tidak berdaftar kepada JKM demi keselamatan anak-anak kita. Bukan bermakna jika dilaporkan taska tersebut akan ditutup dan akan menyulitkan ibu bapa tetapi kita perlu melihat dari sudut pandangan yang lebih luas iaitu mengurangkan risiko kejadian tidak dingini demi kesejahteraan dan keselamatan anak-anak kita.

Saya hendak beri panduan juga. Boleh juga merujuk kepada kita punya *website-jkn.gov.my*. Rujuk kepada negeri iaitu taska untuk kita nak tahu sama ada taska itu berdaftar ke tidak. Sekian, terima kasih Tan Sri.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat.

Datuk Teo Eng Tee @ Teo Kok Chee: Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Soalan tambahan saya, apakah rawatan yang disediakan untuk mangsa kanak-kanak demi menjamin perkembangan fizikal dan emosi mereka tidak terjejas?

Dato' Sri Hajah Nancy binti Shukri: Terima kasih Yang Berhormat Senator. Sebenarnya kita secara menyeluruhnya kita melawat sana, kita ada kaunselor juga dan kita ada juga cadangan untuk meningkatkan perlindungan kepada kanak-kanak tersebut. Jadi berdasarkan statistik JKM serta PDRM, sebab kita bekerja rapat dengan PDRM, bahawa penderaan dan pengabaian kanak-kanak berlaku di dalam rumah dan dilakukan oleh ibu bapa atau ahli keluarga atau orang yang dikenali oleh ahli keluarga.

Jadi Yang Berhormat tanya tadi secara menyeluruh. Kalau di institusi kita Yang Berhormat, agak mudah untuk kita menanganinya tetapi kalau ia nya berlaku di rumah sendiri, itu agak menyukarkan kita kerana- melainkan kita ketahui apa yang berlaku di sana, tetapi kebanyakannya berlaku setelah dilaporkan dan kebanyakannya kecederaan berlaku dengan begitu teruk sekali. Di mana agak lewat baru kita ketahuinya kerana ia nya perlu melibatkan orang yang memberi maklumat Yang Berhormat.

Jadi sebab itu kita menggalakkan masyarakat untuk bersama-sama untuk memberi maklumat. Kalau daripada segi macam mana kita nak membantu mereka, memang kita hantar kat klinik, hantar ke hospital, kita kerjasama dengan KKM juga untuk memastikan kanak-kanak ini sudah mendapat rawatan yang terbaik. Terima kasih Yang Berhormat.

Tuan Yang di-Pertua: Sila Yang Berhormat, sila Yang Berhormat.

Datuk Lim Pay Hen: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Pada awal tahun lalu, kementerian telah merekodkan bahawa hanya terdapat 11 taska OKU yang beroperasi di seluruh negara. Pada tahun ini dalam Bajet 2024, bajet untuk taska OKU juga menurun daripada RM2.7 juta jadi kepada RM2 juta sahaja. Ini secara tidak langsung membuktikan kesedaran mengenai fasiliti OKU di Malaysia masih jauh rendah. Jadi, apakah usaha kementerian bagi meningkatkan lagi fasiliti seperti taska OKU ini di seluruh negara? Sekian, terima kasih.

Dato' Sri Hajah Nancy binti Shukri: Terima kasih Yang Berhormat. Sebenarnya untuk taska, seperti yang dinyatakan tadi memang taska OKU kita ada 11 buah. Masih belum ada bertambah sebab ada juga ramai pihak swasta juga sudah mula mengoperasi taska mereka sendiri, tetapi lebih khusus macam *autism ker*. Mereka ada mereka membuat mewujudkan pusat mereka sendiri.

Begitu juga di disleksia. Jadi mereka ada tempat-tempat sendiri dan ada juga dijalankan oleh persatuan-persatuan, tetapi kami membantu dengan memberikan peruntukan Yang Berhormat untuk mereka menjalankan aktiviti-aktiviti mereka untuk beroperasi di sana. Jadi daripada segi meningkatkan, menambahkan lagi, ini masih dalam perhatian kita juga. Misalnya, saya mendapat tahu ini, oleh sebab di Sarawak bukan kerana saya orang Sarawak tetapi apabila ada anak diabaikan oleh ibu bapa kerana dia OKU, tetapi perlu dihantar ke Semenanjung.

Jadi sebab itu saya rasa itu tidak betul. Maka kami di kementerian akan membina ataupun menggunakan apa yang ada di Sarawak sebab saya nampak dengan mengikut berdasarkan lawatan saya, saya nampak ada yang dengan izin, *under utilize*. Jadi kita nak gunakan itu sebagai tempat untuk pemulihan untuk anak-anak OKU ini yang mana mereka tidak ada di Sarawak ini. Jadi, kita terpaksa hantar ke Semenanjung *which I feel*, dengan izin, tidak betul. Jadi, kami di kementerianlah mengambil tindakan ini.

Insyaa-Allah pada tahun depan, kita akan mulakan sebab sekarang ini kita sudah pergi ke padang, turun ke *site* untuk melihat sendiri mana yang kita boleh gunakan untuk bina secara cepat. Peruntukan ada. Saya lihat sedia ada, kita ada peruntukan dan tinggalkanlah Sarawak kerana tanah ini adalah di bawah negeri. Maka kita tidak mahu mengganggu proses itu lagi kerana kita ada tanah yang besar yang telah diberikan oleh pihak kerajaan negeri kepada Persekutuan dan kita boleh gunakan tempat itu dan kita renovasi bangunan yang sedia ada. Itu salah satu daripada cara kita Yang Berhormat. Terima kasih kerana menanyakan soalan itu. Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat. Saya menjemput Dato' Shamsuddin bin Haji Abd. Ghaffar.

Dato' Shamsuddin bin Haji Abd. Ghaffar: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Soalan saya nombor 10.

10. Dato' Shamsuddin bin Haji Abd. Ghaffar minta Menteri Pembangunan Usahawan dan Koperasi menyatakan, sejauh mana kejayaan pihak kerajaan dalam usaha memulihkan golongan usahawan yang terjejas teruk akibat daripada wabak pandemik COVID-19.

Timbalan Menteri Pembangunan Usahawan dan Koperasi [Puan Saraswathy a/p Kandasami]: Terima kasih Ahli Yang Berhormat. Tan Sri Yang di-Pertua, Kementerian Pembangunan, Usahawan dan Koperasi (KUSKOP) dan agensi-agensi di bawahnya telah melaksanakan pelbagai program keusahawanan dan menyediakan skim-skim pembiayaan bagi membantu memulihkan usahawan Perusahaan Mikro, Kecil dan Sederhana (PMKS) termasuk koperasi yang masih terjejas akibat pandemik COVID-19.

Antara pencapaian yang telah direkodkan sehingga November 2023 iaitu menyalurkan pembiayaan kepada 292,530 orang usahawan PMKS dan koperasi dengan nilai pembiayaan RM5.19 bilion melalui skim pembiayaan seperti Skim Pembiayaan TEKUN Niaga, Skim Pembiayaan Ikhtiar (SPI) dan pembiayaan PMKS oleh Bank Rakyat.

Kedua, melaksanakan program pemantapan kapasiti serta menyediakan fasiliti dan sokongan keusahawanan kepada seramai RM45,014 orang usahawan melalui program seperti Kursus Urus Tunai, Kursus Asas Keusahawanan, *Business in Transformation* (BIT) oleh PERNAS dan Program Pembangunan Perniagaan Usahawan Mikro (BizME) oleh SME Corp.

■1140

Ketiga, meningkatkan penyediaan premis dan ruang perniagaan serta peluang menembusi pasaran domestik dan antarabangsa dengan melibatkan seramai 3,025 orang usahawan melalui program seperti Program Insentif Usahawan UDA (PIUU) dan *Business Exports Programme* (BEP) oleh SME Bank. Selain itu, KUSKOP juga telah bekerjasama dengan Agensi Kaunseling Pengurusan Kredit (AKPK) untuk pelaksanaan Program Intervensi Peluang Kedua bagi membantu usahawan yang berdepan dengan masalah pengurusan kewangan yang serius dan berisiko mufliis.

Pada tahun 2022, seramai 664 orang usahawan telah diberi kesedaran mengenai ketersediaan peluang kedua menerusi pelbagai inisiatif yang disediakan oleh kerajaan. Daripada jumlah tersebut, seramai 40 orang usahawan telah dipilih untuk mengikuti program bimbingan khas INSKEN selama empat bulan, yang bermula pada 17 Oktober 2022. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat. Nampak tak ada soalan tambahan. Saya jemput Tuan Haji Hussin bin Ismail.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Soalan saya nombor 11.

11. Tuan Haji Hussin bin Ismail minta Menteri Pembangunan Kerajaan Tempatan menyatakan, mekanisme yang diguna pakai oleh kerajaan untuk penaja B40 yang tidak tersenarai bagi memperoleh kemudahan inisiatif MyKiosk.

Timbalan Menteri Pembangunan Kerajaan Tempatan [Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir]: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Terima kasih Yang Berhormat. Kementerian Pembangunan Kerajaan Tempatan (KPKT) melalui Jabatan Kerajaan Tempatan telah menyalurkan peruntukan pelaksanaan projek MyKiosk Madani kepada 114 pihak berkuasa tempatan (PBT) seluruh negara bagi tahun 2023, melibatkan peruntukan sebanyak RM50 juta berdasarkan garis panduan pelaksanaan MyKiosk. Garis panduan ini telah diedarkan pada 27 Mac 2023 sebagai rujukan kepada PBT semasa proses pelaksanaan dan pemilihan peniaga.

Garis panduan tersebut antaranya menetapkan syarat-syarat seperti berikut:

- (i) keutamaan pemberian kios kepada golongan B40 dan peniaga sedia ada yang ditempatkan semula di lokasi yang lebih strategik dan selamat;
- (ii) pengecualian sewaan kepada peniaga kios selamat enam bulan pertama pelaksanaan; dan
- (iii) kadar sewaan kios yang berpatutan dan tidak melebihi RM300 sebulan.

KPKT mempertimbangkan permohonan yang dikemukakan oleh PBT berdasarkan analisa kebolehlaksanaan dan keberkesanan projek sebelum diluluskan. Pemilihan dan pengisian peniaga adalah menurut bidang kuasa PBT.

KPKT melalui Jabatan Kerajaan Tempatan menetapkan naziran- yakni memang kita akan semak berkala sepanjang projek ini dilaksanakan bagi memastikan pematuhan PBT terhadap garis panduan ini dan menyampaikan teguran penambahbaikan kepada PBT sekiranya projek tidak menepati skop dan kriteria kelulusan.

Ini ada juga maklumat tambahan, yang mana kita juga telah dipertanggungjawabkan bagi tahun 2024 untuk dengan tambahan sebanyak RM50 juta kepada PBT bagi menyediakan 2,000 lagi unit kios baharu. Jadi, daripada sekarang pun PBT bagi mengenal pasti permintaan tambahan unit kios di kalangan peniaga, khususnya golongan B40 dan mengemukakan permohonan tersebut kepada KPKT untuk pertimbangan. Sekian, terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Soalan tambahan?

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Tan Sri Yang di-Pertua, menurut siaran media pada 28 Julai 2023, saya ringkaskan di situ menyebutkan dalam 100 yang sudah digerakkan termasuk di Sepang, Kuala Langat, Pilah, Seremban, Port Dickson. Ini sekejap nanti kata 2,000 lagi

akan dibangunkan. Saya mohon pencerahan untuk Terengganu dan Kelantan. Berapa jumlah *allocation* untuk Terengganu, Kelantan dan bila hendak dilaksanakan? Terima kasih.

Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator. Seperti yang dinyatakan tadi, PBT seluruh negara ada 155, yang memohon. Maksudnya kita masih. Maksudnya menawarkan kepada PBT untuk memohon- yang memohon sebanyak 114. Bagi soalan yang spesifik untuk di Kelantan dan Terengganu, ada beberapa contoh yang saya boleh ambil.

Sebagai contohnya, memang saya sendiri turun untuk melihat prestasi peringkat PBT dalam melaksanakan MyKiosk ini. Saya telah turun, sebagai ke Majlis Bandaraya Kuala Terengganu yang mana untuk di Kuala Terengganu, seingat saya memang terima sekitar 25 sehingga 50. Data itu saya kena *confirm*-kan balik, tetapi memang agihan itu kita buat berdasarkan permohonan dan tidak ada sebarang unsur untuk mengetepikan mana-mana PBT yang berminat.

Jadi, untuk- bila saya turun. Cuma saya menyatakan teguran kerana untuk projek tersebut masih belum siap sepenuhnya, ketika saya turun. Maka, sebab itu peringatan yang kami berikan agar semua pembinaan kiosk ini perlu disiapkan untuk tahun ini juga. Sebab kalau ikut daripada segi perolehan dan proses untuk menyediakan kiosk itu dilaksanakan oleh PBT, geran itu disalurkan kepada PBT.

Berdasarkan prestasi tahun ini juga akan menjadi pertimbangan bagi menilai sama ada PBT berkenaan wajar diberikan tambahan peruntukan tahun hadapan bagi 2,000 lagi unit. Ada beza. Tahun ini kita berdasarkan peruntukan yang sama, bilangannya lebih. Kita dapat bina lebih kurang 3,100. Tambah lagi 100, 3,200. Cuma ada permintaan maklum balas daripada PBT agar ada penambahbaikan daripada segi *design*, daripada segi reka bentuk.

Maka, sebab itu kita tingkatkan lagi nilai untuk setiap kiosk itu supaya biarlah kiosk yang kita salurkan itu benar-benar dapat dimanfaatkan oleh peniaga-peniaga kecil. Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih. Sekian sahaja Sesi Pertanyaan-pertanyaan Jawab Lisan pada pagi ini.

[Sesi Pertanyaan-pertanyaan bagi Jawab Lisan tamat]

USUL**MENANGGUHKAN BACAAN KALI YANG KEDUA DAN KETIGA
RANG UNDANG-UNDANG DI BAWAH P.M. 61****11.47 tgh.**

Timbalan Menteri Sumber Asli, Alam Sekitar dan Perubahan Iklim [Dato' Sri Huang Tiong Sii]: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua.

“Bahawa menurut Peraturan Mesyuarat 61, D.R. 28/2023, Rang Undang-undang Kecekapan dan Konservasi Tenaga 2023 dan D.R. 29/2023, Rang Undang-undang Bekalan Elektrik (Pindaan) 2023 seperti yang tertera di nombor 7 dan nombor 8 dalam *Aturan Urusan Mesyuarat* pada hari ini ditangguhkan bacaan kali kedua dan ketiga dan dibawa ke Mesyuarat akan datang.”

Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Baiklah.

RANG UNDANG-UNDANG**RANG UNDANG-UNDANG PERBEKALAN 2024****Bacaan Kali yang Kedua**

Aturan Urusan Mesyuarat dibaca bagi menyambung semula perbahasan yang ditangguhkan atas masalah, “Bahawa rang undang-undang ini dibacakan kali yang kedua sekarang.” **[7 Disember 2023]**

Tuan Yang di-Pertua: Ahli-ahli Yang Berhormat. Hari ini merupakan hari kedua giliran Yang Berhormat Menteri-menteri menjawab ke atas perbahasan Rang Undang-undang Perbekalan 2024. Masa yang diberi adalah selama 30 minit bagi setiap Menteri.

Dengan itu saya mempersilakan Yang Berhormat Menteri Pembangunan Kerajaan Tempatan. Dipersilakan Yang Berhormat.

11.49 pg.

Timbalan Menteri Pembangunan Kerajaan Tempatan [Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.*

Salam perpaduan. Salam Malaysia Madani. Terima kasih sekali lagi kepada Tan Sri Yang di-Pertua dan Ahli-ahli Yang Berhormat.

Terlebih dahulu saya ingin merakamkan ucapan penghargaan kepada 11 orang Ahli Yang Berhormat Senator yang telah membahaskan perkara berkaitan Rang Undang-undang Perbekalan 2024 di bawah Kementerian Pembangunan Kerajaan Tempatan (KPKT), khususnya dalam lima bidang utama iaitu perumahan, pengurusan sisa pepejal, perancangan bandar dan desa, perkhidmatan kebombaian dan kerajaan tempatan.

■1150

Sepertimana Dewan yang mulia ini sedia maklum, tema Belanjawan 2024 merupakan Reformasi Ekonomi Memperkasa Rakyat.

Secara keseluruhannya, KPKT menerima peruntukan sebanyak RM5.647 bilion untuk tahun 2024. Daripada jumlah tersebut, perbelanjaan mengurus (OE) diperuntukkan iaitu RM1.868 bilion iaitu 33.1 peratus dan perbelanjaan pembangunan (DE), RM3.779 bilion iaitu 66.9 peratus untuk melaksanakan 360 projek termasuk 61 projek baharu.

Untuk makluman Dewan yang mulia ini, KPKT telah menerima pertambahan bajet bagi tahun 2024 sebanyak RM313.3 juta atau tambahan sebanyak 5.87 peratus berbanding tahun 2023. Bagi pihak KPKT, saya ingin mengucapkan terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri kita yang amat prihatin dalam memberikan keutamaan kepada rakyat. Antara fokus utama Belanjawan 2024 KPKT adalah:

- (i) menyelenggarakan dan memperbaiki tandas awam di 150 PBT di seluruh negara melibatkan peruntukan RM150 juta;
- (ii) menyelenggarakan lampu jalan termasuk menggantikan kepada jenis LED di kawasan PBT di seluruh negara, RM50 juta;
- (iii) baik pulih dan naik taraf pusat penjaja dan prasarana awam yang uzur di 150 buah kawasan PBT, RM110 juta;
- (iv) membaik pulih dan menaik taraf gerai-gerai dan warung-warung kecil, RM10 juta;
- (v) membina ruang niaga baharu yang seragam, selesa dan selamat di seluruh kawasan PBT, RM50 juta;
- (vi) kerja-kerja pembaikan parit dan longkang, RM20 juta;
- (vii) infrastruktur dan sosial Kampung Baru Cina, RM100 juta;
- (viii) selenggara Rumah Ibadat Bukan Islam ataupun RIBI, RM50 juta;
- (ix) selenggara perumahan berstrata awam dan swasta, RM100 juta;
- (x) pembangunan Program Perumahan Rakyat ataupun PPR, RM546 juta;
- (xi) Rumah Mesra Rakyat, RM358 juta;
- (xii) baik pulih kuarters bomba, RM50 juta; dan

- (xiii) kemudahan dan rawatan perubatan bagi anjing K9 melibatkan peruntukan sebanyak RM5 juta.

*[Timbalan Yang di-Pertua **mempengerusikan Mesyuarat**]*

Selain itu, kerajaan juga meluluskan dana jaminan khas projek terbengkalai sebanyak RM1 bilion dan jaminan sebanyak RM10 bilion di bawah Skim Jaminan Kredit Perumahan (SJKP) bagi memanfaatkan 40,000 orang peminjam. Saya akan gulung mengikut topik yang saya nyatakan tadi. Saya mulakan dengan perumahan.

Yang Berhormat Senator Datin Ros Suryati binti Alang ingin mengetahui peruntukan bagi negeri Pulau Pinang daripada jumlah peruntukan Projek Perumahan Rakyat yang diluluskan bagi tahun 2024. Beliau juga ingin mengetahui sama ada peruntukan yang diluluskan ini juga merangkumi kos pembinaan, baik pulih rumah, kerja-kerja membaiki tangki air, bumbung dan sistem pendawaian serta pemasangan CCTV.

Untuk makluman yang saya nyatakan tadi, RM2.47 bilion yang diumumkan dalam belanjawan itu juga termasuk dana jaminan khas, RM1 bilion dan pecahan seperti yang saya sebut tadi PPR RM546 juta, RMR RM358 juta dan seterusnya.

Cuma, bagi menjawab persoalan yang dibangkitkan, untuk pecahan RM546 juta bagi pembangunan Projek Perumahan Rakyat, ini melibatkan pelaksanaan sebanyak 35 projek sambungan dan satu projek PPR baharu di Kluang yang akan bermula pada tahun 2024. Daripada peruntukan tersebut, sebanyak RM43.5 juta diperuntukkan untuk pelaksanaan dua projek PPR sambungan di Pulau Pinang iaitu projek PPR Kepala Batas serta projek PPR Kota Giam di Jelutong, yang mana projek ini kita luluskan pada tahun ini.

Untuk makluman Tuan Yang di-Pertua dan Ahli Yang Berhormat, selain daripada peruntukan PPR bagi pelaksanaan Rumah Mesra Rakyat, peruntukan RM358 juta tadi adalah untuk pembinaan sebanyak 3,500 unit di seluruh negara. Agihan ini kita akan pecahkan berdasarkan baki peruntukan yang telah diluluskan oleh kerajaan dalam RMKe-12. Kos pembinaan Rumah Mesra Rakyat ini adalah berjumlah RM75,000 seunit di mana RM20,000 itu di subsidi oleh kerajaan dan kemudahan pinjaman yang bakinya adalah tanpa faedah ditawarkan kepada pemohon untuk menampung baki kos tersebut.

Bagi skop penyelenggaraan program Perumahan Berstrata, ada dua kaedah iaitu peruntukan bagi perumahan bersasar swasta Tabung Penyelenggaraan Perumahan Malaysia (TPPM), RM50.4 juta dan perumahan awam termasuk PPR melalui Program Penyelenggaraan Perumahan (PPP) sebanyak RM50 juta.

Untuk negeri Pulau Pinang, sebanyak RM17.5 juta diperuntukkan iaitu untuk TPPM sebanyak RM10 juta dan PPP RM7.5 juta yang mana skop penyelenggaraan adalah seperti berikut:

- (i) membaiki atau mengganti lif;
- (ii) membaiki atau mengganti tangki air dan sistem retikulasi;
- (iii) membaiki atau mengganti paip sanitari;
- (iv) membaiki atau mengganti bumbung;
- (v) membaiki atau mengganti tangga dan susur tangan iaitu *handrail*;
- (vi) mengecat semula bangunan dan harta bersama;
- (vii) membaiki atau mengganti kemudahan atau infrastruktur awam yang melibatkan harta bersama iaitu *common property*;
- (viii) membuat pendawaian semula dan kerja elektrik;
- (ix) mengganti atau membina pagar di sekeliling kawasan pemajuan; dan
- (x) membuat pembaikan cerun di dalam kawasan pemajuan.

YB juga bertanya mengenai jumlah projek perumahan swasta yang lewat, sakit dan terbengkalai di Pulau Pinang dan jumlah peruntukan yang disalurkan bagi memulihkan projek-projek tersebut. Untuk makluman, bagi negeri Pulau Pinang, projek perumahan swasta berlesen sebagaimana yang diperuntukkan di bawah Akta Pemajuan Perumahan Kawalan dan Pelesenan 1966.

Di Pulau Pinang, ada projek yang *ongoing* yang sedang diusahakan sebanyak 160 projek. Daripada jumlah ini, sehingga 31 Oktober 2023 terdapat 13 projek iaitu 1,780 unit rumah ataupun lapan peratus dikategorikan sebagai projek sakit dan tiga projek melibatkan 139 unit atau 1.9 peratus dikategorikan sebagai projek terbengkalai. Tiada projek yang dikategorikan sebagai lewat di negeri Pulau Pinang ketika ini.

Untuk makluman, Dato' Yang di-Pertua dan juga Ahli Yang Berhormat, KPKT sangat proaktif dalam menjejak dan mencari kaedah pemulihan terbaik bagi menyelesaikan isu perumahan bermasalah ini melalui penubuhan pasukan khas iaitu *Task Force* Projek Perumahan Swasta, Sakit dan Terbengkalai (TFST) yang saya mempengerusikan.

Penubuhan *task force* ini dan kaedah pemulihan yang diambil bagi projek dalam kategori sakit dan terbengkalai sebenarnya tidak melibatkan sebarang peruntukan kerajaan yang diberikan secara terus kepada pemaju berkaitan. Implikasi kewangan yang kita tanggung hanyalah sekadar berbentuk kos pengurusan pentadbiran bagi menjalankan mesyuarat libat urus untuk kita turun semak ke tapak-tapak pembangunan. Kaedah penyelesaian yang diambil adalah seperti berikut.

Pertama menambah baik pelaporan pemajuan serta pemerhatian dan lawatan tapak secara berkala bagi melihat sendiri status semasa pembangunan projek dan penjejakan awal untuk mencari penyelesaian berfokus.

Kedua menambah baik *Housing Integrated Management System* ataupun lebih dikenali HIMS agar dapat meningkatkan keberkesanan pengurusan dan pemantauan

terhadap pemaju supaya pelaporan pemajuan, perkongsian data dan pengemaskinian maklumat projek dapat dilaksanakan secara, dengan izin, *near real time*. Yang ini kita akan guna pakai kaedah pelaporan bermula Januari 2024.

Kalau perhatikan tadi, bila saya nyatakan data kita hanya boleh cerapkan sehingga 31 Oktober kerana data itu kita kumpul secara berkala. Cuma, *insya-Allah* penambahbaikan sistem itu telah ada. Sekarang ini kita lebih kepada ujian dalaman dan bermula tahun depan daripada segi kemas kini data mengenai pemajuan di tapak itu kita buat secara dengan izin, memang *near real time* ataupun keadaan sebenar semasa.

Ketiga, melaksanakan pemantauan yang lebih kerap termasuk pembekuan akaun pemajuan perumahan yang dikenali *housing development account* (HDA) bagi projek-projek sakit yang kita fokuskan untuk mengelakkan pengeluaran wang secara tidak bertanggungjawab oleh pemaju.

■1200

Keempat, mengadakan libat urus bersama agensi-agensi teknikal dan pihak berkuasa tempatan (PBT) bagi memudah cara kerja-kerja di tapak sehingga projek siap dengan Sijil Perakuan Siap dan Pematuhan (CCC) atau Sijil Kelayakan Menduduki (CFO) seperti penyiapan komponen infrastruktur, bekalan elektrik, lampu jalan, jalan raya serta sistem kumbahan. Mengadakan libat urus bersama Bank Negara Malaysia dan institusi kewangan supaya pemantauan dan kawalan terhadap HDA dengan lebih bersepadu.

Kelima- keenam, melibatkan lebih banyak pihak dalam industri untuk mendapatkan pandangan, ilmu dan idea daripada perspektif yang lebih meluas yang dilaksanakan melalui program seperti mengadakan forum ataupun seminar perumahan swasta secara tahunan dan kerjasama pintar iaitu *smart partnership* bersama agensi kerajaan, Kerajaan Persekutuan dan kerajaan negeri, badan berkanun seperti Lembaga Perumahan dan Hartanah Negeri, PBT, agensi teknikal dan pemaju bagi mencari jalan penyelesaian bersama.

Contohnya, memang bulan lepas kita telah adakan seminar yang melibatkan pelikuidasi, pemaju, penyelamat dan kontraktor penyelamat yang mana perbincangan itu lebih kepada mencari jalan bersama bagi menyelesaikan projek-projek perumahan yang sakit dan juga terbengkalai.

Seterusnya, YB Senator Dato' Juhanis binti Abd Aziz mencadangkan empat perkara berikut kepada kerajaan:

- (i) untuk memperkenalkan inisiatif daripada segi pengurangan cukai, geran dan kadar faedah lebih rendah bagi mengurangkan bebanan kewangan peminjam terutamanya golongan belia;
- (ii) mengurangkan sementara atau menghapuskan levi import melibatkan projek perumahan mampu milik memandangkan kenaikan kos import

- bagi bahan binaan memberikan kesan domino kepada peningkatan harga rumah;
- (iii) mengadakan rundingan antara Kerajaan Persekutuan dengan kerajaan negeri bagi mengurangkan cukai harta tanah yang dikenakan kepada pemaju projek perumahan mampu milik agar harga jualan yang ditawarkan dapat dikurangkan; dan
 - (iv) konsep Projek Pembangunan Kejiranan MADANI yang memberi ruang kepada golongan berpendapatan rendah untuk memiliki rumah sendiri pada harga serendah RM150,000 sehingga RM200,000 dan sewaan pada kadar RM300 hingga RM600 sebulan dapat diperluaskan ke seluruh negara bagi membantu lebih ramai golongan isi rumah untuk memiliki tempat tinggal.

Yang ini memang kita merekodkan cadangan Yang Berhormat, nak tunjukkan bahawa memang walaupun Yang Berhormat berbahas di dalam Dewan ini, memang kita teliti setiap ucapan yang disampaikan.

Cuma untuk makluman Dato' Yang di-Pertua, kita memang mendengar dan untuk makluman Ahli Yang Berhormat, sebagai salah satu usaha menggalakkan pemilikan kediaman, Inisiatif Pemilikan Kediaman Malaysia ataupun yang dikenali sebagai i-Miliki telah pun diperkenalkan oleh kerajaan khusus kepada pembeli rumah pertama dengan manfaat pengecualian atau peremitan duti setem ke atas surat cara pindah milik dan perjanjian pembiayaan bagi kediaman bernilai RM1 juta dan ke bawah. Cuma, inisiatif ini bakal tamat pada 31 Disember 2023.

Berdasarkan pelaporan yang diperoleh dari Lembaga Hasil Dalam Negeri, sehingga pertengahan September 2023, sebanyak 112 unit hartanah bernilai RM67.978 juta telah direkodkan dengan nilai duti setem berjumlah RM1.393 juta. Menerusi pelaksanaan i-Miliki, nilai duti setem yang dikecualikan atau diremitkan berjumlah RM1.078 juta.

Untuk makluman Datuk Yang di-Pertua dan Ahli Yang Berhormat, pada masa yang sama kerajaan akan meneruskan Program *Home Ownership Campaign 2.0* (HOC 2.0) yang akan memberikan pengecualian duti setem ke atas surat cara pindah milik dan perjanjian pembiayaan bagi pembelian rumah pertama bernilai RM500,000 ke bawah. Pembeli rumah pertama masih boleh menikmati pengecualian duti setem ini sekiranya mereka membeli kediaman baharu daripada pemaju mahupun kediaman daripada pasaran sekunder kerana inisiatif ini masih lagi berlangsung sehingga 31 Disember 2025.

Bagi menangani kenaikan kos bahan binaan, kerajaan telah pun memperkenalkan inisiatif Skim Simen Rahmah untuk pemajuan rumah mampu milik dengan kerjasama Persatuan Simen dan Konkrit Malaysia ataupun CNCA dan pemaju perumahan swasta.

Inisiatif ini melibatkan harga rumah dalam kategori rumah mampu milik iaitu yang berharga RM300,000 ke bawah untuk kumpulan sasaran B40 dan M40.

Daripada inisiatif ini, rakyat akan memperoleh manfaat pengurangan harga rumah maksimum sehingga RM5,000 mengikut jenis dan harga rumah. Bermula daripada 15 Mei 2023 sehingga 30 November 2023, sebanyak 14 projek perumahan mampu milik yang berharga RM300,000 dan ke bawah telah diluluskan iaitu 1.536 juta- kampit atau 68,676 tan simen bagi pembinaan sebanyak 5,583 unit rumah.

Kerajaan juga menggalakkan pemaju swasta untuk membangunkan rumah mampu milik melalui pemberian insentif seperti berikut iaitu:

- (i) memberi kemudahan bayaran deposit kepada pemaju perumahan yang membina rumah mampu milik yang hanya perlu membayar deposit sebanyak RM200,000 berbanding pemaju yang tidak membangunkan rumah mampu milik yang perlu membayar sebanyak tiga peratus caj ataupun daripada kos pembinaan;
- (ii) kita memberi pengecualian sepenuhnya caj pematuhan dan caj pembangunan; dan
- (iii) menyediakan *fast lane*, dengan izin, untuk kelulusan kebenaran merancang pelan bangunan dan lain-lain insentif di bawah kerajaan negeri dan PBT yang dapat membantu pemaju untuk membangunkan rumah mampu milik.

KPKT akan terus giat melaksanakan pelbagai inisiatif bersama kerajaan negeri untuk kita sama-sama meningkatkan akses rakyat terhadap perumahan yang berkualiti dan mampu dimiliki.

Untuk makluman Datuk Yang di-Pertua dan Ahli Yang Berhormat, Program Residensi MADANI Wilayah Persekutuan telah mensasarkan penikmatan kumpulan rentan, miskin atau miskin tegar, B40 dan M40 yang mempunyai pendapatan seisi rumah sebanyak RM6,339 sebulan dan ke bawah yang mana untuk dibantu bagi memiliki rumah kediaman sendiri, selaras dengan hasrat kerajaan di bawah Malaysia Madani. Menerusi program ini, sememangnya harga yang ditawarkan tadi RM150,000 hingga RM200,000 seunit ataupun RM300 sehingga RM600 sebulan. Ini adalah bagi cadangan ataupun pelaksanaan Residensi MADANI ketika ini hanya tertumpu di Wilayah Persekutuan.

Seterusnya, kalau saya boleh *move* ataupun ke subjek seterusnya, iaitu pengurusan sisa pepejal. Yang Berhormat Senator Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof telah menyatakan pandangan bahawa perubahan dasar daripada ekonomi linear kepada ekonomi kitaran memerlukan kerjasama rentas sektor serta melibatkan pelbagai kementerian dan agensi. Ia juga memerlukan perubahan pemikiran semua pihak yang terlibat. Dalam hubungan ini, saya

quote juga iaitu beliau bertanya, “*Bagaimanakah kerajaan dapat memastikan peralihan kepada ekonomi kitaran memandangkan Akta Pengurusan Sisa Pepejal dan Pembersihan Awam 2007 ataupun yang memang dikenali sebagai Akta 672 hanya diguna pakai di tujuh buah negeri sahaja?*”

Untuk makluman Datuk Yang di-Pertua dan Ahli Yang Berhormat, kebersihan merupakan perkara dalam senarai bersama dalam Jadual Kesembilan, Perlembagaan Persekutuan. Pada masa ini, penguatkuasaan Akta 672 hanya diterima pakai di tujuh buah negeri iaitu Johor, Negeri Sembilan, Melaka, Pahang, Kedah, Perlis dan Wilayah Persekutuan dan Putrajaya.

■1210

Pengurusan sisa pepejal di negeri-negeri lain pula adalah tertakluk di bawah Akta Kerajaan Tempatan 1971, Enakmen Pengurusan Sisa Pepejal dan Pembersihan Awam 2022 Sabah serta *Local Authorities Ordinance 1996* bagi negeri Sarawak. Dalam hal ini, KPKT sentiasa komited untuk melaksanakan libat urus secara berterusan dengan negeri-negeri di Semenanjung Malaysia serta Wilayah Persekutuan Labuan yang belum menerima pakai Akta 672 supaya dasar dan pengurusan sisa pepejal dapat dilaksanakan secara seragam di seluruh Malaysia.

Sebagai peneraju pelaksanaan ekonomi kitaran dalam pengurusan sisa pepejal, KPKT sedang giat melaksanakan pelbagai inisiatif ekonomi kitaran.

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir: Silakan.

Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof: Saya mohon mencelah jika diizinkan. Isu negeri-negeri lain yang tidak mematuhi ataupun tidak mahu duduk di bawah akta tadi sudah dibahaskan beberapa kali dalam Parlimen. Jadi, daripada dulu memang enam buah negeri ini yang dimaklumkan dan saya tak tahu, adakah atau apakah alasan negeri lain yang tidak termasuk ini, untuk dia tidak mahu patuh ataupun bersama dalam akta ini, sedangkan perkara ini adalah satu yang sangat penting untuk kita memastikan *shift* ataupun kita berpindah ekonomi linear kepada ekonomi kitaran.

Mohon pencilahan dan mohon penjelasan Tuan Speaker.

Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir: Terima kasih Datuk Yang di-Pertua. Merujuk kepada persoalan Yang Berhormat, bagi yang disebut tadi untuk soal pembersihan ini memang senarai bersama. Jadi, memang ada kuasa di bawah kerajaan negeri yang perlu memutuskan sama ada mereka mahu menyertai Akta 672 ini.

Di peringkat Persekutuan, sememangnya pendirian di peringkat kementerian sendiri adalah bersifat terbuka iaitu untuk menerima mana-mana negeri yang berminat untuk sertai. Malah kalau Yang Berhormat Senator boleh rujuk, memang berlaku rundingan secara

berterusan. Namun, akhirnya keputusan persetujuan itu perlu datang juga dari negeri untuk masuk ke dalam akta ini.

Jadi, macam Yang Berhormat dari negeri Perak, sebagai contoh Kerajaan Negeri Perak perlu bersedia untuk sertai kerana bila penyertaan tersebut, maka kuasa itu akan dipusatkan di bawah Akta 672 ini. Cuma dalam keadaan perkara ini daripada segi keputusan pendirian itu ditentukan oleh kerajaan negeri, tidak bermaksud Kerajaan Persekutuan mengabaikan ataupun langsung tidak ada pertimbangan ataupun perbincangan dengan pihak kerajaan negeri. Maka sebab itu, kita juga melihat bagaimana untuk kita selaraskan peruntukan walaupun disebut tadi penggunaan akta itu berbeza.

Sebagai contoh, antara ikhtiar yang kita cuba atasi sebab ini keputusan negeri, tapi kita punya rundingan agar kita selaraskan peruntukan berkaitan ekonomi kitaran dalam perundangan pengurusan sisa pepejal termasuk dalam Akta Kerajaan Tempatan, termasuk juga untuk Enakmen Pengurusan Sisa Pepejal dan Pembersihan Awam Sabah dan juga *Local Authorities Ordinance* di Sarawak.

Ini memang cabarannya. Maka sebab itu, perkara ini perlu diangkat dan perlu dibawa juga daripada peringkat negeri untuk mencapai persetujuan menyertai Akta 672 ini. Seterusnya, untuk bagi ekonomi kitaran tadi. Sememangnya di peringkat KPKT sedang membangunkan *Blueprint* Ekonomi Kitaran dalam pengurusan sisa pepejal di Malaysia. *Insyallah*, memang kita mengadakan proses libat urus dan sebagainya. Perkara ini akan dimuktamadkan dan diangkat pada tahun hadapan iaitu 2024.

Seterusnya, kalau saya- sebab masa itu terhad. Saya cuba ke topik yang lain juga. Datuk akan bagi tambahan masa *ker* tidak?

Timbalan Yang di-Pertua: Berapa lama YB Menteri *nak*?

Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir: Memang lama lagi. Sebab saya ada lima topik, sekarang baru dua.

Timbalan Yang di-Pertua: Tidak, untuk mempercepatkan masa...

Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir: Lima minit lah.

Timbalan Yang di-Pertua: ...Untuk mempercepatkan masa, kalau ahli yang YB nak jawab itu tak ada dalam Dewan, YB boleh *skip* lah. Bagi jawapan bertulis.

Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir: Ha, okey. Okey, tapi saya cuba juga *cover*- cuba sentuh juga lah untuk...

Timbalan Yang di-Pertua: Saya nak tolong kurangkan masa.

Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir: Ya. Untuk- sebab saya juga akan tengok isu yang besar ini.

Daripada segi dasarnya- ada Yang Berhormat Senator Datuk Seri Prof. Emeritus Dr. Awang..., ada?

Timbalan Yang di-Pertua: Dia ada dalam Dewan.

Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir: Ada dalam Dewan ya. YB Senator ada bertanya, membangkitkan mengenai kepentingan penggunaan bahasa Melayu untuk papan tanda tempat awam dalam kawasan PBT yang kurang dititikberatkan oleh PBT. Itu yang diangkat oleh YB Senator.

Untuk maklumat Datuk Yang di-Pertua dan Ahli Yang Berhormat, setiap iklan yang dipamerkan di papan tanda milik PBT perlu mendapat kelulusan permit daripada PBT, selaras dengan Undang-undang Kecil Iklan negeri masing-masing.

Pemohon perlu mematuhi syarat-syarat yang telah ditetapkan dalam UUK seperti berikut:

- (i) bahasa kebangsaan hendaklah digunakan dalam semua iklan sama ada secara sendiri atau dengan mana-mana bahasa lain;
- (ii) jika bahasa kebangsaan digunakan bersama bahasa lain dalam sesuatu iklan, penggunaan bahasa kebangsaan hendaklah melebihi 30 peratus berbanding bahasa lain dengan keutamaan dari segi kedudukan dan penggunaan nahu yang betul;
- (iii) pemohon perlu mengemukakan salinan lakaran yang menunjukkan butiran lengkap iklan; dan
- (iv) penggunaan logo dan tanda halal hanya boleh digunakan setelah mendapat pengesahan JAKIM.

Walau bagaimanapun, penggunaan bahasa adalah merupakan bidang kepakaran Dewan Bahasa dan Pustaka (DBP). Sehubungan itu, PBT akan mendapatkan ulasan daripada pihak Dewan Bahasa dan Pustaka bagi semakan penggunaan bahasa yang paling tepat. Sekiranya diluluskan, permit pengiklanan akan dikeluarkan kepada pemohon. Berhubung isu penguatkuasaan Bahasa Kebangsaan...

Datuk Seri Prof. Emeritus Dr. Awang bin Sariyan: Tuan Yang di-Pertua, boleh saya mencelah?

Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir: Boleh.

Datuk Seri Prof. Emeritus Dr. Awang bin Sariyan: Terima kasih Datuk Yang di-Pertua, Yang Berhormat Timbalan Menteri. Ya, saya faham tentang prosedur itu, tapi persoalannya, adakah pihak kementerian pernah melakukan satu kajian, sejauh mana kepatuhan pada peraturan itu dipenuhi atau dilaksanakan. Ini kerana sebagai mantan teraju DBP, saya ada data yang menunjukkan bahawa banyak lagi PBT yang tak mematuhi garis panduan itu. Terima kasih Yang Berhormat.

Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir: Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator. Mungkin saya cuba jelaskan sedikit dahulu kemudian, saya akan kongsi sedikit data di peringkat kementerian. Sebab berhubung isu penguatkuasaan bahasa kebangsaan, KPKT

mendapati rata-rata isu ini merujuk kepada paparan iklan yang tidak memperoleh kelulusan PBT. Sekiranya papan iklan tersebut merupakan milik PBT, PBT akan mengeluarkan notis untuk penurunan iklan tersebut dengan serta merta.

Bagi papan tanda bukan milik PBT, pemilik akan diberikan notis untuk menurunkan iklan tersebut dalam tempoh 14 hari. Kegagalan untuk berbuat demikian boleh menyebabkan pemilik dikenakan tindakan kompaun berdasarkan UUK tersebut.

Yang disebut tadi, KPKT melalui JKT telah mengeluarkan surat bertarikh daripada 25 Ogos 2011 kepada semua pihak PBT, berkenaan Langkah-langkah Pembasmian dan Penguatkuasaan Larangan Iklan Tanpa Permit yang membenarkan PBT untuk mengemukakan nombor telefon yang dipaparkan pada iklan haram di tempat atau kemudahan awam kepada Suruhanjaya Komunikasi dan Multimedia Malaysia untuk tindakan pembatalan talian tersebut bagi berkaitan soalan tadi daripada Yang Berhormat, daripada segi tindakan yang dibuat oleh pihak PBT kalau dirujuk penguatkuasaan yang telah dilaksanakan untuk tahun 2020.

Nak tahu masalah yang berlaku ini, termasuk juga untuk poster tanpa kebenaran iaitu berkaitan dengan penggunaan bahasa kebangsaan. Tindakan yang diambil bagi tahun 2020 bagi penguatkuasaan sebanyak 418,722. Itu tahun 2020. Tahun 2021, 170,186 penguatkuasaan dan tahun 2022, 86,085 kes.

Jadi, sebab itu dalam isu ini memang saya sebutkan perkara ini dalam Dewan Negara supaya menjadi perhatian umum juga. Ini kerana bila berlaku ataupun pelanggaran, kita memang menggalakkan orang awam untuk membuat aduan kepada pihak, sama ada jabatan ataupun kepada pihak PBT tersebut kerana perkara itu yang memang lebih untuk kita sama-sama memelihara, menjaga bahasa kebangsaan kita.

■1220

Kalau saya boleh sentuh sedikit, bahagian bomba sedikit Datuk Yang di-Pertua, ringkas sahaja sebab ada ditanyakan untuk dari Sarawak sebab saya tak sentuh lagi isu di Sarawak. Yang Berhormat Senator Dato Dr. Nuing Jeluing telah bertanya mengenai perancangan...

Timbalan Yang di-Pertua: Dr. Nuing dah tamat tempoh perkhidmatan dia.

Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir: Oh, dia dah tamat tempoh.

Timbalan Yang di-Pertua: Jadi, YB boleh *skip*.

Tuan Haji Akmal Nasrullah bin Mohd Nasir: Boleh *skip*, *alhamdulillah*. Cuma yang sini saya nak sebut sebab dia berkait bila saya jawab soalan tersebut, sebab sebelum ini macam Yang Berhormat Tuan Abun Sui Anyit ada bertanyakan mengenai kawasan Sungai Asap. *Insyah-Allah*, kalau kita tengok untuk belanjawan bagi tahun 2024, di Sarawak ini kita memang mencadangkan ataupun telah apa nama, bersetuju untuk mengangkat tiga projek baharu di Sarawak iaitu untuk:

- (i) Pembinaan Kuarters Balai Bomba dan Penyelamat Tatau;
- (ii) Kuarters Balai Bomba dan Penyelamat Daro; dan
- (iii) Balai bomba dan Kuarters Sungai Asap.

Jadi, Sungai Asap akhirnya dapat balai bomba. Yang Berhormat memang memang daripada bermula sidang sentiasa bertanya, di luar Dewan pun dia kejar saya Datuk Yang di-Pertua. Maka sebab itu, biar saya jawab di sini supaya dia dah tak kejar saya lagi. Terima kasih Datuk Yang di-Pertua.

Timbalan Yang di-Pertua: Akhirnya... *[Ketawa]* Jadi, dah gulung eh? Baik. Terima kasih YB Menteri.

Sekarang saya jemput YB Menteri, Kementerian Dalam Negeri, 30 minit saja YB... *[Ketawa]*

12.21 tgh.

Timbalan Menteri Dalam Negeri [Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah]: *Bismillahi Rahmani Rahim.* Yang Berhormat Timbalan Yang di-Pertua, saya ucapkan banyak terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengambil bahagian dalam sesi perbahasan Belanjawan 2024 di Dewan yang mulia ini daripada 29 November hingga 6 Disember lalu, yang antara lain menyentuh 22 isu berkaitan portfolio Kementerian Dalam Negeri serta agensi-agensi di bawahnya. Sesi penggulungan saya ini, akan dibahagikan pada empat kluster iaitu:

- (i) keselamatan dan ketenteraman awam;
- (ii) imigresen;
- (iii) pembangunan; dan
- (iv) kewarganegaraan.

Tuan Yang di-Pertua, saya akan mulakan penggulungan ini dengan menjawab isu-isu berkaitan keselamatan sempadan negara. Bagi memastikan keselamatan sempadan negara adalah terjamin dan terpelihara sepenuhnya, Kementerian Dalam Negeri melalui agensi-agensi penguatkuasaan di sempadan seperti Pasukan Gerak Am (PGA), PDRM, Agensi Penguatkuasaan Maritim Malaysia (APMM) dan ESSCOM terlibat secara langsung bagi penugasan kawalan keselamatan sempadan yang meliputi sempadan negara di daratan, persisiran pantai dan pulau-pulau di Malaysia.

Jadi, menjawab kemusykilan yang diutarakan oleh Yang Berhormat Senator Datuk Noraini binti Idris, Yang Berhormat Senator Puan Rita Sarimah anak Patrick Insol, Yang Berhormat Senator Puan Noorita binti Sual dan Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim mengenai isu penyeludupan di sempadan negara.

KDN melalui agensi-agensi di bawahnya telah mengambil beberapa pendekatan untuk membanteras isu ketirisan di sempadan negara termasuklah penyeludupan barang kawalan dan barang bersubsidi. Pelaksanaan pengukuhan operasi penguatkuasaan seperti Op Kontraban, Ops Batas, Ops Tiris dan sebagainya dilaksanakan.

Hasilnya baik dan statistik kontinjen PDRM Sarawak melalui Op Kontraban pada Januari hingga November 2023 telah merekodkan sejumlah 569,768 unit arak botol dan tin telah dirampas dengan jumlah rampasan bernilai RM4,000,426,689. Ini satu angka yang besar dan menunjukkan keberhasilan operasi-operasi berkenaan.

Selain daripada itu, projek-projek pembangunan di Sempadan Malaysia-Indonesia khusus di Sabah dan Sarawak, antaranya ialah kelulusan permohonan sejumlah RM32 juta di bawah *Rolling Plan* Ketiga (RP3) Rancangan Malaysia Ke-12 bagi pembinaan lapan pos kawalan keselamatan PGA baru iaitu satu pos di Sabah dan tujuh pos di Sarawak. Selain daripada itu, pemilikan aset-aset keselamatan yang terkini melalui permohonan projek baharu fizikal dan bukan fizikal bagi *Rolling Plan* Keempat (RP4) Rancangan Malaysia Ke-12 tahun 2024 merangkumi perkara-perkara seperti penambahan pos kawalan, perolehan kapal, bot serta aset taktikal. Selain daripada itu, penggunaan teknologi tertinggi terkini seperti Sistem Pengawasan Laut (SWASLA) bagi pengawasan keselamatan zon maritim Malaysia.

Kemudian, kita juga pemantapan kerjasama serantau. Maknanya kerjasama serantau dengan meningkatkan pengumpulan maklumat risikan sempadan, perkongsian maklumat antara negara jiran seperti penglibatan Malaysia dalam jawatankuasa dua hala seperti *General Border Committee* (GBC) dan *High Level Committee* (HLC) antara Malaysia-Thailand dan Malaysia-Indonesia. Selain daripada itu, kajian kebolehlaksanaan pembangunan Sistem Kawalan Sempadan Negara (NBCS) oleh pasukan penyelidikan dari Universiti Teknologi Malaysia yang...

Timbalan Yang di-Pertua: YB Menteri.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Sikit...

Timbalan Yang di-Pertua: YB Menteri.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Sikit mencelah...

Timbalan Yang di-Pertua: Pencerahan.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Saya habis ayat sikit saja.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Okey.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Universiti Teknologi Malaysia yang telah bermula pada 7 September 2023 dengan tempoh kajian selama 14 bulan. Sila Yang Berhormat.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Terima Kasih Tuan Yang di-Pertua dan Yang Berhormat Menteri. Saya ingin membuat celahan dan buat pencerahan berhubung dengan isu maritim, isu laut dalam yang terkait dengan kementerian perikanan- pertanian dan perikanan saya fikir,

tapi yang di- yang diresahkan oleh sebahagian pelaut-pelaut, dalam terutama sekali di Pantai Timur, pembabitan warga asing yang terlibat dalam kes laut dalam dan kapal-kapal perikanan laut dalam.

Mereka mengatakan memang sangat menakut dan mencurigakan sebab sebahagian besar yang terlibat dalam industri laut dalam ini, saya sebut tak betul, sila perbetulkan iaitu daripada warga Vietnam dan Thailand. Isu di situ ialah penguatkuasaan maritim terhadap bot-bot laut dalam asing. Mohon pencerahan. Terima kasih.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Datuk Yang di-Pertua, berkaitan dengan perkara berkenaan, APMM memang mengambil tindakan dan melaksanakan peranannya dalam soal-soal yang dibangkitkan tadi. Namun demikian, kerjasama juga dibuat dengan agensi-agensi lain bagi mengawal, kerana kita tahu bahawa di kawasan Pantai Timur memang antara ancaman dan juga masalah yang berkaitan dengan nelayan daripada negara-negara yang disebutkan tadi. Saya teruskan Yang Berhormat.

Kalau kita lihat menerusi daripada data yang dikeluarkan oleh Indeks Keamanan Global, Malaysia antara 20 buah negara paling aman di dunia dan meraih kedudukan ketiga dalam senarai negara Asia apabila berada di belakang Singapura dan juga Jepun. Bagi kita pastikan negara kita mencapai tahap sebuah negara yang berdaulat, yang aman, selamat didiami, semestinya terdapat undang-undang yang perlu diikuti dan dipatuhi oleh pelbagai pihak.

Maka rentetan daripada itu, Yang Berhormat Senator Dato' Sri Ti Lian Ker menyebut dan ingin tahu apakah kerajaan berhasrat untuk memansuhkan akta-akta seperti Akta Hasutan, POCA, POTA dan semua. Yang Berhormat, walaupun tak ada dalam Dewan ini Yang Berhormat, saya jawab juga kerana ada isu-isu yang penting...

Timbalan Yang di-Pertua: Ada. Dato' Ti ada itu.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Tak, maksudnya dia ada. Kalau ada yang lain tak ada, saya jawab juga sebab kalau ia penting dan perlu dimaklumkan kepada umum, saya akan jawab Yang Berhormat.

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat ada 22 minit saja, Yang Berhormat.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Tapi saya akan ikut masa itu sebab saya tahu dah Yang Berhormat akan tegur saya punya.

Timbalan Yang di-Pertua: [Ketawa]

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Jadi, Yang Berhormat ingin tahu apakah kerajaan berhasrat untuk mansuhkan akta-akta seperti Akta Hasutan, POKA, POTA dan SOSMA.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, kerajaan berpandangan bahawa undang-undang keselamatan yang berada di bawah tanggungjawab kementerian ini termasuklah Akta Hasutan 1948, Akta Pencegahan Jenayah- *Prevention of Crime Act* (POCA) 1959, Akta

Pencegahan Keganasan 2015 dan Akta Kesalahan Keselamatan (Langkah-langkah Khas) (SOSMA) 2012 masih lagi relevan dan penting bagi memelihara ketenteraman awam dan keselamatan negara.

■1230

Kerana peningkatan aktiviti-aktiviti jenayah seperti jenayah komersial, jenayah perjudian dalam talian, jenayah rentas sempadan serta jenayah siber yang berlaku dalam negara ini memerlukan tindakan pencegahan dan penguatkuasaan melalui akta-akta berkenaan. Ini perlu dilaksanakan bagi membendung permasalahan jenayah-jenayah di negara ini.

Kementerian melalui PDRM, sentiasa peka bagi pastikan bahawa tidak ada salah guna kuasa ke atas mana-mana individu yang ditahan di bawah akta ini. Maknanya, akta ini ada. Kita akan pastikan bahawa tidak ada penyalahgunaan oleh pihak berkuasa terhadap akta ini.

Berkaitan dengan aktiviti judi dalam talian, ini banyak dibangkitkan dalam Dewan ini dan juga di Dewan Rakyat. Memang kelihatan semakin berleluasa kerana ia nya dengan mudah boleh diakses melalui platform, termasuk peranti pintar mudah alih. Menyedari kemelut yang semakin parah ini, Yang Berhormat Senator Tuan Roderick Wong Siew Lead ingin mengetahui langkah-langkah yang diambil oleh kerajaan dalam memastikan negara ini, khususnya di Sarawak bebas daripada gejala yang memudaratkan ini.

Namun, sukacita saya sebut bahawa Sarawak bukanlah negeri tertinggi yang terlibat dengan judi dalam talian ini. Kalau kita lihat oleh angka kita antara negeri yang tertinggi Selangor, Kuala Lumpur dan Johor. Sarawak berada di tangga yang keempat mengikut kes-kes serbuan yang PDRM- lakukan.

Terdapat pelbagai usaha yang telah diambil serta dirancang oleh pihak kementerian melalui PDRM dalam menangani masalah ini. Antaranya, kita buat serbuan secara total dan berterusan ke atas premis-premis yang dikenal pasti menjalankan aktiviti perjudian tersebut yang turut dihadiri oleh pakar judi. Meningkatkan bilangan pakar-pakar judi yang berkecualan menurut undang-undang, Akta Rumah Judi Terbuka 1953 bagi memastikan laporan pakar judi yang dihasilkan oleh pegawai polis yang terpilih adalah berkualiti dan lengkap untuk dijadikan sebagai dokumen sokongan ke atas pertuduhan di mahkamah.

Selain itu, bagi memastikan serbuan berjaya membuka kertas siasatan dan tangkapan dapat dituduh di mahkamah di bawah Akta Rumah Judi Terbuka 1953 dan undang-undang yang berkaitan di Malaysia. Kemudian, kita mengadakan operasi dan serbuan secara berterusan melalui Op Dadu, termasuklah operasi bersepadu dengan kerjasama agensi-agensi lain, seperti pihak berkuasa tempatan untuk melumpuhkan kegiatan-kegiatan seumpama ini.

Kita juga bekerjasama dengan Suruhanjaya Komunikasi Multimedia Malaysia (SKMM) bagi sekatan laman sesawang perjudian di bawah seksyen 263(2) Akta Komunikasi Multimedia. Kita juga bekerjasama dengan syarikat-syarikat utiliti seperti *Sarawak Energy* iaitu tindakan pemotongan bekalan elektrik di bawah seksyen 21A, Akta Rumah Judi Terbuka 1953 ke atas premis yang sering digunakan oleh sindiket perjudian.

Selain itu, kita mengambil tindakan ke atas pihak-pihak yang terlibat dalam kegiatan ini termasuklah penjaga premis dan penganjur kegiatan perjudian haram di bawah peruntukan undang-undang berkaitan judi sedia ada seperti Akta Rumah Judi Terbuka 1957 dan Akta Pertaruhan 1953. Selain itu, tindakan yang lebih keras juga akan diambil di bawah peruntukan undang-undang lain yang berkaitan iaitu Akta Pencegahan Jenayah 1959 (POCA) serta Akta Pencegahan Pengubahan Wang Haram, Pencegahan Pembiayaan Keganasan Hasil Daripada Aktiviti Haram 2001.

Kita meneliti undang-undang berkaitan judi sedia ada bagi tujuan pindaan penambahbaikan bagi memastikan undang-undang ini relevan dengan perubahan modus operandi sindiket perjudian ini terutama perjudian atas talian yakni *online*. Dalam hal ini Yang Berhormat, KDN turut dilibatkan dalam Kajian Undang-undang Berkaitan Perjudian yang sedang dijalankan oleh Kementerian Kewangan Malaysia untuk ditambah baik supaya sentiasa selaras dengan perkembangan semasa.

Datuk Yang di-Pertua, saya beralih ke isu imigresen. Ini menjawab pertanyaan daripada Senator Tan Sri Dato' Low Kian Chuan berhubung dengan lanjutan automatik tempoh sah laku kuota permit pekerja asing. Dasar kerajaan menetapkan bahawa tempoh kelulusan bersyarat selama 18 bulan diberi kepada majikan untuk membawa masuk pekerja asing bermula tarikh levi dibayar.

Berdasarkan ketetapan semasa, tiada pelanjutan boleh diberikan dan tuntutan bayaran balik levi boleh dibuat kepada pihak Jabatan Imigresen bagi kuota yang telah gunakan. Kerajaan buat masa ini tidak berhasrat melanjutkan tempoh tersebut kerana keperluan pekerja asing adalah dinamik dan sensitif terhadap pelbagai faktor seperti ketidakstabilan ekonomi, keupayaan semasa syarikat-syarikat serta polisi dan peraturan yang berkuat kuasa. Justeru itu, pihak majikan diminta untuk memanfaatkan tempoh masa yang telah diberikan dan merancang kemasukan pekerja asing mereka berdasarkan kuota yang telah diluluskan sebelum ini.

Berkaitan isu seterusnya, adalah berkaitan dengan Program Visa *e-entry* dan *visa on arrival* (VOA) yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Tuan Musoddak bin Ahmad.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, kemudahan imigresen pengecualian visa selama 30 hari yang diberikan kepada warganegara China di India adalah di bawah Pelan Liberalisasi Visa dan bukannya di bawah *visa on arrival* (VOA) atau Program Visa *e-entry* yang mana kemudahan visa *e-entry* telah pun kita tamatkan pada 11 Januari 2021 lalu.

Sehubungan dengan itu, saya hendak sebut bahawa kerajaan pada masa ini telah memperkukuhkan langkah kawalan dan penguatkuasaan secara bersepadu dengan pelbagai agensi penguatkuasaan. KDN sendiri melalui Jabatan Imigresen Malaysia (JIM) dan Polis Diraja Malaysia akan terus berusaha untuk memastikan keselamatan dan ketenteraman awam di Malaysia terjamin dengan mengekalkan pelaksanaan tapisan awal keselamatan kepada semua pengembara ke Malaysia, terutama yang mempunyai rekod jenayah dan risiko keganasan. Makna, setiap mereka yang masuk ke dalam negara ini kita mempunyai SOP dan kita buat kawalan begitu ketat sekali kerana keutamaan kita ialah rakyat dalam negara ini.

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: *Assalamualaikum...*

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Mohon pencilahan.

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: ...Mohon mencelah boleh?

Timbalan Yang di-Pertua: *Ladies first.*

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Sayang saya. Terima kasih Datuk Yang di-Pertua. Datuk Yang di-Pertua, saya ingin bertanya soalan ini mungkin keluar landasan sedikit tetapi saya pasti Yang Berhormat Timbalan Menteri yang arif ini dapat menjawab soalan ini. Boleh saya bertanya Datuk Yang di-Pertua?

Terima kasih. Saya ingin mengetahui ini mengenai wanita ya. Bolehkah YB Menteri Dalam Negeri menyatakan garis masa terkini untuk pembentangan pindaan Perlembagaan bagi memberikan wanita hak yang sama seperti kaum lelaki, yakni memberikan kewarganegaraan automatik kepada anak-anak yang dilahirkan di luar negara kepada pasangan yang suaminya bukan warganegara Malaysia? Ini ekoran komitmen kerajaan di media berkaitan perkara tersebut. Saya hendak garis masa sahaja, itu sahaja. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Soalan itu YB membangkitkan tiap-tiap sesi. YB Menteri, hendak bagi peluang kepada ini Datuk Hisamudin?

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Pencerahan. Mengenai tadi, kedatangan pelancong yang tidak ada visa ini dari India dengan China ini. Pihak kerajaan kata dia tadi memperketat lagi tindakan untuk masuk pelancong-pelancong asing ini, betul?

So, sekarang ini saya hendak tanya, apakah sistem yang kita gunakan- negara kita gunakan sekiranya pelancong ini tinggal lebih daripada masa yang dibenarkan? Saya hendak tahu apa sistem yang dipakai sekarang sebab kita hendak tahu siapa yang *develop* sistem ini?

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Boleh saya bertanya kaitan soalan yang tak jauh Yang di-Pertua?

Timbalan Yang di-Pertua: Baik YB, yang berkaitan.

■1240

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Terima kasih dan terima kasih kepada YB. Saya masih lagi mengulangi benda yang pernah saya soal, bahawa dalam rekod dahulu bahawa kita

kemasukan pelancong daripada negara-negara yang terbabit, khususnya China 7 juta dan yang tak pulang 1.22 juta. Sehingga hari ini, saya tidak dapat satu kenyataan yang meyakinkan, berapa peratus yang 1.22 juta itu, atau berapa jumlahnya yang sudah pun pulang dan berapa baki? Bila terkait dengan visa satu bulan *free* ini, potensi untuk duduk lebih lama dan tidak pulang-pulang itu lagi besar. Apa langkah satu, dua, tiga, empat yang boleh Menteri beri jaminan bahawa mereka ini pasti 100 persen pulang. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Jawab ringkas, YB.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah:Terima kasih Yang Berhormat. Berkaitan dengan kewarganegaraan tadi, kita memang dalam proses sesi libat urus telah pun kita buat dan kita juga telah mengangkat ke Majlis Raja-Raja. Proses ini masih berjalan dan *Insyah-Allah* kita akan kemukakan ke Dewan ini, sebelum itu di Dewan Negara sampai waktu ketikanya, tetapi proses ini sedang dijalankan.

Saya tidak ada maklumat lengkap tentang syarikat itu. Itu saya akan bagi bertulis kepada Yang Berhormat nanti. Angka Yang Berhormat bagi berkaitan dengan tidak pulangnya warga China 1 juta itu tidak tepat. Sebenarnya kita sudah jawab beberapa kali di Dewan ini. Namun demikian, saya hendak sebut bahawa kemasukan warganegara sama ada China, India ke negara ini memang melalui proses yang ketat. Kita mengikuti proses dan prosedur yang ketat.

Sebab itu, apa juga perkara-perkara yang dibangkitkan tadi, memang dalam tindakan kita dan kita menjaga supaya mereka yang berada dalam negara ini mematuhi tempoh masa mereka pulang, perlu mereka pulang sebagainya. Sebab itu, apa juga kemasukan warga asing ke negara ini memang mengikut proses dan juga peraturan-peraturan yang kita tetapkan. Saya hendak...

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Boleh ke dapat angka tepat, Yang Berhormat? Sebab daripada dahulu pun saya tanyakan persoalan itu dan memang tidak ada angka tepat yang diberikan.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Saya tidak ada angka tepat ini. Cuma, saya sebut tadi yang disebut angka tadi, Yang Berhormat sebut tidak tepat, tetapi angka tepatnya saya tidak dapat hendak bagi di dalam Dewan ini. Tidak ada di tangan.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Mungkin boleh diberikan secara bertulis.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Nanti saya jawab tidak tepat.

Okey, saya beralih kepada pertanyaan sahabat saya Yang Berhormat Senator Dato' Sri Vell Paari a/l Samy Vellu yang telah mengesyorkan agar kerajaan dapat mengeluarkan pasport diplomatik dan kad perjalanan perniagaan APEC kepada semua Ahli-ahli Senator di Dewan Negara. Menteri Luar Negeri pun sudah tidak ada tadi. Tidak boleh.

Sebenarnya, untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat Senator, pengeluaran pasport diplomatik adalah berdasarkan syor daripada Kementerian Luar Negeri bagi individu yang

melaksanakan urusan diplomatik dan kaunselor serta tanggungan mereka. Manakala, kad perjalanan perniagaan APEC pula hanya diberikan kepada ahli perniagaan dan individu yang layak, selaras dengan *ABTC Operating Framework* yang dipersetujui oleh ekonomi-ekonomi APEC yang terlibat.

Oleh yang demikian, Ahli-ahli Yang Berhormat Senator Dewan Negara yang memenuhi kriteria adalah dengan sukacitanya dipelawa untuk memohon kedua-dua kemudahan ini mengikut proses-proses yang saya sebutkan tadi. Isu berkaitan dengan lambakan...

Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh: Datuk Yang di-Pertua, boleh saya mencelah, sebelum pergi jauh lagi ya. Sebab saya berminat dengan soalan YB Datuk Seri Zurainah tadi. Saya ingat, YB Menteri jawapannya kurang tepat bila kata dalam proses. Yang kita hendak tahunya, apakah garis masa? Bila agak-agaknya hendak selesai ini, kewarganegaraan automatik untuk anak-anak yang *mix marriage, something like that*. Itu hendak tahu. Kalau tidak ada maklumat, jawablah bertulis.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Okey.

Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh: Kalau jawab dalam proses itu, macam tidak jawab.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Saya sudah sebut tadi proses. Kita buat dalam proses. Maknanya, ada lagi proses-proses yang kita laksanakan. Hendak dibawa ini tahun hadapan. Tahun hadapan tetapi proses maksudnya kita sudah pun- sesi libat urus telah pun dibuat sebanyak lima kali dengan pelbagai pihak yang berkepentingan. Kita sudah buat dan kita juga telah angkat ke Majlis Raja-Raja dan ada lagi beberapa proses yang perlu kita buat dan jangkaan kita pada tahun hadapan. Terima kasih.

Berkaitan dengan lambakan pendatang asing tanpa izin (PATI) di negara ini yang memang banyak kali dibangkitkan. Tadi pun dibangkitkan sedikit.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator Dato' Sivaraj a/l Chandran. Dia tidak ada dalam Dewan ini. Saya jawab, tidak apa. KDN melalui JIM sentiasa komited untuk mengatasi masalah kemasukan PATI ke negara ini.

Antara langkah yang diambil adalah dengan melaksanakan operasi penguatkuasaan Bersepadu dengan kerjasama agensi penguatkuasaan seperti PDRM, APMM secara berterusan untuk mengesan serta mengenal pasti lokasi tumpuan PATI yang melanggar peruntukan undang-undang negara, khususnya di bawah Akta Imigresen 1959/63. Akta Pasport 1966 dan Peraturan-peraturan Imigresen 1963.

Selain daripada itu Yang Berhormat, kerajaan juga sentiasa berusaha memantapkan pengurusan warga asing dengan membuat naziran di premis-premis yang terdapat warga asing, memperketat kawalan, pemeriksaan di pintu-pintu masuk utama negara dan pastikan pelawat-pelawat asing ke negara ini diwajibkan mempunyai tiket pulang ke negara asal

mereka- *return ticket*, di samping semakan dibuat agar mempunyai sumber kewangan yang mencukupi untuk menyara diri sepanjang masa berada di negara ini.

Seterusnya, Yang Berhormat Senator Tuan Abun Sui Anyit ingin mengetahui sama ada Program Baitul Mahabbah, JIM. Ini meliputi anak-anak tahanan yang bukan beragama Islam.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, inisiatif Baitul Mahabbah bertujuan untuk menempatkan kanak-kanak warga asing yang berumur kurang daripada 10 tahun tanpa mengira latar belakang agama mereka. Maksudnya, ia juga kepada bukan beragama Islam. Kanak-kanak ini dikeluarkan daripada Depot Imigresen ke penempatan khas yang bersifat sementara sehingga proses dokumentasi siap, selesai dan bersedia untuk mereka dihantar pulang ke negara asal.

Untuk makluman, inisiatif ini adalah untuk memastikan kebajikan kanak-kanak terus dipelihara, selamat, selain meningkatkan imej negara dalam usaha menjaga hak asasi kanak-kanak dalam Depot Imigresen, selaras dengan prinsip ihsan Kerajaan Madani. Setakat ini, terdapat 56 orang individu yang sedang mendapat perlindungan di Baitul Mahabbah. Antaranya dari Myanmar, Indonesia, Syria, Arab Republik, Vietnam dan juga Nigeria. Ini antara negara-negara yang terlibat.

Untuk makluman, kita sudah ada di Nilai. Akan dibuka di Sabah dan Sarawak. Satu lagi, pada 15 hari bulan nanti Yang Berhormat Menteri, akan buka di Papar, di Sabah.

Saya hendak sentuh sedikit dalam masa empat minit ini untuk pembangunan, Yang Berhormat.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, Yang Berhormat Senator Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian dan Yang Berhormat Senator Datuk Bobbey Ah Fang Bin Suan ingin mengetahui status bina baharu serta naik taraf ICQS, balai polis dan brigid PGA di Sabah dan juga Sarawak. KDN melalui JIM sentiasa meneliti keperluan pembangunan atau menaiktarafkan kemudahan Imigresen di pintu-pintu masuk daripada masa-ke-sembasa, termasuklah Sabah dan juga Sarawak.

Ketika ini, terdapat empat projek pembangunan ICQS yang sedang dilaksanakan di Sarawak iaitu Projek Naiktaraf ICQS Tebedu yang melibatkan kos RM100 juta. Ini diperingkatkan makmal kajian dan *insya-Allah* 2024 akan tender. Projek Pembinaan Pos dan Kuarters Imigresen Bakalalan RM16 juta. Ini sedang dilaksanakan. Projek Pembinaan Pos dan Kuarters Imigresen Nasrikin RM50 juta dan Projek Pembinaan Pos dan Kuarters Imigresen Telok Melano RM22 juta.

Manakala, di Sabah pula ketika ini terdapat projek pembinaan ICQS sementara di Bantul, Nabawan. Masa Yang Berhormat Timbalan Menteri, sudah pergi tempat ini kan? Sabah, melibatkan kos RM31.1 juta dan kerja awalan bagi pembinaan ICQS Serudung dan ICQS Bantul, masing-masing dengan kos sebanyak RM5 juta.

Berhubung dengan status bina baharu dan naik taraf balai polis dan Briged PGA, kerajaan meluluskan peruntukan di bawah *Rolling Plan* Ketiga, Rancangan Malaysia Kedua Belas bagi projek pembinaan baharu satu pos kawalan keselamatan PGA di Pagalungan Nabawan, Sabah dengan kos keseluruhan projek berjumlah RM4 juta. Manakala di bawah *Rolling Plan* Keempat (RP4), Rancangan Malaysia Kedua Belas tahun 2024 telah meluluskan projek pembinaan Ibu Pejabat Polis Nabawan dengan permohonan baharu menggunakan peruntukan pembangunan DE berjumlah RM150 juta.

Ibu Pejabat Polis Kontinjen Sabah juga telah mengenal pasti tapak seluas 28 ekar milik Kerajaan Negeri Sabah dan ketika ini sedang dalam proses permohonan pewartaan tanah bagi tujuan pembinaan kompleks baharu tersebut. Kita juga akan bina IPD Kalabakan dengan jumlah kos yang sama sebanyak RM150 juta.

Selain daripada itu, dalam usaha untuk mengimbangi tahap keselamatan sempadan di Sabah, PDRM dalam kerangka untuk melaksana penstrukturan semula PGA yang akan melibatkan penambahan dua PGA, dua batalion baharu PGA iaitu di Sabah iaitu Batalion ke 21 Keningau, Sabah dan Batalion 22 Kunak, Sabah. Ini dalam proses yang sedang dilaksanakan oleh KDN juga PDRM.

Sikit kalau boleh saya sentuh. Ada lagi setengah minit. Yang Berhormat, satu isu, saya habiskan eh?

Timbalan Yang di-Pertua: *Gini* lah ya Yang Berhormat.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Ini Yang Berhormat.

Timbalan Yang di-Pertua: Kejap. Yang Berhormat Menteri MITI nak mula sekarang dan sambung lepas masa tempoh makan atau tidak?

Seorang Ahli: Teruskan, teruskan saja.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Okey, okey. Sambung petang Yang Berhormat, boleh?

Timbalan Yang di-Pertua: Tak. Kalau tidak, saya bagi Timbalan Menteri habiskan pukul 1.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Tak apa, saya pendekkan, *sat* lagi sebelah petang kesian dia.

Timbalan Yang di-Pertua: Tak, saya... *[Ketawa]*

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Tak apa Yang Berhormat. Kalau yang tak sempat saya jawab ini, saya bagi jawapan bertulis. Cuma satu soalan sahaja iaitu daripada Senator Tuan Abun Sui Anyit dalam perbahasan, dia mencadangkan untuk kerajaan lipat gandakan Program MEKAR di Sarawak di- kerjasama Kerajaan Negeri Sarawak bagi memastikan lebih ramai warganegara yang benar-benar layak dapat memperoleh Kad Pengenalan.

Dalam hal ini, KDN menyambut baik cadangan Yang Berhormat dan tiada sebarang halangan untuk kita laksanakan program ini dan kita lipat gandakan usaha-usaha berkenaan. Sebagai usaha berterusan dan komprehensif kerajaan bagi memastikan individu berkecuali mempunyai dokumen pengenalan diri di Sarawak, Kerajaan Persekutuan bersama Kerajaan Negeri Sarawak masing-masing melalui KDN dan Jabatan Pendaftaran Negara telah bekerjasama dengan Jabatan Ketua Menteri Sarawak, menumbuhkan Pasukan Petugas Khas (PPK).

PPK ini antara lain akan beroperasi selama satu tahun, bermula Oktober 2023 sehingga September 2024. Sebanyak 50 operasi dianggarkan akan dilaksanakan dalam tempoh tersebut. Operasi di bawah Pasukan Petugas Khas bagi tahun 2023 adalah tertumpu di zon Miri dan Kapit. Sehingga 3 Disember 2023, terdapat 4,583 permohonan telah diterima, diproses oleh Pasukan Petugas Khas ini di kedua-dua zon.

Operasi seterusnya di kesemua zon akan bermula Januari 2024 dan dijangka selesai pada September 2024. Ini bukti kesungguhan kita untuk menyelesaikan isu-isu berkaitan terutama di Sarawak begitu juga di Sabah. Datuk Yang di-Pertua, saya ucap terima kasih...

Puan Rita Sarimah anak Patrick Insol: Timbalan Menteri, mohon mencelah. Boleh tanyakan satu soalan?

Timbalan Yang di-Pertua: Beginilah YB.

Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli: Saya pun ingin mencelah sedikit.

Timbalan Yang di-Pertua: Saya buat *ruling*, YB habiskan pukul 1 lah senang.

Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli: Ya, ya.

Timbalan Yang di-Pertua: Jadi...

Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli: Biar dia habis jam 1.

Timbalan Yang di-Pertua: Maknanya Yang Berhormat ada masa nak habiskan sampai pukul 1 Yang Berhormat. Lima minit tak adil juga Yang Berhormat, untuk YB Menteri MITI untuk menjawab ya.

Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli: Ya. Boleh ya?

Timbalan Yang di-Pertua: Ya? Tak, *ladies first*.

Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli: Oh, *ladies first*. Okey.

Timbalan Yang di-Pertua: Jangan potong *queue*.

Puan Rita Sarimah anak Patrick Insol: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya nak bertanya, adakah tempoh masa yang ditetapkan oleh kementerian untuk memproses dan meluluskan permohonan, terutamanya permohonan untuk kewarganegaraan sebab berpuluh-puluh ribu permohonan yang masih tertangguh buat masa ini. Jadi, dengan adanya penubuhan Pasukan Petugas Khas ini, adakah tempoh yang ditetapkan, misalnya tiga bulan ataupun maksimum enam bulan? Mohon pencerahan. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Dr. Hatta.

Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli: Terima kasih Menteri yang baik hati dan juga Datuk Yang di-Pertua ya. Saya hanya nak membangkitkan benda yang kita- semua dah tahu. Cuma masih lagi menimbulkan waswas di kalangan sesetengah rakyat kita. Bila kita kata *visa free entry*, ertinya...

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Ya?

Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli: *Visa free entry* daripada China, dari India dan sebagainya ya, masuk ke Malaysia tak ada visa.

Seorang Ahli: Tak ada visa.

Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli: Tak ada visa, ertinya kalau dulu kita kena- kalau kita nak pergi ke China pun. kita kena mohon visa, bayar, *similarly* kalau mereka nak masuk Malaysia. Sekarang itu tak ada. Jadi, saya merasakan bahawa kaedah untuk kita menangani data-data kemasukan itu. ada yang dijalankan seperti biasa di peringkat imigresen. Saya yakin begitu.

Jadi saya mencadangkan kepada rakyat Malaysia supaya tidak risau bahawa tanpa visa ini, kita masih lagi dapat *capture* melalui passport mereka. setiap kali mereka masuk mengikut pintu-pintu masuk dan mereka boleh dikesan. Soalannya, kita masih lagi memerlukan mereka mengisi kartu-kartu kemasukan dalam *airline* itu kerana kalau ini ada, saya yakin mereka tidak boleh sewenang-wenangnya tinggal lama dalam negara kita. Apakah benar Pak Menteri?

Timbalan Yang di-Pertua: Saya rasa biar Menteri jawab ikut aturan lah. Jangan pusing balik belakang. *[Ketawa]* Kesian dia. Nanti dia tak habis nak jawab. *[Ketawa]*

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Saya dah jawab soal visa tadi di awal jawapan tadi. Cuma yang baru dibangkit tadi, saya akan bagi secara bertulislah sebab saya tak ada maklumat lengkap. Takut saya jawab, saya salah.

Berkaitan dengan kewarganegaraan. Secara umumnya, saya dah- Yang Berhormat Menteri dan kementerian sendiri dah sebut bahawa kita memang secara bersungguh mahu menyelesaikan isu-isu kewarganegaraan ini. Sebab itu Yang Berhormat Menteri meletakkan *target* untuk diselesaikan dengan jumlah yang telah pun diumumkan untuk memastikan permohonan-permohonan kita diproses dan dibuat keputusan. Bukan bermakna semua permohonan itu diluluskan, dibuat keputusan. Mungkin lulus dan mungkin tidak lulus makna kita ada sasaran dan KPI yang ditetapkan.

Untuk di Sarawak ini, saya sebutkan tadi bahawa kita menubuhkan Pasukan Petugas Khas untuk menangani isu-isu ini dan tempoh yang kita tetapkan sehinggalah September pada tahun 2024. Saya percaya melalui Pasukan Petugas Khas ini dapat memastikan permohonan-permohonan atau isu-isu yang tertunggak dapat diselesaikan dengan baik dan berkesan. Walau bagaimanapun apa juga keputusan yang kita buat untuk di Sarawak dan juga di Sabah, ia berasaskan kerjasama yang baik.

Oleh sebab itu di bawah Jabatan Ketua Menteri Sarawak kita menubuhkan pasukan ini dan saya sebutkan tadi bahawa kalau kita lihat rekod kita, sehingga Disember sahaja kita sebanyak 4,583 permohonan telah diterima dan diproses untuk zon ini. Saya percaya ia akan bertambah lagi kerana kita ada tempoh masa yang banyak lagi, untuk kita selesaikan.

Yang Berhormat, oleh sebab ada sedikit masa lagi, saya ambil satu sahaja isu lagi. Sebenarnya banyak sekali ya untuk saya jawab. Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai ada, ingin bertanya tentang isu keselamatan jalan raya. Saya patah balik belakang sebab satu minit lagi Yang Berhormat, serta tindakan diambil kementerian bagi mengatasi masalah ini.

Untuk makluman, berkaitan punca-punca utama terjadi kemalangan di Lebuhraya Pan Borneo- untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, antara punca utama kemalangan berlaku di Lebuhraya Pan Borneo iaitu disebabkan kelalaian dan kecuaiannya pemandu. Sebanyak 80 peratus, pertambahan jumlah kenderaan sebanyak 15 peratus dan faktor-faktor jalan raya serta muka bumi, sebanyak lima peratus dan untuk itu pihak Jabatan Siasatan dan Penguatkuasaan Trafik Kontinjen Sarawak telah mengambil langkah-langkah untuk mencegah kemalangan seperti berikut:

- (i) meningkatkan operasi penguatkuasaan;
- (ii) meningkatkan rondaan dan pemantauan;
- (iii) Program Ops Didik;
- (iv) mengambil tindakan berasaskan aduan yang di-*viral* melalui media massa; dan
- (v) mengadakan penjumpaan bersama dengan konsesi Pan Borneo.

Ini antara langkah-langkah yang kita ambil untuk memastikan tidak berlaku lagi kemalangan di Lebuhraya Pan Borneo. Dari semasa ke semasa, kita sentiasa meningkatkan perkhidmatan kita untuk...

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Mohon, mohon pencilan.

Timbalan Yang di-Pertua: Pencilan yang terakhir ya, dah pukul 1.

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Sebab- bukan, bukan yang terakhir sebab saya tadi *refer* balik kepada Dr. Hatta punya soalan tadi. Rakyat Malaysia nak tahu, sama ada pelancong China, pelancong India yang kita kenakan, dibenarkan masuk tanpa visa ini perlu isi *arrival card* ataupun tidak- betul Dr. Hatta? Soalan ini perlu dijawab.

Timbalan Yang di-Pertua: YB Menteri.

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Kita dah. Saya dah maklum tadi, untuk pelancong China yang datang ke negara ini, kita- pengecualian visa selama...

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Visa, satu isu. *Arrival card* is satu isu. *Arrival card*, dia nak tahu *arrival card* itu perlu isi atau tidak?

Timbalan Yang di-Pertua: *Arrival card* punya, sama ada...

Datuk Seri Dr. Shamsul Anuar bin Haji Nasarah: Yang Berhormat, nanti saya bagi jawapan bertulis itu sebab saya tak ada fakta yang tepat mengenainya. Itu, tak mahu tersilap jawab nanti... *[Tidak jelas]*

Timbalan Yang di-Pertua: Pegawai YB dah bagi itu... *[Ketawa]*

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Ha, okey. *Malaysia Digital Arrival Card*, you tanya tadi. Okey, kalau yang itu, okey saya ada data ini. Perlu diisi tiga hari sebelum masuk ke negara ini.

Baik, Yang Berhormat, mana-mana yang saya tidak jawab, saya akan bagi secara bertulis. Namun demikian, saya ucap bagi pihak Kementerian Dalam Negeri, saya ucapkan banyak terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat yang mengambil bahagian dan mengemukakan pertanyaan-pertanyaan berkaitan isu-isu berkaitan dengan Kementerian Dalam Negeri dan untuk itu saya ucapkan banyak terima kasih. Saya sudahi dengan *assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh...* *[Tepuk]*

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih YB Menteri. Terima kasih juga kerjasama daripada Menteri MITI untuk menunggu menjawab pada jam 2.30 ya.

Jadi Ahli-ahli Yang Berhormat, Dewan ditangguhkan, akan bersidang semula jam 2.30 petang.

[Mesyuarat ditempokkan pada pukul 1.02 tengah hari]

■1430

[Mesyuarat disambung semula pada pukul 2.30 petang]

[Tuan Yang di-Pertua mempengerusikan Mesyuarat]

Tuan Yang di-Pertua: Ahli-ahli Yang Berhormat, Dewan bersidang semula. Saya hendak meneruskan sesi giliran Menteri-menteri menjawab ke atas Rang Undang-undang Bekalan 2024. Dengan itu dijemput Menteri, Kementerian MITI. Sila Yang Berhormat.

2.32 ptg.

Timbalan Menteri Pelaburan, Perdagangan dan Industri [Tuan Liew Chin Tong]: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua, salam Malaysia Madani. Terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengambil bahagian dalam perbahasan Rang Undang-undang Perbekalan 2024 peringkat dasar.

MITI sangat menghargai segala pandangan, syor dan cadangan yang telah dibangkitkan sepanjang tempoh perbahasan dan saya akan cuba sedaya upaya untuk jawab soalan-soalan dan cadangan-cadangan Ahli-ahli Senator.

Yang Berhormat Senator Datuk Lim Pay Hen, Yang Berhormat Senator Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian, Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang telah membangkitkan isu dan persoalan yang berkaitan dengan pelaburan negara.

Tan Sri Yang di-Pertua, MITI dan MIDA komited untuk memastikan Malaysia terus kekal berdaya saing sebagai destinasi pelaburan yang unggul dan dalam kalangan pelabur-pelabur asing FDI mahupun tempatan DDI, meskipun berhadapan dengan keadaan ekonomi global yang tidak tentu. Pelan Induk Perindustrian Baharu 2030 (NIMP 2030) menggariskan enam matlamat iaitu:

- (i) meningkatkan kompleksiti ekonomi;
- (ii) mencipta peluang pekerjaan berkualiti;
- (iii) memperluas hubungan domestik;
- (iv) membangunkan kluster baharu dan sedia ada;
- (v) menambah baik keterangkuman; dan
- (vi) meningkatkan amalan Alam Sekitar Sosial dan Tadbir Urus (ESG), selaras dengan Aspirasi Pelaburan Nasional ataupun *National Investment Aspiration*.

NIMP 2030 juga meletakkan 12 sasaran berasaskan hasil, *outcome-based impact assessment* untuk mengukur sejauh mana transformasi industri pembuatan dan ekonomi berjaya dilaksanakan. Kedua-dua belas sasaran ini saya umum buat pertama kali;

- (i) eksport lebih canggih dan nilai tambah yang tinggi- ini salah satu sasaran;
- (ii) hab inovasi serantau;
- (iii) pekerjaan berkemahiran tinggi;
- (iv) pendapatan setimpal;
- (v) pengusahaan kecil dan sederhana yang mampu bersaing di arena antarabangsa;
- (vi) mendalamkan lagi integrasi rantaian bekalan tempatan (*supply chain*);
- (vii) meletakkan sektor pembuatan teknologi bernilai tinggi pada kedudukan yang lebih strategik;
- (viii) membangunkan kluster baharu dalam menangani pasaran yang berkembang contohnya, *Industrial Forward 4.0*, ataupun digital, ataupun *artificial intelligence* (AI);
- (ix) merintis pembangunan sektorial dan serantau di dalam negara;
- (x) penyertaan daripada negeri-negeri kurang membangun dalam pembuatan nilai tambah;

- (xi) mengurangkan risiko atau *de-risking* ekonomi dalam menangani faktor-faktor ESG termasuk perubahan iklim; dan
- (xii) gigih berusaha mencapai sasaran pelepasan karbon sifar, bersih atau *net-zero*.

Kedua-dua belas sasaran ini akan dijadikan sebagai kayu ukur apabila negara kita menerima pelaburan baharu. Iaitu pelaburan baharu harus dinilai melalui sasaran-sasaran ini supaya pelaburan baharu boleh menjana pembangunan secara menyeluruh untuk rakyat kita dan untuk ekonomi kita. Kita bukan sahaja hanya menubuhkan pelaburan, tetapi kita menumpukan hasil dan impak pelaburan.

Bagi menambah baik iklim pelaburan, MITI dan agensi bekerjasama rapat dengan kementerian-kementerian dan agensi kerajaan yang berkenaan menerusi *whole-of-government approach*. Pendekatan rentas kementerian ini amat penting dalam menambah baik pentadbiran dan kecekapan operasi jentera kerajaan, terutamanya yang berhubung dengan kepentingan komuniti perniagaan.

Antara langkah-langkah yang diambil oleh Kerajaan Perpaduan iaitu berikut; Pertama, melaksanakan Mesyuarat Majlis Pelaburan Negara (MPN) yang julung kalinya dipengerusikan oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri Dato' Seri Anwar bin Ibrahim dan MPN bersidang setiap bulan dan berperanan untuk menyelaraskan dasar-dasar pelaburan negara.

Usaha kedua, menubuhkan Jawatankuasa Tindakan Penyelarasan Pelaburan dan Perdagangan (JTPPP) mulai 16 Oktober 2023. JTPPP dipengerusikan oleh Yang Berhormat Menteri MITI dengan keahlian terdiri daripada kementerian atau agensi utama antaranya termasuk Pejabat Perdana Menteri, Kementerian Kewangan dan Kementerian Ekonomi.

Usaha ketiga, ialah untuk menubuhkan semula Mesyuarat Jawatankuasa Koordinasi Pelaburan, *Investment Coordination Committee Meeting* (ICCM) yang sebelum ini dikenali sebagai Mesyuarat Jawatankuasa Pelaburan, *Investment Committee Meeting* (ICM) yang dipengerusikan oleh Yang Berhormat Menteri MITI.

Selaras dengan keputusan Majlis Pelaburan Negara Bilangan 2/2023, ICCM diaktifkan semula untuk menyelaraskan kolaborasi di antara Kerajaan Persekutuan dan kerajaan negeri dalam usaha memantapkan ekosistem perniagaan dan perindustrian termasuk isu-isu berkaitan infrastruktur dan bakat bagi menyokong pembangunan sektor-sektor industri baru dan memperkukuhkan yang sedia ada.

■1440

Usaha keempat adalah untuk menubuhkan Pusat Memudah Cara Pelaburan Malaysia atau *Invest Malaysia Facilitation Center* (IMFC) yang mula beroperasi pada 1 Disember tahun ini. IMFC bersifat sebagai pusat sehenti bagi hal-hal berkaitan pelaburan di ibu pejabat MIDA untuk memudahkan cara urusan komuniti perniagaan dan para pelabur dalam sektor perkilangan

dan sektor perkhidmatan terpilih. Semua agensi yang terlibat menghantar wakil-wakil dan juga pegawai-pegawai mereka untuk mengadakan dan bertapak di ibu pejabat MIDA.

Usaha kelima ialah untuk menubuhkan pejabat pelaksanaan projek dan fasilitasi (TRACK) termasuk sistem *On-Track* di MIDA bagi memantau status pelaksanaan semula projek pelaburan yang diluluskan oleh jawatankuasa nasional mengenai pelaburan *National Committee on Investment* (NCI) serta membolehkan intervensi awal dilaksanakan.

Tan Sri Yang di-Pertua, salah satu petanda aras kerangka Ekonomi Madani memperkasa rakyat merupakan sasaran untuk Malaysia mencapai kedudukan 12 teratas dalam Indeks Daya Saing Global menjelang tahun 2030. Salah satu inisiatif penting yang memudah cara aktiviti perniagaan dan pelaburan di Malaysia melalui penubuhan Pasukan Petugas Khas Pemudah Cara Peniaga (PEMUDAH).

Semenjak ditubuhkan pada 2007, PEMUDAH yang dipengerusikan Ketua Setiausaha Negara bersama pegawai kanan kerajaan dan tokoh-tokoh terkemuka industri telah berjaya memudah cara pelbagai peraturan bagi menambah baik persekitaran perniagaan. Selain itu, langkah-langkah yang dilaksanakan oleh *Malaysia Productivity Corporation* (MPC) untuk membina ekosistem yang mesra perniagaan adalah berdasarkan dua langkah utama seperti berikut.

Pertama mengurangkan beban peraturan sedia ada yang tidak wajar ke atas peniaga seperti menerusi inisiatif *Express 10* (E10) untuk mempercepat pembangunan kilang baharu dari tempoh 24 bulan kepada 10 bulan yang telah dimulakan di Taman Perindustrian Kulim dan selepas itu, dilaksanakan di Johor. Awal-awalnya di Kulai dan selepasnya dilanjutkan ke semua PBT di Johor dan dinamakan *Johor Fast Lane*.

Kedua ialah menganalisis impak peraturan bagi pembangunan peraturan baru atau pindaan peraturan-peraturan menerusi dasar negara bagi amalan baik peraturan, yang mana semua agensi Kerajaan Persekutuan dihendaki melaksanakan analisa impak peraturan atau *regulatory impact analysis* bagi peraturan baru atau pindaan peraturan yang memberi kesan kepada ekonomi, sosial dan alam sekitar.

Tan Sri Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Datin Hajah Ros Suryati binti Alang bertanyakan mengenai jumlah keseluruhan pelaburan dan hasil yang berjaya dibawa masuk oleh lawatan Yang Amat Berhormat Perdana Menteri ke luar negeri.

Untuk makluman Yang Berhormat, Yang Amat Berhormat Perdana Menteri dan Menteri MITI telah melaksanakan lawatan kerja rasmi dan misi pelaburan perdagangan ke beberapa buah negara. Antaranya ialah Indonesia, Itali, Brunei, Singapura, Korea Selatan, China, Jepun, Amerika Syarikat, UAE dan Arab Saudi.

Kejayaan daripada pelbagai usaha dan inisiatif yang telah dilaksanakan oleh Kerajaan Perpaduan, termasuk lawatan kerja rasmi dan misi ini dapat dilihat melalui prestasi pelaburan yang diluluskan bagi tempoh Januari sehingga September 2023, di mana Malaysia telah

menarik sejumlah RM225 bilion pelaburan yang diluluskan dalam sektor perkhidmatan, perkilangan dan sektor utama.

Ini adalah antara pencapaian pelaburan yang tertinggi dalam sejarah. Pelaburan Langsung Asing (FDI) merupakan penyumbang utama dengan jumlah pelaburan yang diluluskan bernilai RM125.7 bilion ataupun 56 peratus. Manakala, Pelaburan Langsung Domestik (DDI) berjumlah RM99.3 bilion ataupun 44 peratus yang melibatkan sejumlah 3,949 projek dan akan menjana sebanyak 89,495 peluang pekerjaan di dalam negara.

Kejayaan ini juga turut terbukti berdasarkan maklumat daripada FDI *intelligence* yang diuruskan oleh *World Economic Forum* di mana Malaysia merupakan antara enam buah negara yang merekodkan jumlah *Greenfield* FDI atau FDI yang baharu tertinggi bagi tempoh Januari hingga Ogos 2023 di seluruh dunia. Enam buah negara yang merekodkan jumlah *Greenfield* FDI tertinggi bagi tempoh yang saya sebut tadi. Bagi satu dunia.

Tan Sri Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof...

Dato' Kesavadas a/l A Achyuthan Nair: Boleh tanya sedikit tak?

Tuan Liew Chin Tong: Ya, silakan.

Dato' Kesavadas a/l A Achyuthan Nair: Dengan izin Yang di-Pertua. Terima kasih Timbalan Menteri. Sejak Dato' Seri Anwar Ibrahim ambil alih *position* Perdana Menteri, beliau telah pergi ke merata-rata negara. China was the first dengan beberapa bilion dah tandatangan- MoU telah ditandatangani. Lepas itu, Türkiye, Amerika Syarikat dan sebagainya. Sembilan lagi negara. Berapa MoU ini sudah jadi perjanjian? *From MoU to agreement*. Terima kasih.

Tuan Liew Chin Tong: Terima kasih Senator. Sebenarnya, Yang Amat Berhormat Perdana Menteri melawat ke Indonesia sebagai lawatan pertama. Selepas itu, ke Singapura dan ke merata negara dan juga terutama- sebenarnya Yang Amat Berhormat Perdana Menteri telah melawat kesemua negara ASEAN selain daripada China, Amerika Syarikat.

Biasanya, satu projek yang telah diluluskan akan mengambil masa selama 18 sampai 24 bulan untuk dilaksanakan dan biasanya apa yang telah diluluskan oleh MIDA, biasanya 80 peratus lazimnya 80 peratus akan dilaksanakan dalam tempoh yang saya sebutkan tadi. Biasanya, selepas diluluskan dia akan ambil masa untuk mendapatkan kelulusan untuk tapak dapat kelulusan yang lain selepas itu membawa masuk *machine* ataupun alat-alat pembuatan dan akhirnya, memulakan pembuatan atau proses pembuatan.

Angka yang saya sebut tadi iaitu sebanyak RM225 bilion yang telah diluluskan pada bulan Januari hingga September 2023 itu adalah pelaburan yang telah diluluskan. Ini lazimnya akan dilaksanakan dalam tempoh 18 sampai 24 bulan. Lazimnya, secara apa yang kita telah maklum ialah biasanya 80 peratus akan dilaksanakan. Terima kasih.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Saya sikit mencelah. Saya pun masih memanjangkan apa yang disebut oleh Yang Berhormat Dato' Kesavadas. Tadi, jumlah total pelaburan yang

sangat besar yang boleh kita dah perolehi. Cuma, kalau boleh pecahkan berapa masih dalam MoU dan berapa yang sudah pun menjadi MOA, *agreement* yang pasti. Terima kasih.

Tuan Liew Chin Tong: Terima kasih Yang Berhormat Senator. Seperti apa yang saya sebut tadi, yang telah diluluskan oleh MIDA ialah yang telah- yang akan dilaksanakan. Yakni yang MoU itu memang ada yang akan ambil masa mungkin selepas ini akan diluluskan, tetapi jumlah yang telah diluluskan oleh MIDA ialah saya ulangi RM225 bilion bagi tempoh Januari sampai September dan ini sebenarnya rekod dalam sejarah kita, untuk tempoh yang sama.

Tan Sri Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Datuk Seri Mujahid bin Yusof telah membangkitkan isu dan cadangan berkenaan ESG. Saya bersetuju dengan cadangan Yang Berhormat dan untuk makluman Yang Berhormat juga, MITI telah melancarkan rangka kerja i-ESG fasa satu, *just transition* pada 2 Oktober 2023 yang merangkumi jangka masa dari tahun 2024 hingga 2026 yang mana syarikat-syarikat, terutamanya PMKS akan dibantu daripada segi keperluan menepati laporan kemapanaan yang bertaraf antarabangsa serta bantuan kewangan dan kepakaran.

■1450

Rangka kerja i-ESG mempunyai empat- komponen iaitu standard, pembangunan daya upaya, kewangan dan mekanisme pasaran berserta 17 strategi dan 50 *deliverables*. Rangka kerja i-ESG merupakan salah satu- komponen bagi mencapai sasaran *push for net zero* dibawa misi ketiga NIMP 2030 yang telah dilancarkan pada 1 September 2023.

Sehubungan itu, bantuan geran untuk melaksanakan program dan inisiatif yang dirancang bagi ESG akan disalurkan melalui dana permulaan yang diperuntukkan di bawah NIMP 2030. Juga, terdapat pelbagai insentif yang telah diumumkan dalam Bajet 2024 yang berkaitan dengan ESG.

Tan Sri Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dato' Sivaraj a/l Chandran membangkitkan tiga perkara berkaitan ekonomi hijau, termasuk industri kenderaan elektrik (EV) seperti berikut. Satu, inisiatif peralihan tenaga yang dilihat lebih memberi fokus kepada *end-user* semata-mata.

Kedua, saranan Senator supaya EV dilihat sebagai satu- platform ekonomi hijau dan juga saranan supaya syarikat-syarikat automotif di Malaysia merencanakan langkah ke arah menjadi Malaysia sebagai hab pembuatan EV. Tan Sri, saya ingin menjelaskan bahawa menjadi hasrat kementerian untuk merakyatkan transisi hijau dan membangunkan industri baharu sebagai dua-dua matlamat untuk transisi hijau dan membawa transisi hijau kepada rakyat, merakyatkan transisi hijau.

Mengenai kenyataan dan saranan Yang Berhormat Senator Sivaraj bahawa fokus kerajaan dalam inisiatif berkaitan peralihan tenaga adalah tertumpu pada *end-user* semata-mata, saya ingin menjelaskan bahawa kerajaan menerusi Jawatankuasa Pemandu EV Kebangsaan- *National EV Steering Committee* yang dipengerusikan oleh Yang Berhormat

Menteri MITI akan terus komited di dalam melaksanakan peranan dan fungsi dalam membuat keputusan, merangka dan melaksanakan program dan inisiatif bagi menggerakkan agenda pembangunan industri EV negara.

Keahlian NEVSC yang terdiri daripada Menteri-menteri atau pegawai kanan di peringkat pengurusan tertinggi seperti Ketua Setiausaha atau Timbalan Ketua Setiausaha kementerian yang berkaitan, akan membolehkan program dan inisiatif pembangunan ekosistem EV dapat dilaksanakan secara menyeluruh. Kita kembali ke idea *whole of government* supaya pelaksanaan dasar merakyatkan transisi hijau dan juga membangunkan industri baharu dapat dilaksanakan secara menyeluruh dengan kerjasama antara kementerian-kementerian.

Sukacita saya ingin memaklumkan bahawa NEVSC pada- Mesyuarat NEVSC pada 23 Oktober 2023, telah menetapkan sasaran terkini jualan EV ataupun XEV baharu iaitu kenderaan penumpang dan perdagangan serta motosikal, termasuk hibrid ya untuk mencapai sekurang-kurangnya 20 peratus daripada jualan tahunan keseluruhan kenderaan baharu. pada tahun 2030, 50 peratus pada tahun 2040 dan 80 peratus pada tahun 2050.

Sasaran ini adalah selaras dengan sasaran yang telah ditetapkan di bawah Pelan Hala Tuju Peralihan Tenaga Negara- *National Energy Transition Roadmap* (NETR). Ini penting sebenarnya. Sebelum ini, sasaran *total industrial volume* (TIV) bagi setiap tahun hanya 15 peratus pada tahun 2030 dan 38 peratus pada tahun 2040. Dengan menaikkan sasaran, kita harapkan kita boleh menggalak secara *whole of government*, secara keseluruhan, kita boleh menggalak penggunaan EV dan juga pembangunan infrastruktur bersama dengan pembangunan industri sekali.

Manakala Skim Galakan Penggunaan Motosikal Elektrik (MARiiCas) yang dengan *rebate* sehingga RM2,400 yang telah diumumkan oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri di dalam Belanjawan 2024 telah pun dilancarkan semasa Program Setahun Bersama Kerajaan MADANI pada 8 Disember baru-baru ini. Saya yakin bahawa dengan meningkatkan penggunaan EV termasuk motosikal EV dan dengan adanya inisiatif dan insentif yang bersesuaian, para pelabur lebih yakin untuk menjalankan aktiviti pengeluaran EV atau komponen-komponen yang berkaitan.

Tan Sri Yang di-Pertua, saya bersetuju dengan pandangan Yang Berhormat Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli, rakan saya bahawa pembangunan industri semikonduktor adalah sebahagian daripada usaha kerajaan dalam mencapai visi negara berpendapatan tinggi. Pendekatan kerajaan dengan kerajaan (G2G) amat penting dalam pembangunan industri semikonduktor ini yang merupakan salah satu industri strategik yang perlu diberi perhatian.

Sebelum ini, biasanya semikonduktor dianggap sebagai pelaburan secara– pelaburan swasta, tetapi kini, kerajaan akan mengambil lebih- akan mengambil perhatian dan akan

memastikan industri ini dianggap sebagai satu industri strategik bukan sahaja di negara kita tetapi sebenarnya di seluruh dunia. Negara lain telah menganggap pembangunan industri semikonduktor sebagai satu industri strategik.

Pada tahun lepas, Malaysia dan Amerika Syarikat telah menandatangani Memorandum Kerjasama Daya Tahan Rangkaian Bekalan Semikonduktor- *Memorandum of Cooperation on Semiconductors Supply Chains Resilient*. Pada bulan November yang lalu pula, Perdana Menteri Belanda, Mark Rutte telah melawat Malaysia bersama-sama dengan 25 orang pengusaha perniagaan yang terlibat dalam industri semikonduktor dan teknologi. Hasil daripada pertemuan bersama Yang Amat Berhormat Perdana Menteri, satu Dialog G2G berkenaan dengan semikonduktor antara Malaysia dengan *the Netherlands* akan diwujudkan.

Berkenaan dengan isu halangan perdagangan oleh negara Barat, terutamanya Amerika Syarikat iaitu sebagaimana yang di- yang YB memaklumkan, Kerajaan Amerika Syarikat telah memperkenalkan *Uyghur Forced Labor Prevention Act* bagi menghalang eksport bahan mentah, barangan siap dan separuh siap yang di kilang di Xinjiang, China berikutan pelanggaran hak asasi manusia di wilayah berkenaan.

Undang-undang ini juga diwujudkan bagi membendung pengeluar China menindas daripada membayar duti anti-lambakan dan duti timbal balas bagi panel solar dan barangan elektrik yang dieksport dari Vietnam, Malaysia, Thailand dan Kemboja. Negara-negara ini, termasuk Malaysia mendapat manfaat dan menikmati pengecualian tarif sehingga Jun 2024 bagi eksport E&E, khususnya semikonduktor ke Amerika Syarikat berikutan sekatan yang dikenakan oleh Amerika Syarikat ke atas import dari China.

Sejak akta ini dilaksanakan pada Jun 2022, eksport panel solar, cip mikro dan peralatan elektronik Malaysia ke Amerika Syarikat tertakluk kepada pemeriksaan ketat oleh pihak berkuasa Amerika Syarikat. Pejabat Perdagangan MATRADE di Amerika Syarikat memantau secara berterusan dan melaporkan perkembangan semasa mengenai sebarang halangan dagangan yang melibatkan eksport Malaysia.

Maklumat terkini juga dihebahkan kepada pemain industri tempatan melalui MITI dan persatuan industri yang berkaitan untuk makluman dan tindakan segera. Sebagai makluman juga, import semikonduktor tidak bergantung sepenuhnya kepada China kerana terdapat sumber alternatif yang mencukupi daripada pembekal lain seperti Taiwan, Singapura, Amerika Syarikat dan Jepun.

Malaysia juga mengimport dari negara di rantau ASEAN seperti Vietnam, Filipina dan Thailand. Malaysia turut mendapat manfaat daripada situasi semasa ketegangan geopolitik yang tidak menentu ini termasuk konflik perdagangan Amerika Syarikat dengan China, krisis ketegangan antara Rusia-Ukraine yang mendorong kepada peralihan rantaian bekalan global- *global supply chains relocation...*

■1500

Dato' Sivaraj a/l Chandran: Tan Sri Yang di-Pertua, minta mencelah sikit. Berkenaan dengan pembangunan semi-konduktor dan sebagainya, apakah *impact*, kemungkinan *impact* pengenalan kepada *Global Minimum Tax* (GMT) kepada semi-konduktor dan apakah ia akan memberi kesan kepada ekosistem dalam negara seperti pekerjaan, kenaikan gaji dan sebagainya.

Tuan Liew Chin Tong: Sebenarnya, saya- memandangkan pengenalan *Global Minimum Tax* (GMT) sebagai satu langkah yang baik untuk semua negara kerana ini cukai baharu ini ataupun cukai asas untuk semua negara, untuk multinasional supaya mereka bayar sekurang-kurangnya 15 peratus cukai di mana-mana mereka bertapak. Kalau tidak membayar sampai ke tahap 15 peratus, mereka akan terpaksa bayar cukai itu di negara asal mereka. Ini sebenarnya satu langkah sedunia yang baik untuk semua negara supaya tidak ada *race to the bottom*, supaya syarikat-syarikat yang bertapak di sini, dia terpaksa bayar cukai yang sama dan dia tidak lagi mengelak cukai.

Ini baik untuk negara kita, baik untuk negara di mana-mana sahaja. Saya rasa walaupun ada persepsi bahawa ini akan mengurangkan pelaburan ke negara kita ataupun ke negara lain, saya rasa tidak kerana kekuatan kita bukan daripada segi hanya bagi insentif. Kalau pelaburan datang ke Malaysia hanya bergantung kepada insentif saja, takkan datang ke Malaysia. Dia datang ke Malaysia kerana *supply chain* kita, rangkaian bekalan kita.

Dia datang kerana kita ada pekerja yang berkemahiran. Kita ada sistem undang-undang yang dia boleh percaya. Ini kekuatan kita. Kita ada logistik yang boleh dikatakan, logistik yang sesuai untuk syarikat-syarikat multinasional. Ini merupakan kekuatan kita dan kita tidak harus rasa GMT akan menjadi masalah untuk kita. Tan Sri Yang di-Pertua...

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Tan Sri Yang di-Pertua, kalau boleh saya ingin mencelah. Terima kasih, Tan Sri Yang di-Pertua. Terima kasih, Yang Berhormat Menteri. Saya ingin bertanya Tan Sri Yang di-Pertua ya, bolehkah Yang Berhormat Menteri menjelaskan perbezaan antara insentif yang diterima oleh pihak pelabur antarabangsa, *foreign* dan juga- asing, dan juga pelabur domestik? Jika ada, apa perbezaan insentif, yang pertama.

Yang kedua, apakah usaha yang sedang dilakukan untuk menggalakkan pelaburan domestik ini? Terima kasih.

Tuan Liew Chin Tong: Biasanya, kalau syarikat-syarikat yang memulakan *Pioneer Status*, *Pioneer Status* dia tak kira dia asing ataupun- FTI ataupun DDI. Tetapi memang ada yang khususnya untuk DDI, saya akan berikan senarai selepas ini. Geran-geran ataupun insentif-insentif yang khusus untuk DDI tetapi untuk jangka panjang ialah yang penting, kita membina rangkaian bekalan, kita membina *supply chain* kita supaya syarikat-syarikat

domestik boleh jadi sebahagian daripada *supply chain*, daripada rangkaian bekalan antarabangsa.

Ini supaya mereka yang datang ke negara kita, kalau ada pelabur asing, kalau dia dengan teknologi yang lebih canggih berasaskan 12 syarat yang saya kata awal-awal tadi. Bahawa mereka yang datang, dia akan bantu kita membina *domestic linkage* supaya syarikat-syarikat kita sebagai pembekal dan juga mereka sebahagian daripada pembekalan.

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Tan Sri Yang di-Pertua, saya ingin tambah sikit saja. Senarai itu, boleh tak beri data berapa ramai kah atau berapa syarikat kah domestik yang telah berjaya dibesarkan, disebabkan *supply chain* ini. Terima kasih.

Tuan Liew Chin Tong: Boleh. Saya akan hantar selepas ini.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri, masa itu dah habis.

Tuan Liew Chin Tong: Okey.

Tuan Yang di-Pertua: Banyak lagi tak?

Tuan Liew Chin Tong: Tak banyaklah. Saya- lagi satu sahaja. Dua minit. Terima kasih, Tan Sri. Tan Sri Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dato' Sivaraj a/l Chandran membangkitkan isu lambakan pekerja asing dan persepsi bahawa Malaysia terlalu bergantung kepada pekerja asing.

Salah satu daripada empat misi NIMP 2030 adalah untuk *take up* atau membina sebuah negara berdaya maju dalam teknologi. Melalui penambahbaikan proses dan penerimaan teknologi yang lebih canggih serta automasi ekonomi Malaysia dapat dijana dengan tenaga kerja mahir yang juga mampu mengurangkan kebergantungan negara kepada buruh asing. Ini akan membolehkan kita mencapai pekerjaan yang lebih berkualiti dengan gaji yang lebih baik untuk rakyat Malaysia.

NIMP 2030 juga menyasarkan sebanyak 3.3 juta peluang pekerjaan dalam sektor pembuatan dengan gaji penengah- *medium wage* RM4,510 sebulan pada akhir tempoh pelaksanaannya. Buat setakat ini, *medium wage* bagi sektor pembuatan hanya RM2,205 pada tahun 2022 dan *medium wage* untuk secara keseluruhan iaitu RM2,424 pada tahun 2022.

Kerajaan mengambil pendekatan *carrot and stick* untuk mengatasi masalah kebergantungan kepada pekerja asing berkemahiran rendah.

Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli: [Bangun]

Tuan Liew Chin Tong: Sistem levi berperingkat ataupun *multi-tier levy* untuk pekerja asing juga akan dilaksanakan sebelum hujung tahun 2024 seperti yang diumumkan semasa pembentangan Bajet 2024 oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri. Sistem ini bagi mengurangkan kebergantungan kepada pekerja asing yang mana, ia melibatkan kadar levi yang lebih tinggi bagi majikan dengan bilangan pekerja asing yang lebih ramai.

Usaha ini juga dilakukan bagi memastikan peluang pekerjaan untuk warga tempatan serta peralihan kepada automasi dan mekanisasi, selain menerusi dasar pekerja asing tidak

melebihi 15 peratus daripada jumlah tenaga kerja. Hasil kutipan levi tersebut juga akan digunakan untuk manfaat majikan bagi automasi dan latihan pekerja tempatan.

Saya ucapkan terima kasih kepada Tan Sri dan kepada semua yang telah terlibat dalam perbahasan Kementerian MITI. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih, Yang Berhormat.

Sekarang, saya ingin menjemput Kementerian Pertanian dan Keterjaminan Makanan, Menteri Kementerian Pertanian dan Keterjaminan Makanan. Terima kasih, Yang Berhormat Menteri datang sendiri... *[Tepuk]*

3.07 ptg

Menteri Pertanian dan Keterjaminan Makanan [Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu]: Ya, terima kasih. *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* Tan Sri Tuan Yang di-Pertua Dewan Negara dan seluruh Ahli-ahli Yang Berhormat Dewan Negara. Selamat petang dan salam Malaysia Madani kepada semua.

Saya ingin merakamkan setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih kepada semua Ahli Yang Berhormat Senator yang telah membangkitkan isu-isu yang berkait rapat dengan bidang kuasa Kementerian Pertanian dan Keterjaminan Makanan sewaktu membahaskan Rang Undang-undang Perbekalan 2024 di Dewan Negara ini.

Di bawah Belanjawan 2024, yang bertemakan 'Reformasi Ekonomi, Memperkasa Rakyat', Kementerian Pertanian dan Keterjaminan Makanan telah diperuntukkan sebanyak RM6.17 bilion, merangkumi perbelanjaan mengurus RM4.42 bilion dan perbelanjaan pembangunan RM1.75 bilion.

Secara keseluruhannya, peruntukan 2024 meningkat sebanyak RM776 juta atau 14.4 persen, dibandingkan dengan Belanjawan 2023. Selaras dengan konsep *food security is a shared responsibility*, inisiatif keterjaminan makanan bukan sahaja dilaksanakan di bawah KPKM, bahkan juga dilaksanakan di bawah kementerian dan agensi kerajaan yang lain, dengan peruntukan melebihi RM1.7 bilion.

Food security di Malaysia ini dipengerusikan sendiri oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri. Ini memandangkan bahawa masalah *food security* adalah masalah yang melanda di seluruh dunia sekarang ini. Yang pertama, peruntukan RM1 bilion di bawah Dana Komuniti Madani untuk aktiviti ekonomi di peringkat komuniti, di bawah seliaan Unit Penyelarasan Pelaksanaan (ICU). Ini di bawah Jabatan Perdana Menteri.

■1510

Kedua, peruntukan khusus RM600 juta di bawah Bank Negara Malaysia.

Ketiga, peruntukan RM100 juta pada *Malaysia Co-Investment Fund* di bawah Suruhanjaya Sekuriti.

Keempat, peruntukan RM90 juta kepada RISDA dan FELCRA untuk pekebun kecil, hal-hal pengeluaran makanan.

Ertinya, tanggungjawab dalam hal keterjaminan makanan ini dikongsi bersama oleh kementerian atau agensi lain. Saya berharap Yang Berhormat Senator kekal berada dalam Dewan *insya-Allah* dan saya cuba habiskan jawapan yang baharu. Jawapan yang ulangan itu, kalau ada masa saya akan sampaikan. Kalau tak ada masa, saya akan jawab secara bertulis.

Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai telah memohon penjelasan bagi prestasi produktiviti sektor tanaman agromakanan negara. Untuk makluman Yang Berhormat Senator, pada suku ketiga- tahun 2023, sektor agromakanan memberikan sumbangan yang signifikan kepada Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) iaitu RM47.5 bilion ataupun 11.9 peratus dengan pertumbuhan sebanyak 3.6 peratus berbanding suku ketiga- tahun 2023.

Alhamdulillah, pengeluaran pertanian meningkat dalam masa suku ketiga ini. Pengiraan ini meliputi industri agromakanan di bawah sektor makanan serta industri makanan dan minuman di bawah sektor pembuatan dan perkhidmatan.

Pencapaian sektor tanaman bagi suku ketiga- tahun 2023 telah menyumbang sebanyak 1.8 peratus kepada KDNK dengan nilai ditambah sebanyak RM7 bilion yang merekodkan pertumbuhan 2.9 peratus berbanding dengan tahun 2022. Saya bergembira dan kita berasa peningkatan hasil pertanian ini adalah baik untuk keselamatan makanan kita di Malaysia. Saya percaya dengan pelbagai usaha KPKM yang telah dan sedang dilaksanakan akan memberi impak positif dalam meningkatkan produktiviti sektor agromakanan keseluruhannya.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah dan Yang Berhormat Senator Puan Susan Chemerai Anding. Senator Ahmad Azam mana ya?

Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Ada.

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Oh, ada ya. Chemerai? Tak apa. Ada atau tak ada pun, kita nak kenal. Itu sahaja. Untuk makluman yang- perincian bagi peruntukan RM400 juta di bawah Program Pengukuhan Keterjaminan Makanan. Itu Yang Berhormat nak tahu.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, Program Pengukuhan Keterjaminan Makanan tahun 2024 merupakan projek *one-off* yang akan dilaksanakan di seluruh negara.

Perincian peruntukan bagi program ini adalah seperti berikut. RM150 juta diperuntukkan untuk kerjasama dengan kerajaan negeri dalam mengoptimumkan penggunaan tanah bagi meningkatkan hasil tanaman dan ternakan. Melalui siaran ini, kita mengharapkan kerajaan negeri sama ada yang bersama Kerajaan Perpaduan atau bukan, memberi kerjasama yang sebaiknya supaya soal keselamatan makanan ini *beyond boundary political party* ataupun negeri-negeri. Ia adalah kesemua rakyat memerlukan hal keselamatan

makanan. RM50 juta bagi melaksanakan kaedah baharu perolehan baja secara tender terbuka. RM50 juta akan diperuntukkan untuk program khas perolehan baharu baja bio dan organik. Ini tuntutan semasa ya. Banyak sekarang ini para penyelidik termasuk daripada UPM, MARDI dan sebagainya mengesyorkan perubahan sedikit sebanyak kepada baja organik atau bio-organik. RM5 juta melaksanakan *night farming pineapple*. RM145 juta untuk melaksanakan Projek Pengukuhan Keterjaminan Makanan.

Program ini akan memberi fokus dan tumpuan kepada perkara berikut iaitu pengeluaran hasil pertanian; pengedaran di sepanjang rantai nilai; pengukuhan sistem makanan yang lebih stabil dan mampan; peningkatan keselamatan; dan pemakanan yang sihat. Pelaksanaan program ini turut memberi tumpuan dalam meneroka potensi baharu, mengurangkan kebergantungan import serta memperkukuh produktiviti dan pemasaran sektor agromakanan. Kementerian menasaskan komoditi yang mencatatkan kadar sara diri yang rendah serta kadar import yang tinggi yang berlaku sekarang ini.

Tuan Yang di-Pertua, kerajaan memberi perhatian yang serius untuk mengukuhkan keterjaminan makanan negara melalui kerjasama dengan negara dalam Persatuan Negara-negara ASEAN. Cadangan ini telah dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Dato' Sri Vell Paari a/l Samy Vellu, ada tak?... [Disampuk] Bagi mengetengahkan semangat keutamaan ASEAN berhubung kerjasama agenda keterjaminan makanan serantau, Malaysia dan sembilan buah negara ASEAN yang lain telah mengumumkan deklarasi pemimpin ASEAN bagi mengukuhkan keterjaminan makanan dan nutrisi sebagai respons kepada krisis semasa berlangsungnya Sidang Kemuncak ASEAN Ke-43 di Jakarta.

Begitu juga sidang yang berlaku di Kuala Lumpur bulan lepas di antara Menteri Pertanian dan Perhutanan ASEAN, di antaranya telah dipersetujui supaya misalnya hal kekurangan beras, negara ASEAN kita minta utamakan dari Vietnam, Thailand, *Kampuchea* untuk beri kepada negara-negara ASEAN ini jikalau berlaku satu kekurangan di kalangan negara ASEAN. Ini telah pun dipersetujui hal *food security* ini. Deklarasi tersebut merupakan inisiatif bersama terkini dari negara ASEAN dalam memulakan tindakan serantau bagi mengukuhkan sokongan pelbagai hala ke arah meningkatkan produktiviti pengeluaran makanan, memudahkan urusan perdagangan, melancarkan sistem logistik sedia ada serta meningkatkan daya tahan jangka panjang sektor pertanian.

Selain itu, kerjasama serantau dalam agenda keterjaminan makanan yang turut melibatkan komitmen Malaysia antaranya *ASEAN Plus Three Emergency Rice Reserve*. Yang inilah, kita kata kalau berlaku kita kekurangan beras dan sebagainya, maka ASEAN akan mengutamakan untuk mencukupkan beras di negara kita. *ASEAN Food Security Reserve Board*, *ASEAN Food Security Information System* dan Kerjasama Midori ASEAN-Jepun.

Begitu juga dalam sidang Menteri Pertanian ASEAN itu diberitahu bahawa- di pihak penyelidikan kita pun mengatakan jangan bimbanglah, sebarang ikan ataupun barang dari

laut daripada Jepun ia selamat dimakan, dikaji oleh pihak kementerian kita dan juga pihak-pihak yang lain. Kerjasama ini dilaksanakan demi menjaga keamanan sistem makanan, masa hadapan ASEAN dan juga kesejahteraan serta kebajikan para petani di rantau ini.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Amat Berhormat Perdana Menteri telah mengumumkan pelepasan kawalan harga sementara bagi bekalan ayam melalui Belanjawan 2024 dan selaras dengan langkah ini, harga ayam telah diapungkan di pasaran.

Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff- yang mana ya?

Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff: Ada.

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Ha, ada. Yang Berhormat Senator Datuk Wira Koh Nai Kwong, telah membangkitkan persoalan berkaitan inisiatif kerajaan dalam membantu penternak kecil selepas harga ayam diapungkan. Dalam hal ini, kerajaan telah melaksanakan beberapa inisiatif untuk membantu penternak supaya kos pengeluaran ayam berada pada kadar yang wajar dan munasabah.

■1520

Sekarang ini, harga makanan ayam yang diimport turun sedikit berada di paras yang agak sederhana. Sebab itulah harga ayam sekarang berada- harganya agak sederhana, tidak begitu tinggi dan tidaklah begitu murah. Menawarkan pinjaman mudah melalui Agrobank sebanyak RM300 juta kepada penternak ayam melalui dana pembiayaan agromakanan untuk bantuan modal pusingan kewangan dan modenisasi sistem ternakan.

Jadi, di awal tahun ini, di akhir tahun kita rancanglah apa yang kita nak buat. Kita bagi tahu anak-anak buah kita yang berminat supaya buat permohonan awal sebab kalau dah berlaku bulan enam, bulan tujuh selalunya dia telah pun ada perancangan-perancangan awal. Kadangkalanya bank ataupun pihak kerajaan sudah ada *allocation* perbelanjaan itu. Oleh itu, sebarang permohonan baru eloknya dibuat di akhir tahun ini ataupun awal tahun depan.

Menyediakan bantuan modal pusingan kepada penternak kecil sebanyak 5,000 ekor melalui skim pinjaman mikro kredit. Ini diteruskan oleh bank kita khasnya Agrobank. Menjalankan kajian bagi menghasilkan bahan mentah gantian daripada sumber tempatan berasaskan isirung sawit. Ini telah dibuat dan ia nya berjalan.

Seterusnya melaksanakan bagi makanan ternakan ayam berasaskan sumber alternatif seperti *black soldier fly*. Kita belum lagi secara besar-besaran tetapi telah dibuat di beberapa buah tempat. Di Thailand, *black soldier fly* ini sudah besar dan dia jadi makanan alternatif kepada ternakan ayam.

Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad Azam bin Hamzah sekali lagi mengesyorkan cadangan supaya mengurangkan import dan pihak kerajaan perlu melaksanakan perbincangan dengan pihak industri berkaitan pengimportan daging ayam walaupun telah mencapai SSR 100 peratus. Ini kita berunding dengan semua pihak memang sekarang ini

kedudukan ayam kita telah capai pada SSR. *Insyah-Allah*, telur juga akan diikuti kemudian. Sekarang sudah berada di tahap yang melegakan.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, pada 2021 SSR ayam 99.9 peratus dan menurun kepada 93.3 peratus 2022. Ini banyak akibatlah, COVID-19, kurang pekerja dan semua kita fahamlah itu. Berikutan penurunan pengeluaran tempatan, kerajaan telah memansuhkan *Approved Permit* (AP) bagi pengimportan ayam pada 18 Mei 2022. Namun pengimport masih perlu memohon import permit bagi tujuan kawalan biosekuriti dan daya jejak produk ayam terutama daripada DVS sebab kita tidak mahu mengizinkan ayam yang berpenyakit masuk ke Malaysia.

Pengimportan ayam bertujuan untuk memastikan bekalan ayam adalah stabil untuk memenuhi keperluan domestik. Pada masa yang sama, pengimportan diperlukan untuk menampung permintaan industri hiliran. Kita nampak yang kita makan sahaja hari-hari tetapi macam Ramly Burger, McDonald, Ayamas dan berbagai-bagai lagi yang daripada hiliran ayam itu, mereka amat memerlukan ayam yang begitu banyak untuk meneruskan industri mereka.

Di samping itu, KPKM melalui Jabatan Perkhidmatan Veterinar sentiasa mengadakan sesi libat urus dengan industri penternakan ayam. Ini bagi memastikan industri ayam dan telur terus kekal mampan di samping memastikan bekalannya terus stabil.

Datuk Wira Dr. Mohd Hatta bin Md Ramli: Tan Sri Yang di-Pertua, mohon mencelah sedikit rakan saya Menteri. Terima kasih. Yang Berhormat Menteri, dalam bekalan- dalam kes bekalan ayam ini dan penternakan di negara kita, antara kos yang tinggi kepada industri ini ialah pembelian makanan ayam ya. Pembelian makanan yang *content*-nya antaranya jagung. Apabila berlaku krisis-krisis *geopolitical* seperti peperangan di Ukraine dan tempat-tempat lain, import bahan-bahan ini sudah menjadi mahal. Kalau mahal itu satu hal, kalau tak dapat bekalan jadi kos makanan, ayam dan sebagainya akan meningkat kepada pengusaha-pengusaha tempatan.

Adakah kerajaan merangka untuk kita membuat pelaburan di luar negara? Dengan cara kita melabur, mengeluarkan di negara-negara yang berkenaan di mana cuaca dan apa nama itu keadaan yang sesuai untuk jagung, makanan ini kita melabur dan menanam jagung di sana dan hasilnya kita bawa balik ke negara kita. Apakah pandangan Menteri?

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Saya lontarkan idea ini dalam temu bual di TV3 dan juga Sinar. Di mana ada perkara-perkara, bahan-bahan yang tidak sesuai ditanam di Malaysia buat masa ini. Tak tahulah kajian-kajian pihak MARDI dan lain-lain pada masa akan datang. Misalnya soya, sudah tentu kita import yang begitu banyak setiap tahun. *Green corn*, kita cuba membuat percubaan tanam di Perlis dan sebagainya tetapi kita dapati kosnya agak tinggi.

Kalau kita lihat dalam laporan FAO iaitu yang menjaga hal makanan di peringkat Bangsa-bangsa Bersatu berpusat di Rom meletakkan *food security* yang terbaik bagi ASEAN ini ialah Singapura. Singapura bukan ada banyak sangat tanahnya tetapi dia telah *invest* di merata tempat. Apa berlaku pun keadaan aliran makanan ke negara mereka itu cukup dan ia nya sentiasa ada.

Oleh itu, kita juga mesti peringkat lontaran idea baru, belum lagi ada perbincangan serius supaya kita supaya kita buat *reverse investment* kalau boleh masa hadapan untuk kita-supaya *flow chain* itu tidak terganggu. Misalnya bila soya, misalnya gandum ataupun yang lain-lain yang kita import, yang perlu import ini, *green corn* di samping penyelidikan terus kita buat untuk tanam di Malaysia.

Pada masa yang sama, untuk sekuriti supaya kita ada fikir daripada sekarang supaya ada tempat yang sesuai kalau ia nya lebih murah, lebih ekonomik apa salahnya pada masa hadapan kita buat *reverse investment* di mana-mana tempat yang cuacanya lebih sesuai untuk kita tanam di situ dan boleh bincang dengan kerajaan di sudut insentif cukai dan sebagainya. Itu terserahlah kepada kementerian-kementerian lain yang pentingnya rangkaian keterjaminan makanan itu sentiasa ada sebab hal makanan ini kita tahu ia bukan hari ini selesai.

Misalnya hal ayam dan telur reda, beras sudah berada reda, timbul pula bawang. Sekarang masalah bawang pula. Jadi, bawang ini kita nak buat bagaimana? Kegemaran...

Dato' (Dr.) Arman Azha Abu Hanifah: Mohon mencelah Tan Sri.

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Ya?

Dato' (Dr.) Arman Azha Abu Hanifah: Soalan.

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Ya, boleh.

Tuan Yang di-Pertua: Belum habis Menteri menjawab ini.

Dato' (Dr.) Arman Azha Abu Hanifah: Sikit, sikit soalan *simple*. *Regarding the reverse investment*.

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Ya.

Dato' (Dr.) Arman Azha Abu Hanifah: Tertarik saya- ucap terima kasihlah kepada Yang Berhormat Menteri yang hadir pada hari ini menerusi sesi jawab dengan Ahli Dewan, bagi tepukan gemuruh kepada beliau... [*Tepuk*] *Steady*.

Jadi soalan yang saya nak tanya, peranan dan tindakan agresif kementerian bagi mengatasi masalah makanan asas ini, tadi Yang Berhormat mengatakan akan membuat *revest investment* terutama daripada segi *food security*, tetapi pada pendekatan saya, pada pandangan saya, daripada kita buat *revest investment* ke negara luar, kita patut melihat *investment* itu dilakukan di dalam negara kita dahulu. Sebab kalau kita masih lagi kebertanggungan kita pada negara luar, masalah ini akan *reincur* dan akan menjadi masalah

yang berulang kembali. Jadi saya rasa Malaysia ini dia banyak tanah kosong Yang Berhormat...

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Ini...

Dato' (Dr.) Arman Azha Abu Hanifah: ...jadi kita perlu lihat perkara ini.

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Ini tak ikut jawapan saya tadi.

Dato' (Dr.) Arman Azha Abu Hanifah: Ini saya tanya tadi pasal cerita *revest investment*, tetapi...

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Duduk *sat*, duduk *sat*. Saya kata yang tidak sesuai ditanam di Malaysia misalnya soya.

Dato' (Dr.) Arman Azha Abu Hanifah: ...Kita boleh...

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Kita sekarang misalnya padi. Padi sesuai di Malaysia, kenapakah tak cukup? Saya yakin kalau betul-betul kita tumpu padi boleh cukup.... [*Tepuk*] Itu yang kita tumpukan. Sekarang ini swasta mahu terlibat, skala besar mahu terlibat dan cara Sekinchan telah dibawa ke mana-mana tempat supaya hasil padi naik. Kenapa sebelum ini padi, beras tak cukup?

■1530

Buat apa kita tanam? Kerana, kita beli dari luar, beras, harganya murah, tapi bila India *stop* beras putih, maka kita pun berada dalam keadaan kacau bilau sikit. Bukanlah banyak. Katalah- katalah ya, ini andaian- 10 tahun lagi, tak ada negara yang akan jual beras pada Malaysia. Apakah nak jadi? Masa itu kita dah kena ada cukup beras, tetapi, *green corn*, kita kena lihat. Kita dah buat percubaan di sini, ia agak mahal. Cuacanya kurang sesuai.

Jadi, kalaulah difikirkan masa depan, misalnya, untuk *food security*, boleh kita fikirkan ia ditanam di mana-mana dengan modal yang besar. Yang penting, ia tidaklah membelanjakan yang begitu besar. Misalnya, sekarang ini kita import- kita tengok ya- bawang, RM707 juta; jagung bijian, RM1.4 bilion; hampas soya, RM2.6 bilion. Ini Yang Berhormat negeri mana?

Dato' (Dr.) Arman Azha Abu Hanifah: Selangor.

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Selangor boleh *dak* keluar hampas soya banyak ini?

Dato' (Dr.) Arman Azha Abu Hanifah: Tak. Yang Berhormat Menteri, *current situation*, kita ada teknologi. Kita boleh menggunakan teknologi terkini untuk menyelesaikan masalah *food security* dalam negara kita.

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Ya, saya faham.

Dato' (Dr.) Arman Azha Abu Hanifah: Kalau kerajaan melihat penyelesaian dalam jangka masa panjang, saya rasa pihak kementerian di bawah Yang Berhormat yang begitu bijak dan cerdik ini boleh memikirkan strategi yang penting untuk menyelesaikan *food security* menggunakan teknologi terkini dalam negara kita.

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Saya kata *food security- food security*, misalnya ikan, beras, lembu, daging, kambing, itu boleh diusahakan di Malaysia secara besar-besaran, secara insentif yang kita sedang buat sekarang, tapi perkara yang tanaman tidak sesuai, misalnya gandum- gandum boleh tanam di Selangor?

Dato' (Dr.) Arman Azha Abu Hanifah: Kalau saya diberikan mandat jadi Menteri, saya cari usaha untuk selesaikan masalah ini.

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: *[Ketawa]*

Dato' (Dr.) Arman Azha Abu Hanifah: Kalau sayalah.

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Sebab itu tak jadi Menteri...

Dato' (Dr.) Arman Azha Abu Hanifah: *[Ketawa]*

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Sebab otaknya keliru.

Dato' (Dr.) Arman Azha Abu Hanifah: Yang ini, saya hormatlah, tabiklah... *[Dewan ketawa]*

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Otak keliru macam ini nak jadi Menteri macam mana? Takkan gandum nak boleh tanam di Sabak Bernam?

Dato' (Dr.) Arman Azha Abu Hanifah: Dia- teknologi sekarang ini...

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Sila, sila. Masa saya tak banyak ini. *[Ketawa]* Sebab itu bila nak tanya itu, kena faham betul-betul. Ini 'Bang Mat' ini. *[Ketawa]*

Buah-buahan, misalnya epal, oren, anggur, ini kita import RM2.4 bilion. Memang anggur ditanam ada di sini tetapi kesesuaiannya, buahnya yang lebat dan sebagainya, bermutu dan sebagainya, ada RM2.4 bilion. Sayur-sayuran, RM4 bilion. Ini lobak merah, ubi kentang, kekacang dan sebagainya. Kacang dal misalnya, mana nak boleh ditanam di Hulu Selangor. Jadi, perkara-perkara begitu yang kita kena fikir. Bukan saya kata kena buat dah. Kena fikir, tapi hal padi, hal ikan, *alhamdulillah*.

Akuakultur sekarang, kita sudah hampir capai SSL. Padi, jauh lagi. Lembu daging, pedaging, jauh lagi, tapi itu boleh dibuat di Malaysia. Kalau tak berjaya dalam masa beberapa tahun lagi, kita yang salah. Ertinya *Malaysian*, rakyat Malaysia yang salah. Termasuk kerajaan kena tumpu dalam hal seperti itu kerana ia boleh dikeluarkan di Malaysia.

Dalam menjawab isu berkaitan padi dan beras, saya ingin memberi fokus kepada beberapa perkara baharu yang belum pernah dibangkitkan atau dijawab sebelum ini.

Peningkatan pendapatan Orang Asli melalui tanaman padi bukit. Yang Berhormat Senator Dato' Ajis bin Sitin- mana ya? Ha. Telah mengemukakan cadangan supaya tanaman padi bukit dijadikan inisiatif untuk menambah pendapatan Orang Asli. Bagus cadangan ini.

Untuk maklumat Yang Berhormat Senator, penanaman padi bukit di Semenanjung Malaysia hanya tertumpu di beberapa buah negeri seperti Kelantan, Perak dan Pahang yang melibatkan anggaran keluasan 45.7 hektar sahaja berbanding keluasan-keluasan penanaman padi bukit di Sabah dan Sarawak sebanyak 40,822 ekar. Sebab itu Menteri

Kewangan dalam belanjawan yang dikemukakan telah menaikkan peruntukan kepada padi bukit bagi Sabah dan Sarawak.

Secara umumnya, aktiviti penanaman padi bukit diamalkan secara semi tradisional bagi tujuan sara diri dan akan dijual sekiranya terdapat lebihan. Memang padi bukit Sarawak, Sabah ini sedap terutama beras bario. Kawasan penanaman padi bukit ini bergantung sepenuhnya kepada air hujan dengan hasil pengeluaran yang agak rendah.

Kerajaan sentiasa menggalakkan semua golongan termasuk masyarakat Orang Asli untuk mengusahakan tanaman padi bukit dan akan menyokong daripada segi penyediaan insentif sekiranya terdapat keperluan. Oleh itu, kalau mana ada Orang-orang Asli untuk memohon bantuan dan sebagainya, sampaikanlah kepada pihak kami, kita akan cuba menghantar pegawai dan juga untuk membuat perundingan supaya dapat kita beri bantuan.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dr. Ahmad Azam bin Hamzah, sekali lagi, dan Yang Berhormat Senator Lim Pay Hen telah membangkitkan isu berhubung subsidi padi bukit.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, skim baja dan racun untuk padi huma telah diperkenalkan pada tahun 2015 lagi yang melibatkan pemberian bantuan input baja sebatian, baja urea dan racun rumpai kepada pesawah padi bukit di Sabah dan di Sarawak.

Dalam Belanjawan 2024, kerajaan telah bersetuju untuk meningkatkan peruntukan subsidi padi bukit kepada RM50 juta, meliputi luas kawasan penanaman 43,000 hektar. Seramai 40,000 orang pesawah berdaftar di Sabah dan Sarawak akan mendapat manfaat. Ramai yang terlibat padi bukit ini dan kerajaan akan berusaha membantu dan kita akan cuba mempertingkatkan dari tahun ke tahun.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Yang Berhormat...

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Ya, Senator Hussin Ismail.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Ya. Terima kasih, Tan Sri Yang di-Pertua. Saya sebenarnya rasa gementar sikit nak tanya ini sebab garang cara Menteri menjawab... [Ketawa] Pulang paku buah keras. Saya fikir jangan *underrate*-lah kalau kita Senator nak bertanya sebab persoalan ini kita bicara tentang isu negara.

Saya cuma nak ambil celahan sedikit, walaupun habis waktunya ini, ialah isu *research*. Tadi bila dah 'Abang Mat' sebut "*Abang Mat*", kita nak tanam tempat kita tak boleh, kita tanam tempat orang. Sebenarnya memang saya pernah mencadangkan supaya kenapa kita tak *explore* di tempat lain? Tetapi dengan pemerkasaan *research*. *Research* yang kita peruntukan untuk pertanian, yang saya lihat, kecil. Kalau tak silap saya, RM60 juta. Saya difahamkan dia minta sedikit dalam RM300 juta.

Research ini akan mampu membuat inovasi baru. Itulah sebabnya Thailand mampu tanam kurma. Itulah sebabnya Indonesia mampu tanam kurma. Itulah sebabnya Indonesia

mengeluarkan padi- nama pun MS berapa, semalam saya sebut- dengan tempoh 70 hari. MQM di Vietnam dengan tempoh 75 hari.

Saya nak kalau boleh sikit kesempatan untuk kita dalam konteks pertanian ini, bagaimana pemerkasaan *research* itu untuk menjadi satu asbab kepada program kejayaan pencapaian tinggi dalam bidang pengeluaran pertanian. Terima kasih... [Tepuk]

Datuk Seri Haji Mohamad bin Sabu: Setuju 100 persen. Tanya lembut, jawab lembut. Tanya keras, jawab keras. Itu biasalah... [Ketawa]

Jadi kalau- *research* memang kita perlu pertingkatkan dari masa-ke semasa. Dari universiti kita dan sekarang semuanya sedang terlibat. MARDI, pihak universiti, khasnya UPM, terlibat dalam bahagian *research* ini dan sentiasa memberi idea-idea baharu kepada kementerian ini dan supaya ia dapat diperturunkan kepada para pengusaha khasnya para petani. Ini yang kita sedang usahakan.

Memanglah saya sebut dalam lawatan saya ke China, saya berbincang dengan profesor Negara China, bagaimana mereka boleh tanam padi dalam air masin. Mereka telah datang ke sini bincang dengan pihak MARDI kita dan sekarang sedang diusahakan dan akan sampai waktu boleh ditanam di kawasan air masin. Begitu juga padi dalam 75 hari atau kurang daripada 100 hari. Kita sedang usahakan. Begitulah juga kita- berbagai-bagai tempat. Misalnya, kita nak banyakkkan lima musim untuk dua tahun. Pada masa akan datang, mungkin enam musim untuk dua tahun dapat kita laksanakan.

Tapi, pihak *research* kita- saya setuju dengan Senator dan Senator kena banyak lagi memberi pandangan dan bercakap, tambahkan peruntukan kepada *research* ini.

■1540

Tadi Timbalan Menteri MITI memberitahu pelaburan, rekod dalam masa yang tertinggi diumumkan iaitu lebih daripada RM230 bilion. Saya tidak ingat angka tepat tadi, yang diumumkan oleh MIDA, dengan kemasukan banyak hasil, banyak pelaburan ini kita harap negara boleh dapat duit banyak lagi, dapatlah kita peruntukan kepada terutama peruntukan untuk memajukan negara ini terutama dalam bidang *research*. Nak pelaburan banyak masuk semuanya kerajaan kenalah stabil. Itu paling penting. Kalau kerajaan tidak stabil, ini bulan depan ambil alih kerajaan. Boleh buat bulan Januari kita hendak ambil kerajaan. Jadi, macam mana pelabur hendak datang?

Jadi kalau stabil sekarang ini pelabur dah boleh masuk. Hasil nanti negara dapat wang banyak, dapat diperuntukkan lagi lebih banyak kepada rakyat. Jadi, terima kasih kepada Yang di-Pertua Dewan Negara. Yang lain saya akan jawab secara bertulis. Setiap satu yang bercakap lebih kurang, bukan lebih kuranglah. Manusia tepatlah, 20 orang akan dijawab secara bertulis... [Tepuk] [Ketawa] Terima kasih kepada semua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Memang saya dapati jawapan Menteri itu amat jelas khususnya soalan, perkara yang kita boleh buat di negara ini

dan yang kita kena buat *reverse investment* di luar negara. Terima kasih Yang Berhormat. Ahli Dewan Rakyat ada mempersoal soalan nisbah negara dengan *research* ini. Kemajuan negara hanya berlandaskan *research* tetapi kita, pelaburan kita dalam *research* ini terlalu rendah. Jadi, dengan itu terima kasih sekali lagi kepada Menteri. Cukup memuaskan.

Saya sekarang menjemput Menteri daripada Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi. Sila Yang Berhormat.

3.42 ptg.

Timbalan Menteri Sains, Teknologi dan Inovasi [Datuk Arthur Joseph Kurup]: Selamat petang, salam sejahtera dan salam Malaysia Madani. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat Senator, Belanjawan Malaysia Madani untuk Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi (MOSTI) bagi tahun 2024 memperlihatkan peningkatan berbanding tahun-tahun sebelumnya di mana bajet mengurus sebanyak RM706 juta iaitu peningkatan sebanyak lima peratus manakala bajet pembangunan meningkat kepada RM535.8 juta. Terima kasih diucapkan kepada Yang Amat Berhormat Menteri Kewangan atas keprihatinan ini.

Bagi bajet pembangunan tahun 2024 peningkatan komponen utama berbanding tahun lepas melibatkan yang pertama- pembangunan perkhidmatan STI daripada RM97 juta kepada RM140 juta. Kedua, penyelidikan STI daripada RM58 juta kepada RM102. Ketiga, pengkomersialan STI daripada RM183 juta kepada RM293 juta.

MOSTI melalui Belanjawan 2024 telah mengenal pasti beberapa intervensi baharu bagi meneruskan langkah perekeyasaan pembangunan teknologi negara bagi melonjakkan pertumbuhan pengkomersialan hasil pembangunan dan penyelidikan atau R&D serta penajaan peluang ekonomi masa hadapan baru. MOSTI kini dalam usaha memantapkan dan merencanakan pelaksanaan pelbagai inisiatif di bawah dasar dan pelan hala tuju MOSTI melalui penetapan semula fokus MOSTI bagi tahun 2024 supaya kekal relevan dalam fungsinya sebagai pemboleh daya utama- *key enablers* bagi pembangunan STI merentasi pelbagai kementerian dan agensi dalam negara.

Dalam masa yang sama sasaran inisiatif juga akan diseragamkan semula sebagai pelandasan prinsip Ekonomi Madani dan *Sustainable Development Goals* (SDGs) bagi memastikan gerak kerja MOSTI adalah selaras dengan pembangunan STI di peringkat nasional dan global. Ini selaras dengan sasaran untuk menjadikan Malaysia berada dalam kedudukan 30 buah negara teratas dalam *Global Innovation Index* menjelang tahun 2025.

Sehubungan dengan itu, MOSTI yakin melalui gerak kerja Kerajaan Perpaduan dalam usaha meningkatkan hubungan perdagangan dengan negara luar, ia nya mampu menarik lebih ramai pelabur asing untuk melabur seterusnya meningkatkan keyakinan industri untuk

membuka lebih banyak aktiviti ekonomi berteraskan pendekatan *high-growth, high-value* dalam negara. Pada masa yang sama, pendekatan ini akan memacu aktiviti R&D, seterusnya mengukuhkan ekosistem inovasi yang akan melahirkan lebih ramai pembangun teknologi dan pekerja mahir. Namun begitu, usaha ini perlu disokong dengan galakan pelaburan dan insentif cukai yang utuh demi memastikan Malaysia kekal sebagai hab pelaburan bagi sektor perusahaan sama ada dalam mahupun luar negara.

Di kesempatan ini, saya ingin mengucapkan terima kasih kepada lapan orang Ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengambil bahagian dalam sesi perbahasan Belanjawan 2024 dan telah membangkitkan isu-isu di bawah bidang kuasa MOSTI iaitu Yang Berhormat Senator Tan Sri Datuk Seri Panglima Anifah bin Aman, Yang Berhormat Senator Dato' Sivaraj a/l Chandran, Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai, Yang Berhormat Senator Datuk Lim Pay Hen, Yang Berhormat Senator Datuk Dr. Dominic Lau Hoe Chai, Yang Berhormat Senator Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian, Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff dan Yang Berhormat Senator Dato' Shamsuddin bin Haji Abd. Ghaffar.

Tan Sri Yang di-Pertua, saya akan memulakan penggulungan pada petang ini dengan mengikut peranan kementerian. Ingin bermula dengan menyentuh cadangan dan pertanyaan daripada Yang Berhormat Senator Tan Sri Datuk Seri Panglima Anifah bin Aman yang memfokuskan kepada ekosistem pembiayaan dana modal teroka- *venture capital* yang dikatakan kurang pencapaian bantuan dan sokongan di Sabah, Sarawak terutamanya di Labuan.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, proses permohonan pembiayaan bagi kebanyakan agensi antaranya seperti MAVCAP dan Cradle Fund telah dinaik taraf dan ditambah baik melalui proses pendigitalan bagi membolehkan usahawan-usahawan serta syarikat-syarikat di Sabah, Sarawak dan Labuan dapat memohon secara atas talian tanpa perlu hadir ke Putrajaya atau ke Kuala Lumpur.

Dalam hal ini, MAVCAP di bawah MOSTI dan Kementerian Ekonomi juga sedang dalam proses penyediaan kertas kerja untuk menambah baik sokongan kepada industri dana modal teroka dan syarikat pemula di Malaysia melalui cadangan intervensi yang menyeluruh. Ini termasuklah mengambil kira insentif-insentif yang tersedia bagi syarikat-syarikat yang didaftarkan di Labuan.

Inisiatif tetingkap tunggal- *single window initiative* yang bakal dilancarkan pada tahun 2024 merupakan sistem penyampaian tunggal awam yang tangkas dan kolaboratif di mana bakal menjadi titik utama kerjasama, dengan izin, *collaborative focal point* antara semua pemegang taruh dalam ekosistem *startup* negara.

Inisiatif ini merupakan kerjasama MOSTI dan Kementerian Ekonomi sebagai satu tadbir urus baik yang telus dalam menyelaraskan aktiviti pembiayaan dan pembangunan kapasiti di samping meningkatkan prestasi dan *visibility* syarikat pemula tempatan. Inisiatif ini digarap

dengan pendekatan keseluruhan kerajaan atau *whole-of-government approach* dengan menyatupadukan pemain ekosistem *startup* melalui koordinasi menyeluruh dan bersepadu menerusi penglibatan dan intervensi daripada 14 buah agensi yang berkaitan.

Selain itu, agensi pembiayaan di bawah MOSTI seperti MAVCAP dan Cradle juga telah melaksanakan beberapa siri penglibatan di Borneo iaitu MYStartup NXT, Venture Connect dan Ilham MAVCAP Borneo bersama komoditi syarikat pemula yang berpusat di Borneo bagi mewujudkan kesedaran mengenai sokongan yang disediakan oleh Kerajaan Persekutuan kepada syarikat pemula di Malaysia. Kedua-dua agensi pembiayaan ini juga telah bekerjasama rapat dengan agensi yang menyokong perkembangan syarikat pemula di Sabah iaitu Sabah Creative Economy and Innovation Center (SCENIC) dan di Sarawak iaitu Tabung Ekonomi Gagasan Anak Sarawak (TEGAS) serta Sarawak Digital Economy Corporation Berhad (SDEC).

■1550

Inisiatif dan kerjasama ini akan diteruskan bagi tahun 2024 bagi memastikan sokongan berterusan kepada syarikat pemula di Sabah dan Sarawak. Seterusnya, saya tertarik dengan pertanyaan...

Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian: Tan Sri Yang di-Pertua, boleh saya mohon mencelah?

Datuk Arthur Joseph Kurup: Okey.

Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian: Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Tan Sri Yang di-Pertua, saya ingin bertanya peningkatan sebanyak RM20 juta *Cradle Fund* yang diterima dalam Bajet 2024, boleh kita tahu apakah program-program yang akan dilaksanakan dan keduanya berapa *start-up* syarikat pemula yang akan menerima manfaat? Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua.

Datuk Arthur Joseph Kurup: Terima kasih Ahli Yang Berhormat Senator. Sebenarnya bagi Cradle Fund tidak ada peningkatan bajet. Yang RM20 juta itu masih sama berbanding dengan tahun lalu, tetapi kita akan memperbaiki dan memperluaskan lagi penerima manfaat untuk peruntukan yang disediakan ini. Kalau sejak tahun 2003, Cradle telah menyalurkan geran bernilai RM255 juta kepada lebih 1,000 buah syarikat *start-up* di seluruh Malaysia.

Jadi, pada tahun 2023 dengan peruntukan yang diberikan, kita telah memberi geran kepada 77 buah syarikat, tetapi sekarang, dengan peruntukan yang sama, kita mempunyai sasaran untuk memberikan geran kepada 109 buah syarikat *start-up* untuk memanfaatkan dengan lebih baik geran yang telah diperuntukkan ini supaya kita dapat merangsang pertumbuhan ekonomi negara dan meningkatkan lagi jumlah pekerjaan yang baharu.

Seterusnya...

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Tan Sri Yang di-Pertua, boleh saya mencelah sedikit? Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Terima kasih Yang Berhormat Tan Sri. Dalam pembentangan Bajet 2024, Yang Amat Berhormat Menteri Kewangan telah mengumumkan RM27 juta bagi Program Beli Barangan Buatan Malaysia dan Program Penggunaan Barangan dan Perkhidmatan Hasil R&D Tempatan (MySTI). Ini peluang bagi MOSTI untuk memperkasakan aktiviti pengkomersialan teknologi dan inovasi bagi menggalakkan lebih banyak penggunaan produk hasil R&D tempatan.

Oleh itu, saya ingin penjelasan Yang Berhormat Timbalan Menteri dan Yang di-Pertua ya. Sehingga kini, sejauh mana pelaksanaan program tersebut dan berapa jumlah syarikat tempatan telah terpilih untuk menyertai program MySTI ini dan apakah program yang akan dilaksanakan melalui peruntukan tersebut? Adakah ia akan dapat membantu pertumbuhan ekonomi syarikat tempatan. Terima kasih.

Datuk Arthur Joseph Kurup: Terima kasih Yang Berhormat Senator. Betul apa yang dikatakan oleh Yang Berhormat Senator. Program MySTI ini ia baru saja dilancarkan oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri pada Jun tahun ini. Setakat ini, sebanyak 153 permohonan penandaan logo telah diterima oleh MRANTI dan daripada 153 itu, 80 buah syarikat telah diluluskan dan semua ini terdiri daripada syarikat tempatan.

Daripada 13 juta itu, peruntukan ini akan disalurkan melalui Perbadanan Pembangunan Teknologi Malaysia (MTDC). Yang pertama RM4 juta itu digunakan untuk menampung kos rundingan profesional, analisis pasaran, sesi latihan, bimbingan, biaya pentadbiran dan pelbagai lagi inisiatif untuk mempersiapkan syarikat-syarikat tempatan untuk menembusi perolehan di dalam negara dan di peringkat antarabangsa.

Selebihnya, RM9 juta itu akan digunakan untuk dana uji beli MySTI. Program ini adalah untuk membantu kementerian, agensi, kontraktor dan juga syarikat konsesi untuk menguji cuba produk-produk ini dalam tempoh tiga hingga enam bulan sebelum membuat perolehan sebenar. Antara matlamat utama MySTI ini adalah untuk membantu supaya produk-produk dan inovasi dari Malaysia boleh menerokai pasaran di dalam dan di luar negara untuk memastikan bahawa kita dapat memperluaskan lagi pasaran produk-produk tempatan kita. Seterusnya, saya tertarik dengan pertanyaan tentang...

Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh: Tan Sri Yang di-Pertua, boleh saya menanya soalan ya. Tadi, Yang Berhormat Timbalan Menteri ada menyebut MAVCAP. MAVCAP setahu saya bawah Kementerian Kewangan. Mungkin saya silap. Walau bagaimanapun, saya dapat rungutan daripada beberapa orang pemohon bantuan ataupun pinjaman daripada MAVCAP ini kelulusannya sangat lambat. Dikatakan kerana MAVCAP *Board* tidak bermesyuarat sudah lima hingga enam bulan kerana ketiadaan pengerusi katanya. Adakah itu benar keadaannya? Kalau benar, saya rasa kita kena *expedite*-lah supaya kerja-kerja seperti ini tidak tergendala. Terima kasih. Terima kasih Tan Sri.

Datuk Arthur Joseph Kurup: Terima kasih Yang Berhormat Senator. Kita ambil maklum tentang aduan itu. Pertama, MAVCAP ini walaupun dimiliki oleh MOF tetapi ia di bawah kawal selia dan tadbir urus MOSTI untuk membantu kepada syarikat pemula dan juga *venture capital* di dalam negara kita. Antara satu juga inisiatif kita untuk kita mempercepatkan urusan daripada agensi-agensi seperti ini adalah seperti yang saya sebut tadi *single-window initiative* di mana kita akan menggabungkan 14 buah agensi kerajaan itu melalui satu portal *single platform* dan MAVCAP juga dimasukkan di bawah sana. Melalui inisiatif ini, semua pengurusan daripada 14 buah agensi itu saya yakin akan bertambah baik selepas ada wujudnya platform itu.

Seterusnya, saya tertarik dengan pertanyaan Yang Berhormat Senator Dato' Sivaraj a/l Chandran dan Yang Berhormat Senator Datuk Lim Pay Hen yang antaranya menyentuh mengenai status dan perkembangan pelan pembangunan teknologi AI dalam negara dan kerjasama strategik dengan industri AI. Menyentuh mengenai pertanyaan Yang Berhormat Senator Dato' Sivaraj a/l Chandran, bagi memperkemaskan tadbir urus AI dalam negara serta menyelaras pelaksanaan dan Pelan Tindakan Dana Inisiatif yang terkandung dalam dokumen Pelan Hala Tuju Kecerdasan Buatan Negara 2021/2025, MOSTI telah menubuhkan *National Blockchain and Artificial Intelligence Committee* (NBAIC). NBAIC ini terdiri daripada lima...

Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan: Tan Sri Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Tunggu, belum habis Menteri...

Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan: Boleh? Belum lagi?

Datuk Arthur Joseph Kurup: Bagi saya jawab dulu kepada Yang Berhormat Senator. Dia ada hadir dalam Dewan ini Yang Berhormat. NBAIC ini terdiri daripada lima Jawatankuasa Kerja yang terdiri daripada wakil-wakil *quadruple helix* iaitu kerajaan, akademik, industri dan masyarakat. Melalui jawatankuasa kerja atau JKK ini, sebanyak 26 inisiatif yang signifikan dan berimpak tinggi sedang dilaksanakan sehingga tahun 2025. Antara inisiatif yang paling signifikan ialah penghasilan *governance* dan kod etika AI yang dijangka siap pada tahun 2024.

Ini penting dalam memastikan penggunaan AI yang selamat dan melindungi hak serta privasi seseorang individu daripada penyalahgunaan. Ini akan menjadi asas kepada kawal selia AI melalui perundangan selain daripada standard AI. Manakala bagi JKK3 yang diketuai oleh KPT pula memfokuskan kepada inisiatif pembangunan bakat melalui pembelajaran berterusan ke peringkat doktor falsafah dan profesional AI serta pembelajaran AI melalui kerja dan praktikal termasuk program *upskilling* dan *reskilling*.

Dalam pengumuman Belanjawan 2024, Yang Amat Berhormat Menteri Kewangan telah mengumumkan peruntukan awal sebanyak RM20 juta bagi penubuhan Fakulti Kecerdasan Buatan- AI yang pertama di negara ini bertempat di Universiti Teknologi Malaysia Johor. Inisiatif ini akan mempercepatkan perkembangan AI dalam negara khususnya

penyelidikan merentas disiplin bagi menyokong pihak industri dalam penyediaan model perniagaan dan aktiviti bernilai tinggi.

Kerajaan melalui Jabatan Standard Malaysia juga telah menubuhkan *National Mirror Committee* dengan izin bagi menghasilkan standard atau piawaian Ai kebangsaan. Jawatankuasa ini dipengerusikan oleh MIMOS dan keahliannya terdiri daripada wakil-wakil kementerian, agensi, akademik dan juga industri. Penggunaan standard dan perundangan adalah saling melengkapi di antara satu sama lain.

■1600

Kebergantungan kepada aspek perundangan semata-mata dalam pengawalan dan pemantauan teknologi AI akan merencatkan inovasi teknologi ini. Sebaliknya, pengawalseliaan mulai akta dan perundangan hanya perlu sekiranya penggunaan standard kurang berkesan dalam tujuan pengawalan dan pemantauan.

Secara rumusan, dokumen *AI Roadmap* menggariskan panduan yang menjadi asas kepada penyediaan ekosistem AI yang mampan dalam negara melalui kerjasama *quadruple helix* dan berpandukan prinsip AI yang bertanggungjawab. Kandungan dan pelaksanaan inisiatif yang terkandung dalam dokumen ini adalah sehingga tahun 2025. Memandangkan teknologi AI berkembang dengan sangat pantas, maka kandungan dokumen ini akan dinilai semula agar ia seiring dengan perkembangan teknologi dan cabaran semasa.

Oleh itu, MOSTI sedang meneliti keperluan mewujudkan rangka kerja perundangan dan akta berkaitan AI. Sementara wujudnya akta AI yang berkaitan, pemetaan akta-akta sedia ada yang telah dibangunkan berdasarkan setiap prinsip AI akan bertindak sebagai langkah awal untuk mengatasi masalah berkaitan etika AI daripada aspek perundangan negara.

Seterusnya, saya juga ingin menyentuh dengan lebih lanjut terhadap cadangan Yang Berhormat Senator Datuk Lim Pay Hen...

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, Dato' Nelson. Ada ini boleh. Dah habis cerita AI ini.

Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan: Terima kasih Tan Sri Yang di-Pertua. Tadi Tan Sri Senator Fatmi ada minta- MAVCAP ada *chairman* ker tak ada *chairman*? Jawapan itu belum diberi. Terima kasih.

Datuk Arthur Joseph Kurup: Saya akan semak kembali sebelum memberi jawapan yang rasmi sebab kita ada pelantikan yang baharu dalam beberapa buah agensi dalam beberapa bulan ini. Jadi saya ingin memberikan nama yang betul juga dan jawapan yang tepat. Terima kasih Ahli Yang Berhormat Senator.

Seterusnya, saya menyentuh cadangan Yang Berhormat Senator Datuk Lim Pay Hen mengenai kerjasama strategik dengan industri AI serta inovasi dan sumbangan penubuhan *Centre of Artificial Intelligence for Future Industry* kepada pertumbuhan sosial ekonomi Malaysia. Daripada aspek kerjasama strategik industri AI di bawah Rancangan Malaysia Ke-

12, MIMOS sedang melaksanakan R&D bagi pembangunan sistem komunikasi pintar industri yang akan membolehkan mesin dan peralatan sedia ada menggunakan IoT untuk berkomunikasi secara pintar dan menyokong pelaksanaan pendigitalan secara lebih kos efektif.

MIMOS juga membangunkan satu- platform sistem *micro collaborative* berautonomi yang anjal untuk kilang dan industri perkhidmatan PKS yang merangkumi sistem deria berkemampuan komunikasi yang maju untuk mengumpul, memantau dan mengawal peralatan yang dilengkapi IoT. Untuk memudahkan perancangan pengeluaran dan perancangan sumber pembuatan demi meningkatkan produktiviti.

Selain itu, MIMOS juga melakukan R&D dalam pemeriksaan kualiti untuk pemeriksaan objek kompleks. Contohnya pengesanan permukaan dan pemeriksaan struktur 3D. Ini adalah untuk mengautomasikan proses pemeriksaan serta meningkatkan produktiviti. Secara keseluruhan, MIMOS bekerjasama dengan perusahaan kecil dan sederhana untuk syarikat pemeriksaan visual.

Mengenai *Centre of Artificial Intelligence for Future Industry* (CAIFI), penubuhan CAIFI ini di bawah *National Policy on Industry 4IR 4.0*. Ia bertujuan untuk mewujudkan ekosistem AI bagi industri Malaysia untuk bergerak ke industri 4.0. CAIFI menyokong program *Smart Manufacturing Intelligent Service Platform* iaitu sebuah projek rintis untuk pendigitalan perkhidmatan yang kos efektif, fleksibel dan boleh dipercayai bersama industri kecil dan sederhana bagi meningkatkan produktiviti dan keupayaan mereka.

*[Timbalan Yang di-Pertua **mempengerusikan Mesyuarat**]*

CAIFI menawarkan penyelesaian berasaskan AI seperti *sales analytics*, *occupancy detection and monitoring* dan *product quality preventive analytics* di mana sebanyak tiga buah kilang telah berjaya meningkatkan produktiviti mereka sebanyak 40 peratus. Pada tahun 2022, CAIFI telah berkembang dan mengalami transformasi menjadi makmal 5G AI yang merupakan program kolaborasi industri dengan tiga hasil inovasi berasaskan AI dalam sektor pembuatan.

Seterusnya, saya ingin menjawab pertanyaan Yang Berhormat Senator Datuk Dr. Dominic Lau Hoe Chai mengenai peningkatan bajet Agensi Angkasa Malaysia (MYSA) serta menyokong pandangan beliau supaya kita memanfaatkan potensi sektor angkasa lepas Malaysia melalui pewujudan satu- kerangka yang nyata dan strategik dalam pembangunan satelit serta kerjasama dengan kuasa besar.

Bagi tahun 2024, MYSA dijangka akan menerima sebanyak RM64.97 juta di bawah perbelanjaan mengurus dan RM20.9 juta di bawah perbelanjaan pembangunan. Di bawah peruntukan mengurus tersebut, sebahagian besar adalah untuk pembayaran emolumen dan

bayaran yuran langganan data satelit beresolusi tinggi. Bayaran yuran langganan ini membolehkan data satelit beresolusi tinggi diperoleh secara pengiriman terus di stesen penerima data satelit MYSA di Temerloh, Pahang.

Peruntukan pembangunan MYSA pula adalah untuk memperkasa dan menaik taraf fasiliti teknologi angkasa yang sedia ada selaras dengan perkembangan teknologi terkini dan keperluan semasa khususnya bagi menyokong pembangunan teknologi baharu dan perkhidmatan MYSA merangkumi aktiviti pengujian satelit, perkhidmatan penjejakan, telemetri dan kawalan, pencerapan data satelit, *unmanned aircraft systems* serta pencerapan autonomi.

Merujuk kepada pewujudan satu *framework* yang nyata dan strategik, MOSTI melalui MYSA telah melancarkan plan tindakan *Malaysia Space Exploration 2030* (MSE2030) pada Mei 2023 bagi tujuan merealisasikan matlamat Dasar Angkasa 2030. Melalui pelancaran MSE2030, negara kini mempunyai kerangka nasional yang dapat berfungsi sebagai garis panduan dan agenda bagi memacu pembangunan ekosistem sektor angkasa yang mampan dan komprehensif. Sebanyak 15 strategi, 27 inisiatif, 76 aktiviti serta 92 petunjuk utama prestasi digariskan dalam MSE2030 bagi membangun dan memacu pembangunan ekosistem sektor angkasa negara.

Melalui pelaksanaan MSE2030, sektor angkasa negara disasarkan dapat berkembang dan mampu menyumbang sekurang-kurangnya satu peratus atau RM10 bilion kepada KDNK negara, mewujudkan sehingga 5,000 peluang pekerjaan baharu serta Malaysia menduduki tangga ketiga teratas dalam penyelidikan dan pembangunan teknologi angkasa di rantau Asia Tenggara menjelang tahun 2030.

Bagi memastikan MSE2030 dapat dilaksanakan dan mencapai sasarannya, MYSA akan mengoptimalkan peruntukan yang diterima dalam Belanjawan 2024 di samping memanfaatkan pendekatan kerjasama awam swasta atau *public private partnership* dan inisiatif pembiayaan swasta ataupun *private finance initiatives*.

Melalui kerjasama bersama kuasa besar pula, seperti yang turut dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Tuan Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian, MOSTI melalui MYSA sentiasa berusaha untuk mempertingkatkan kapasiti infrastruktur sedia ada dalam negara. Antara langkah proaktif yang diambil ialah dengan meningkatkan hubungan kerjasama dengan agensi-agensi angkasa seperti Agensi Angkasa Amerika (NASA), Agensi Angkasa Rusia (Roscosmos), Agensi Angkasa Jepun (JAXA) dan Agensi Angkasa Eropah (ESA). Pertukaran idea antara MYSA dan agensi-agensi angkasa lain sering dijalankan dan apabila kedua-dua agensi telah sepakat untuk bekerjasama dalam sesuatu projek, seterusnya akan mematerai persetujuan tersebut melalui memorandum persefahaman.

Mengenai pembangunan tapak pelancaran angkasa lepas pula, MYSA telah membangunkan garis panduan bagi kajian kebolehlaksanaan pembangunan kemudahan

pelancaran ke angkasa lepas bagi mengenal pasti lokasi yang paling sesuai. MOSTI percaya bahawa Malaysia mempunyai potensi yang besar untuk turut terlibat dalam pembangunan kemudahan pelancaran angkasa lepas.

■1610

Jika menjadi realiti, kemudahan tapak pelancaran yang dibangunkan akan menjadi lokasi ke-16 di dunia dan akan meletakkan Malaysia menjadi negara ke-9 untuk memiliki fasiliti tersebut. Keunikan geografi Malaysia yang terletak berhampiran garisan Khatulistiwa memberikan kelebihan kepada negara untuk membangunkan perkhidmatan fasiliti pelancar dengan kos operasi yang jauh lebih kompetitif. Setakat ini, MYSA sedang mengadakan sesi libat urus dengan beberapa pihak dan industri yang berminat untuk membangunkan kemudahan ini.

Turut ingin dimaklumkan juga bahawa MOSTI telah menempah beberapa kejayaan dalam kerjasama antarabangsa. Salah satu daripada pencapaian tahun 2023 MYSA merupakan penganjuran Program *Space Tech Nexus*. Melalui tema "*Catalysing Asia Space Ecosystem*", *Space Tech Nexus* membawakan pelbagai aktiviti menarik bagi melonjakkan pertumbuhan sektor angkasa negara dan serantau seperti pameran komersial, *Langkawi International Space Forum*, pelancaran Pelan Tindakan Sektor Angkasa, mesyuarat dua hala, Perbincangan Meja Bulat Ketua Agensi Angkasa ASEAN, pemeteraian dokumen memorandum persefahaman dan pertukaran surat niat.

Sebanyak empat MoU telah dimeterai antara MYSA dengan Jabatan Hutan Sabah, Lembaga Koko Malaysia, *Petroleum Industry of Malaysia Mutual Aid Group* dan Universiti Malaysia Terengganu. MoU tersebut bertujuan untuk meluaskan penerimagunaan teknologi angkasa dalam sektor perhutanan, perladangan dan komoditi, perikanan serta industri petroleum dan gas.

MYSA juga telah bertukar suratnya dengan tiga buah syarikat tempatan iaitu Gading Group, PIESAT Malaysia dan UZMA Malaysia bagi menjalinkan kerjasama dalam pembangunan *space city* serta teknologi kecerdasan buatan dan data raya atau *big data* dalam bidang angkasa. Projek-projek tersebut telah digerakkan oleh setiap pasukan- projek mengikut carta perbatuan yang ditetapkan dan dipantau oleh Jawatankuasa Khas Kerjasama Strategik dan Jaringan Antarabangsa MYSA. Potensi aktiviti daripada setiap...

Timbalan Yang di-Pertua: YB Timbalan Menteri, YB Timbalan Menteri.

Datuk Arthur Joseph Kurup: Yes?

Timbalan Yang di-Pertua: Lama lagi?

Datuk Arthur Joseph Kurup: Masih ada, agak banyaklah Datuk Speaker. So, kalau Datuk Speaker mengizinkan, saya boleh jawab secara bertulis kepada Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang lain.

Timbalan Yang di-Pertua: Saya nasihatkan begitulah.

Datuk Arthur Joseph Kurup: Terima kasih Yang Berhormat Senator. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: *[Ketawa]* Dah habis kah belum?

Datuk Arthur Joseph Kurup: Dah habis.

Timbalan Yang di-Pertua: Okey... *[Ketawa]* Terima kasih YB.

Sekarang ini saya menjemput YB Menteri daripada Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat.

4.13 ptg.

Timbalan Menteri Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat [Puan Hajah Raj Munni binti Sabu]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh. Alhamdulillah... [Membaca selawat]*

Tuan Yang di-Pertua, Kementerian Pembangunan, Wanita, Keluarga dan Masyarakat merakamkan penghargaan dan terima kasih kepada semua Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang telah berbahas dan menyentuh isu-isu di bawah seliaan KPWK semasa mengambil bahagian dalam sesi perbahasan Rang Undang-undang Perbekalan 2024 di peringkat dasar bermula Rabu, 29 November sehinggalah 6 Disember yang lepas.

Bertemakan 'Reformasi Ekonomi Memperkasakan Rakyat', KPWK menyahut seruan agenda reformasi Belanjawan 2024 ini dengan menumpukan kepada peningkatan darjat hidup rakyat terutamanya dalam memperkasakan kumpulan sasar KPWK. Untuk makluman Dewan yang mulia, bagi tahun 2024 KPWK telah pun diperuntukkan sejumlah RM3.5 bilion di mana daripada jumlah tersebut sejumlah RM3.2 bilion adalah di bawah peruntukan mengurus B.48 manakala RM266 juta adalah di bawah peruntukan pembangunan P.48.

Tuan Yang di-Pertua, seramai 11 orang Ahli-ahli Yang Berhormat Senator telah mengambil bahagian dalam perbahasan pada kali ini iaitu Senator Tuan Isaiah a/l D Jacob, ada di dalam Dewan, Senator Dato' Juhanis binti Abd Aziz, ada, Senator Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa, ada.

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Ada.

Puan Hajah Raj Munni binti Sabu: Senator Datuk Paul Igai, juga ada, Senator Datuk Noraini binti Idris, juga ada, Senator Puan Noorita binti Sual, juga ada, Senator Datuk Haji Aziz bin Ariffin, juga ada, Senator Puan Susan Chemera Anding, tak ada, Senator Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff, Senator Dato' Shamsuddin bin Haji Abd. Ghaffar, tak ada, Senator Tuan Roderick Wong, ada.

Tuan Yang di-Pertua, kami di KPWK sangat menghargai pandangan dan cadangan yang telah dikemukakan dan *insya-Allah* pada hari ini saya cuba memberikan maklum balas kepada pertanyaan-pertanyaan dan juga cadangan-cadangan yang telah dikemukakan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat Senator.

Yang Berhormat Senator Tuan Isaiah ada memberikan cadangan untuk menaikkan ...

Datuk Dr. Nelson a/l Renganathan: Datuk Seri, Datuk Seri Yang di-Pertua, nama saya tak ada. Panjang saya punya itu...

Puan Hajah Raj Munni binti Sabu: Tuan Yang di-Pertua, sebentar. Yang diberikan kepada saya oleh pegawai, itu saja senarainya. Tapi walau bagaimanapun

Datuk Dr. Nelson a/l Renganathan: Jadi, saya nak buat apa, ya? Balik?

Puan Hajah Raj Munni binti Sabu:....Walau bagaimanapun, kita bagi kementerian untuk semak, tengok macam mana. Kalau ada kita jawab.

Datuk Dr. Nelson a/l Renganathan: Saya ada bincang pasal jururawat pengasuh supaya jururawat pengasuh dimasukkan sebagai satu karier dalam itu. Tak ada.

Puan Hajah Raj Munni binti Sabu: Okey, okey.

Datuk Dr. Nelson a/l Renganathan: Jadi, kalau tak ada saya boleh balikhlah...
[Ketawa]

Timbalan Yang di-Pertua: YB, ini masalahnya bila Ahli-ahli kecil hati.

Puan Hajah Raj Munni binti Sabu: [Ketawa] Tak, tak. Tak apa, tak apa.

Timbalan Yang di-Pertua: Bila mereka berbahas dalam Dewan ini, pegawai tak ada. Ini, dah la pegawai tak ada, pegawai *missed* pula. [Ketawa]

Puan Hajah Raj Munni binti Sabu: Cuma, cuma saya ingat Tuan Yang di-Pertua, saya ingat bila jururawat pengasuh ia akan terkait dengan Kementerian Kesihatan. Sama ada telah dijawab oleh Kementerian Kesihatan atau bagaimana kita akan semak.

Timbalan Yang di-Pertua: Belum lagi.

Puan Hajah Raj Munni binti Sabu: *Insya-Allah*, Senator boleh tenang dan duduk.
[Ketawa].

Senator Tuan Isaiah telah memberikan cadangan untuk menaikkan gaji dan elaun para penyelia dan juga petugas yang terlibat dalam Program Pemulihan Dalam Komuniti (PDK) disebabkan oleh kemahiran mereka dalam menjaga kebajikan dan mengajar para pelatih PDK yang menyertai program ini.

Untuk makluman Dewan yang mulia, program Pemulihan Dalam Komuniti (PDK) ini merupakan salah satu strategi pembangunan komuniti untuk rehabilitasi, penyamaan peluang dan juga integrasi sosial bagi orang-orang kurang upaya. Menyedari bahawa penyelia dan petugas iaitu tonggak kepada pelaksanaan PDK, kerajaan pada tahun 2021 iaitu dua tahun yang lepas telah pun menaikkan elaun petugas PDK ini daripada RM800 kepada RM1,200, kenaikan 50 peratus. Baru sahaja berlaku.

Elaun Penyelia PDK pula juga telah turut dinaikkan daripada RM1,200 kepada RM1,500, Tuan Yang di-Pertua. Saya ingat Senator naik- itu kenaikan 25 peratus, Tuan Isaiah. Jadi, memandangkan PDK juga telah diletakkan di bawah pertubuhan bukan kerajaan bermula tahun 2018, maka elaun yang telah diperuntukkan oleh kerajaan sebenarnya adalah sebagai asas kepada PDK ini untuk bergerak dan KPWK menggalakkan PDK supaya

berupaya mencari sumber alternatif lain untuk menambahkan bayaran elaun petugas dan juga penyelia PDK dengan kadar yang lebih baik dan tidak semestinya terikat kepada kadar bayaran yang telah kita tentukan dan ada yang berusaha ke arah itu.

Tuan Isaiah a/l Jacob: Mohon selit, YB.

Puan Hajah Raj Munni binti Sabu: Ya.

Tuan Isaiah a/l Jacob: Saya masih lagi berjuang untuk isu perkara ini.

Puan Hajah Raj Munni binti Sabu: Okey, baik. Saya ambil maklum. Senator nanti kita sembang panjang lagi. Saya ada 11 orang, kalau nak ikut setiap soalan dua minit saja, Tuan Yang di-Pertua. Jadi, kita bagi— yang itu Tuan Yang di-Pertua...

Timbalan Yang di-Pertua: Jadi, YB setuju, ya? YB jawab dulu, lepas itu kalau orang nak bertanya lepas itu, balik semula kepada Tuan Isaiah, boleh ya?

Puan Hajah Raj Munni binti Sabu: Saya akan jawab dulu. Ya, kalau ada apa-apa, boleh. Betul, betul, betul.

Timbalan Yang di-Pertua: Lain-lain orang, lain-lain *style*.

Puan Hajah Raj Munni binti Sabu: Tuan Yang di-Pertua, bukan saja di dalam Dewan ini masa kita begini tapi kita boleh berbincang di luar, sebenarnya jauh lebih berkesan. *Insyallah* tidak terhenti setakat itu sahaja Tuan Yang di-Pertua. Boleh saya teruskan?

Tidak terhenti setakat itu sahaja, KPWKM juga telah terus berperanan mengangkat kebajikan para pelatih di PDK. Justeru, itulah semasa pembentangan bajet baru-baru ini, kerajaan telah pun mengumumkan kenaikan kadar elaun pelatih OKU daripada RM150 kepada RM300 iaitu kenaikan sebanyak 100 peratus. Adalah diharapkan dengan kenaikan kadar ini akan menjadi pemangkin dan juga kepada peningkatan kualiti penyampaian penyelia dan juga petugas kepada perkhidmatan PDK serta pertambahan kepada OKU-OKU yang akan mengikuti latihan-latihan di dalam PDK ini.

Tuan Yang di-Pertua, seterusnya KPWKM juga mengambil maklum berkaitan dengan cadangan Tuan Senator Isaiah juga untuk membina satu *One-Stop Centre* khusus kepada OKU yang berfungsi sebagai tempat pembelajaran kemahiran TVET, pembelian dan juga penjualan barangan buatan golongan OKU serta urusan berkaitan.

Untuk makluman Dewan yang mulia, Jabatan Kebajikan Masyarakat sebenarnya telah pun membangunkan satu *One-Stop Centre* khusus kepada OKU yang berfungsi sebagai tempat kemahiran pembelajaran TVET iaitu Pusat Latihan Perindustrian dan Pemulihan (PLPP) di Bangi, Selangor dan juga Bengkel Daya, Klang di Selangor, Bengkel Daya di Sungai Petani, Kedah.

■1620

Institusi-institusi OKU ini menawarkan latihan TVET kepada OKU mengikut kemampuan dan kebolehan OKU tersebut. Antara kursus yang ditawarkan di institusi-institusi ini adalah seperti Kursus Pengurusan Pejabat, Kursus Pembuatan Pakaian Wanita, kafe dan

bakeri, bakar roti, catering, pramusaji, jahitan, sulaman dan juga kursus-kursus prostetik dan ortotik, Kursus Fabrikasi Logam iaitu termasuklah dalam pembuatan kerusi roda.

Manakala jumlah OKU yang sedang menjalani pembelajaran dalam bidang TVET bagi tahun 2023 adalah seramai 135 orang. Selain daripada itu, institusi ini juga berperanan sebagai tempat untuk mengumpul serta memasarkan produk yang dihasilkan oleh pekerja-pekerja dalam kalangan OKU. JKM juga mewujudkan Pusat Khidmat Setempat (PKS) Orang Kurang Upaya bertujuan untuk menyediakan perkhidmatan kepada OKU dalam satu tempat secara bersepadu. Sehingga kini, terdapat dua PKS OKU iaitu satu di Bedong, Kedah dan keduanya di Marang, Terengganu.

PKS ini Tuan Yang di-Pertua, berfungsi sebagai pusat pemulihan dalam komuniti, pusat rujukan OKU, pusat sumber maklumat, pusat pengesanan awal kecacatan, pusat khidmat nasihat, pusat pendaftaran OKU dan juga pusat pengumpulan serta pemasaran hasil produk OKU.

Tuan Yang di-Pertua seterusnya, Ahli Yang Berhormat Senator Puan Noorita binti Sual bertanya adakah- sama ada terdapat program di bawah Belanjawan 2024 yang disediakan oleh kementerian ini kepada golongan OKU luar bandar untuk mendapatkan pendidikan dan kemahiran berkaitan teknologi dan sistem pendigitalan.

Untuk makluman Dewan yang mulia, OKU juga merupakan salah satu kumpulan sasar yang perlu di perkasa dan memastikan mereka tidak ketinggalan dalam arus teknologi dan digital pada masa ini. Sehubungan dengan itu, bagi memastikan OKU di kawasan luar bandar turut mendapat akses kepada pendidikan dan kemahiran berteknologi tinggi, kerajaan menerusi Kementerian Pengajian Tinggi (KPT) dan juga Kementerian Kemajuan Desa dan Wilayah ada menyediakan kemudahan-kemudahan ini.

Politeknik contohnya Kolej Komuniti GIATMARA menyediakan program TVET berkaitan teknologi tinggi dan juga pendigitalan kepada pelajar-pelajar lepasan sekolah menengah termasuklah orang-orang kurang upaya. Ini selaras dengan pendekatan *the whole of a government approach* yang dipraktikkan pada masa ini melibatkan kolaborasi antara kementerian dan agensi-agensi lain yang turut berperanan dalam pembangunan OKU secara menyeluruh.

Seterusnya Tuan Yang di-Pertua, Senator Dato' Juhani binti Abd Aziz ada menanyakan mengenai Pelan Tindakan Pemerkasaan Ibu Tunggal.

Untuk makluman Dewan yang mulia, walaupun Pelan Tindakan Pemerkasaan Ibu Tunggal ini telah pun tamat pada tahun 2020, usaha-usaha pemerkasaan wanita termasuklah ibu tunggal masih giat dijalankan. Selain itu, KPWKM sedang dalam tindakan untuk menggubal Dasar Wanita Negara dan Pelan Tindakan Pembangunan Wanita yang baharu yang merangkumi semua aspek pembangunan wanita termasuklah ibu tunggal.

Penggubalan Dasar Wanita Negara yang baru ini merupakan kesinambungan kepada Dasar Wanita Negara yang telah digubal pada tahun 2009 dengan mengambil kira isu, peluang, cabaran dan persekitaran masa kini, yang akan datang berteraskan Perlembagaan Persekutuan, prinsip Rukun Negara. Dasar dan pelan ini dijangka akan siap pada penghujung tahun 2024.

Untuk itu, KPWKM telah pun selesai menjalankan kajian keberkesanan Pelan Tindakan Pembangunan Wanita sedia ada yang akan dijadikan sebagai asas bagi menentukan hala tuju Dasar Wanita Negara dan Pelan Tindakan Wanita yang baharu. Kajian ini diadakan bagi menilai semula komitmen kerajaan terhadap pemeraksaan wanita dan kesaksamaan gender serta mengaitkan perspektif Malaysia Madani dengan usaha mendukung kesaksamaan gender dan keadilan bersama.

Selain itu, kajian ini juga dijalankan bagi melihat penyelarasan dengan komitmen antarabangsa serta mengenal pasti kerelevanan dasar dan pelan tindakan negara seiring dengan perubahan-perubahan masa.

Tuan Yang di-Pertua, KPWKM senantiasa komited dalam memperkasakan agenda pemeraksaan wanita dan agenda ini bukan sahaja sebenarnya terletak di batu jemala Kementerian Pembangunan Wanita ini tetapi juga terletak di pundak kita semua.

Tuan Yang di-Pertua, seterusnya Yang Berhormat Senator Puan Susan Chemerai Anding telah membangkitkan perkara berkenaan penyertaan wanita dalam politik yang rendah dan perlu diperbaiki.

Yang Berhormat Senator, Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat menyambut baik semua cadangan dan pandangan serta saranan Yang Berhormat Senator supaya penyertaan wanita dalam pelbagai peringkat politik sama ada Ahli Dewan Negara, Ahli Dewan Rakyat, Menteri dan Timbalan Menteri dipertingkatkan. Penyertaan wanita dalam politik di negara ini memang masih rendah dengan hanya kadar 13.5 peratus di Parlimen di Dewan Rakyat dan kemudian 15 peratus di Dewan Negara.

Menurut Laporan Indeks Jurang Gender Global 2023 oleh Forum Ekonomi Dunia, Malaysia menduduki tangga ke-122 daripada 146 buah negara dengan skor hanya 0.098 bagi sub-indeks politik. Hari ini pun kita telah melihat dua orang sahabat kita mengangkat sumpah dan kedua-duanya kaum Adam. Jadi ini tugas dan tanggungjawab kita semua Tuan Yang di-Pertua. KPWKM sentiasa prihatin dan komited dalam memastikan penyertaan wanita sebagai pemimpin dan pembuat keputusan. Kerjasama juga telah diadakan bersama dengan pertubuhan bukan kerajaan untuk meningkatkan penglibatan wanita dalam politik melalui forum dan Bengkel Bina Upaya, Kepimpinan Wanita dan Kesejahteraan Negara dalam Politik.

Antara program yang telah dilaksanakan adalah dengan kerjasama Majlis Kebangsaan Pertubuhan Wanita Malaysia (MCWO) yang seperti mana berikut. Pertama, Forum Kepimpinan Wanita dalam Politik Memacu Realiti Peningkatan Perwakilan Wanita

yang telah pun kita adakan awal pada Oktober 2022. Kemudian Pantau PRU15 untuk memerhatikan bagaimana komitmen parti-parti politik dalam mengetengahkan kepimpinan-kepimpinan bakat-bakat dan calon-calon wanita.

Ketiga, Forum Kepimpinan Wanita Pasca PRU15 Melangkah ke Hadapan pada 10 Disember untuk kita melihat apakah prestasi yang telah kita capai pada waktu dan yang seterusnya adalah beberapa Bengkel Bina Upaya Kepimpinan Wanita dan Kesejahteraan Negara sebanyak tiga kali untuk tahun ini dicadangkan. Pertamanya telah dilangsungkan pada 20 Jun 2023 dan kemudian pada 28 November 2023 di utara, 20 Jun di Kuala Lumpur dan yang akan datang akan dilaksanakan di Pahang dalam sedikit masa lagi, *insya-Allah*.

Bagi menyokong usaha meningkatkan penglibatan wanita dalam politik, saya menyeru, ini penting. Ahli-ahli Yang Berhormat, Tuan Yang di-Pertua, saya menyeru agar semua parti politik turut memberikan komitmen supaya wanita diberikan peluang yang saksama untuk terus melibatkan diri sebagai pemimpin parti dan menjadi calon. Perkara ini hanya dapat dicapai sekiranya semua pihak memberikan sokongan. Saya nak panjang syarah itu lagi Tuan Yang di-Pertua tetapi cukup lah situ... *[Ketawa]*

Seterusnya, Yang Berhormat Senator Datuk Haji Aziz bin Ariffin telah menyentuh berkaitan warga emas. Perkara yang dibangkitkan iaitu cadangan meningkatkan peruntukan kewangan kepada PAWE yang aktif merealisasikan penubuhan PAWE di setiap daerah atau pun Parlimen serta menggalakkan warga muda belia menyertai sukarelawan khidmat bantu di rumah untuk membantu warga emas yang bersendirian duduk di rumah.

Tuan Yang di-Pertua, sebahagiannya sebenarnya telah pernah saya jawab di Dewan yang mulia ini. Bermula pada tahun 2021, bantuan kewangan tahunan bagi pengoperasian kepada PAWE telah dinaikkan dari RM33,330 kepada RM50,000, merangkumi pertambahan kepada peruntukan program dan aktiviti PAWE serta kenaikan elaun sukarela, penyelia dan juga pembantu-pembantu penyelia. KPWKM akan membawa cadangan yang disuarakan oleh Yang Berhormat Senator berkenaan pemberian peruntukan yang lebih kepada PAWE yang aktif menerusi Majlis Penasihat dan Perlindungan Warga Emas yang akan diadakan nanti. Terima kasih Yang Berhormat Senator.

Berhubung dengan penubuhan PAWE baharu di daerah dan Parlimen. Suka saya nyatakan di sini, saya pun dah jawab dalam Dewan yang mulia ini bahawa KPWKM telah pun menerima peruntukan sebanyak RM3.8 juta bagi penubuhan PAWE baharu pada tahun 2024. Bermula tahun 2024, KPWKM telah mengambil inisiatif yang baharu, melaksanakan konsep penubuhan PAWE yang lebih komprehensif dan meluas. *Insya-Allah* penubuhan PAWE bukan sahaja satu Parlimen satu PAWE, tetapi akan berdasarkan kepada keperluan komuniti setempat di sesebuah kawasan yang juga memerlukan.

Tuan Yang di-Pertua, seterusnya pertanyaan cadangan- pertanyaan daripada Yang Berhormat Senator Tuan Roderick Wong mengenai langkah-langkah jangka masa pendek dan jangka masa panjang bagi menangani dan menambah baik kebajikan warga emas. Yang Berhormat Senator, kerajaan telah pun melaksanakan inisiatif seperti mana berikut dalam menangani isu-isu berkaitan dengan warga emas.

Pertamanya penggubalan Dasar Warga Emas Negara (DWEN) dan juga Pelan Tindakan Warga Emas Negara (PTWEN) merupakan komitmen kerajaan yang kukuh untuk mewujudkan warga emas yang berdikari, bermartabat diri dan dihormati dengan mengoptimumkan lima potensi diri melalui penuaan sihat, penuaan positif, penuaan aktif, penuaan produktif dan juga penuaan *supportive*- menyokong.

Dasar Kesihatan Warga Emas Negara pula dibentuk bagi memastikan penjagaan kesihatan yang lebih berkesan dan menyeluruh. Ini duduknya di bawah Kementerian Kesihatan.

Seterusnya, Pelan Induk Pembudayaan Pembelajaran Sepanjang Hayat (PSH) Nasional dilancarkan bagi menjamin hala tuju PSH yang berimpak tinggi menuju tahun 2030. Ini di bawah Kementerian Pendidikan Tinggi. Portal MYFutureJobs menawarkan peluang pekerjaan bagi warga emas dalam pelbagai sektor pekerjaan.

Program *Seniors Back In Action* (SEBA) merupakan salah satu inisiatif di bawah HRD Corp yang menempatkan warga emas melalui penawaran pekerjaan yang bersesuaian dengan kemahiran warga emas tersebut. Inisiatif *Hiring Seniors* di bawah TalentCorp dilihat selari dengan aspirasi penuaan aktif melalui pemerkasaan ekonomi warga emas dengan menumpukan kepada kategori M40 dan juga ke atas serta ialah golongan profesional. Ini adalah di bawah Kementerian Sumber Manusia.

Tuan Yang di-Pertua, kerajaan juga melalui Kementerian Ekonomi sedang merangka *blueprint* Agenda Negara Menua yang bertujuan untuk merangka strategi terbaik sebagai persiapan negara menangani impak negara menua.

Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat Yang Berhormat Senator, melalui JKM juga telah menyediakan kemudahan-kemudahan sistem sokongan bagi menjaga kebajikan warga emas yang berada di dalam komuniti melalui Pusat Aktiviti Warga Emas (PAWE); Unit Khidmat Penyayang Warga Emas ataupun UPWE iaitu berupa sembilan buah van mengangkut- membawa warga-warga emas kita ke tempat-tempat contohnya termasuklah hospital dan klinik; Program Khidmat Bantu di Rumah yang memberikan bantuan kepada warga-warga emas kita yang *priority*-nya adalah yang duduk sendiri termasuklah juga rakan-rakan kita orang kurang upaya; dan juga bantuan kewangan bulanan bagi mereka yang berkecukupan.

Tuan Yang di-Pertua, seterusnya Yang Berhormat Senator Dr. Wan Martina telah menyentuh berkaitan isu kadar kesuburan di Malaysia dengan bertanyakan usaha dan inisiatif

kerajaan dalam meningkatkan kadar kesuburan serta kajian yang dilakukan untuk mencari kaedah terbaik bagi menangani isu ini.

Untuk makluman Dewan yang mulia, kajian analisis situasi kependudukan dan kekeluargaan di Malaysia- Haji Shukur, dia Ketua Pengarah LPPKN ada kat sini- telah pun dijalankan oleh Lembaga Penduduk dan Pembangunan Keluarga Negara (LPPKN) pada tahun 2018 mendapati terdapat empat faktor utama yang menghalang keluarga di Malaysia untuk mencapai saiz keluarga yang besar ataupun diinginkan iaitu pertamanya adalah faktor kewangan; keduanya perkahwinan yang lambat; ketiga, sukar mencari pasangan hidup; dan keempatnya masalah subfertiliti.

Tuan Yang di-Pertua, ada yang mengatakan masalah subfertiliti ini boleh selesai dengan poligami. Isunya kalau tak subur, tak subur juga ya... *[Ketawa]*

Oleh itu... *[Ketawa]* Bawa bertenang Ahli-ahli Yang Berhormat.

Timbalan Yang di-Pertua: Ada kena-mengena ke isu fertiliti dengan poligami?

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Ada, di Dewan Rakyat Tuan Yang di-Pertua.

Timbalan Yang di-Pertua: Itu bukan yang saya fahamlah... *[Ketawa]*

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Okey, dah dah.

Oleh itu, kerajaan telah memperkenalkan beberapa program dan inisiatif yang boleh membantu untuk memudahkan pasangan bagi memiliki anak. Antara inisiatif yang telah diambil oleh kerajaan adalah seperti pengecualian cukai pendapatan individu sehingga RM3,000 untuk yuran penjagaan dan tadika sehingga tahun 2024 serta pengecualian cukai bagi wanita yang kembali bekerja sehingga 31 Disember 2027.

Selain itu, terdapat juga kemudahan cuti tanpa gaji selama lima tahun untuk menjaga anak, cuti isteri bersalin telah ditambah daripada tiga hari kepada tujuh hari untuk kaum bapa dan cuti bersalin juga telah ditambah daripada 60 hari kepada 98 hari serta pelbagai inisiatif yang lain yang bersesuaian. LPPKN juga telah menyediakan perkhidmatan kesuburan kepada masyarakat sejak tahun 1979. Perkhidmatan ini terbuka kepada semua pasangan yang masih belum mempunyai zuriat dan kepada yang ingin menambahkan zuriat.

Pada masa ini, LPPKN menawarkan rawatan kesuburan di tiga buah klinik LPPKN mengikut zon iaitu Klinik Subfertiliti Pulau Pinang- Zon Utara; Klinik Subfertiliti Kuala Lumpur bagi Zon Tengah; dan Klinik Subfertiliti Johor Bahru bagi Zon Selatan dengan caj yang berpatutan.

Di bawah Rancangan Malaysia Ke-12, LPPKN telah diberi mandat untuk membangunkan sebuah pusat subfertiliti negara yang terbesar di Shah Alam Tuan Yang di-Pertua, ya... *[Tepuk]* Pusat subfertiliti negara dijangka siap pada tahun 2029 bernilai RM171 juta.

Di bawah Belanjawan 2024, kerajaan telah pun mengumumkan peruntukan bagi kerja-kerja awalan iaitu RM1 juta. Pusat ini bakal menyediakan segala kemudahan rawatan

kesuburan di bawah satu bumbung dengan menawarkan perkhidmatan kesuburan yang serba moden dengan caj yang berpatutan. Pusat ini juga dijangka akan menjadi pusat rujukan perkhidmatan kesuburan di seluruh Malaysia, di seluruh tanah air kita.

Tuan Yang di-Pertua, seterusnya kalau nak ikut yang sesungguhnya ini yang terakhir, tapi sebab ada tiga lagi yang *reserved* sebab dia ada- dia bukan semestinya bawah Kementerian Pembangunan Wanita, tapi kalau saya sempat, saya jawablah termasuk Datuk Seri Zurainah.

Timbalan Yang di-Pertua: Akan- YB akan ada pencelahan tadi.

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Okey, baiklah, baiklah. Saya habiskan ini.

Timbalan Yang di-Pertua: Biar yang berkaitan dengan kementerian YB sahaja.

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Okey, bagi selesai ini dulu. Yang Berhormat Senator Datuk Noraini binti Idris mencadangkan supaya menubuhkan Pejabat Tribunal Antigangguan Seksual di Sabah dan Sarawak. KPWKM Yang Berhormat Senator, menyambut baik cadangan penubuhan tribunal di Sabah dan Sarawak ini.

Untuk makluman Dewan yang mulia, seksyen 12(3) Akta Antigangguan Seksual 2022 menyatakan bahawa tribunal boleh bersidang dalam satu atau lebih persidangan pada bila-bila masa dan di mana-mana saja tempat sebagaimana yang telah ditentukan oleh presiden tribunal. Jadi, dia tak statik Tuan Yang di-Pertua. Dia sangat *dynamic*.

Kementerian mengikut keperluan akan meneliti kesesuaian pelaksanaan yang membolehkan tribunal bersidang di mana-mana tempat bersama pihak-pihak yang berkaitan. Sebagai permulaan, tribunal bagi anti gangguan seksual ini akan diwujudkan di kawasan Lembah Klang dan ia akan diperluaskan di peringkat negeri secara berperingkat demi peringkat mengikut keperluan. Pelaksanaan ini juga sama seperti mana penubuhan awal tribunal-tribunal yang lain yang juga ada di Malaysia yang telah ditubuhkan lebih awal terlebih dahulu di ibu pejabat sahaja dan kemudian diperluaskan dari semasa ke semasa ke peringkat negeri.

Tuan Yang di-Pertua, seterusnya ada beberapa pertanyaan juga. Saya ingat kekanda saya Yang Berhormat Senator Datuk Seri Hajah Zurainah tak sabar-sabar ini. Saya jawab dulu *sat na*.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Datuk Seri Hajah Zurainah Musa memberikan cadangan supaya keperluan melantik lebih ramai wanita memegang jawatan-jawatan tinggi dalam kerajaan.

Apakah benda lagi ini?... [*Merujuk kepada sehelai kertas yang diberikan oleh Bentara*] Panjang sangat.

Timbalan Yang di-Pertua: [*Ketawa*]

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Tak boleh baca ini- memberikan cadangan supaya keperluan melantik lebih ramai wanita memegang jawatan-jawatan tertinggi dalam

kerajaan dan untuk menyuarakan pandangan perspektif wanita. Yang Berhormat Senator, KPWKM sentiasa menyokong segala usaha bagi meningkatkan penyertaan wanita sebagai pembuat keputusan di pelbagai peringkat termasuklah di peringkat kerajaan. Sebagai makluman- ada lagi?... *[Merujuk kepada beberapa kertas yang diberikan oleh Bentara]* *[Ketawa]* Allah.

Sebagai makluman, dasar 30 peratus wanita sebagai pembuat keputusan di sektor awam telah pun diperkenalkan oleh kerajaan sejak tahun 2004 dan dasar ini kemudiannya telah diperluaskan ke sektor swasta pada tahun 2011.

Pada tahun ini, kementerian telah melaksanakan kajian mengenai penilaian inisiatif sekurang-kurangnya 30 peratus wanita di peringkat pembuatan keputusan di Malaysia bagi menilai pencapaiannya melalui Institut Sosial Malaysia. Antara pencapaian dasar 30 peratus wanita sebagai pembuat keputusan ini Tuan Yang di-Pertua, 38.8 peratus wanita telah menduduki jawatan utama di sektor awam JUSA C ke atas yang dikategorikan sebagai pembuatan keputusan di peringkat kerajaan. Datuk tak nak tepuk?... *[Dewan riuh]* Ini adalah satu pencapaian yang sebenarnya membanggakan... *[Tepuk]*

■1640

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, perkara berkaitan pelantikan wanita di jawatan-jawatan tertinggi kerajaan juga adalah tertakluk kepada kelayakan dan penilaian di peringkat Jabatan Perkhidmatan Awam. Jadi, ramailah wanita kena duduk di peringkat pembuatan keputusan JPA itu, barulah boleh merubah. Nampak tak? Dah bagi *hint*.

Dalam sektor awam, wanita juga telah dilantik untuk mengisi jawatan tertinggi kerajaan yang secara tradisinya dipegang oleh kaum lelaki. KPWKM berbangga untuk berkongsi beberapa lantikan baru kepimpinan wanita dan sektor awam iaitu contohnya, Ketua Pengarah Jabatan Kemajuan Islam (JAKIM), Yang Berbahagia Datuk Hajah Hakimah binti Mohd Yusoff.

Ada Kementerian Agama di sini..., tak ada? Ketua Pengarah Jabatan Kastam Diraja Malaysia, Datuk Anis Rizana Mohd Zainudin. Selain itu, semakin ramai juga hakim-hakim Mahkamah Syariah yang telah dilantik dalam kalangan wanita dengan peningkatan 40 orang pada tahun 2023 berbanding hanya dua orang wanita dilantik pada tahun 2010. Tak ada soalan tambah *na...?*

Puan Rita Sarimah anak Patrick Insol: *[Bangun]*

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Ada... *[Ketawa]*

Puan Rita Sarimah anak Patrick Insol: Tuan Yang di-Pertua, boleh tanya soalan tambahan?

Timbalan Yang di-Pertua: Baik. Lepas YB Rita, apa ini YB Nelson.

Puan Rita Sarimah anak Patrick Insol: Tadi Yang Berhormat Timbalan menyatakan ada membuat kajian tentang penglibatan wanita dalam peringkat atasan. Jadi, apakah

merupakan kekangan utama bagi wanita melebihi kuota tersebut? Saya sebenarnya tak suka kalau cakap tentang kuota sebabnya *very limiting*.

Sebab saya rasa dari Perlis hinggalah ke Sabah takkan tak ada wanita yang melebihi apa nama- had 30 peratus itu ataupun 50 peratus untuk apa nama- menduduki tempat-tempat yang jawatan-jawatan yang tinggi? Terima kasih.

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Datuk Yang di-Pertua, isu apa kekangan- sebenarnya isunya sama juga Tuan Yang di-Pertua. Dia dasar 30 peratus ini adalah sebenarnya diterima sebagai dasar minimum. Dia bukan adalah dasar yang itu sahaja yang kita kena dapat, tak. Itu dasar minimum. Maka kerajaan ataupun siapa pun di peringkat-peringkat kementerian contohnya, kita telah pun mewujudkan *gender focal point* dan *gender focal team* untuk memastikan lebih ramai lagi wanita-wanita terlibat ataupun ditempatkan di peringkat pembuatan keputusan dan juga mengambil kira pandangan-pandangan dan aspirasi wanita-wanita itu sendiri.

Isunya pada saya ada banyak benda lagilah mungkin yang kita perlu uruskan di sudut *details* hasil kajian itu, saya kira kita akan bekalkan maklumat yang lebih lanjut kepada Yang Berhormat Senator.

Datuk Seri Hajah Zurainah. Tuan Yang di-Pertua, dia nak tanya.

Timbalan Yang di-Pertua: Saya nak bagi peluang kepada orang lain... [Ketawa]

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Okey, tak payah. Tak payah tanya.

Timbalan Yang di-Pertua: Tetapi okey. *Last, last. Last.*

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Seterusnya, Datuk Yang di-Pertua. Senator Yang Berhormat Datuk Paul Igai menanyakan tentang- saya dah tak ada masa. Saya dah habis masa. Saya tak nak teruskan.

Timbalan Yang di-Pertua: Tak apa, saya boleh bagi tambahan sikit kalau nak menjawab tetapi... [Ketawa]

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Datuk Paul Igai bertanyakan mengenai rancangan KPWKMM untuk membentuk suatu sistem perlindungan sosial yang lebih inklusif terutamanya kepada golongan warga emas.

Saya nak sebut kepada Yang Berhormat Senator, sebenarnya perlindungan sosial ini adalah terletak di bawah Jabatan Perdana Menteri khususnya di bawah satu Jawatankuasa yang saya difahamkan namanya adalah Jawatankuasa Teknikal Perlindungan Sosial dan mereka sedang mengatur selia beberapa persiapan untuk ke arah perlindungan sosial yang lebih *complete*, tetapi kita di peringkat Kementerian Pembangunan Wanita adalah lebih kepada bantuan sosial.

Di sudut bantuan sosial kepada warga emas, kita ada banyak- beberapa bantuan termasuklah Bantuan Warga Emas RM500 dan sepertimana yang saya sebutkan tadi Khidmat Bantu di Rumah (KBDR), UPWE dan lain-lain lagilah.

Tuan Yang di-Pertua, saya tak nak buang masa Tuan Yang di-Pertua...

Timbalan Yang di-Pertua: Tak, saya nak bagi peluang ini pada Dato' Nelson dengan apa ini Yang Berhormat Isaiah tadi.

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: *All right.*

Timbalan Yang di-Pertua: Dua soalan terakhir ya.

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Silakan... *[Disampuk]*

Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan: Terima kasih Datuk Yang di-Pertua. Okey, tak apa. Mungkin oleh sebab saya guna apa- istilah jururawat yang- *confused*, tetapi saya nak tahu, ada *full time staff* pengasuh di kementerian? Ada tak *full time* atau sepenuh masa?

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Tuan Yang di-Pertua, sebenarnya saya kurang jelas apa yang dimaksudkan ini tetapi kita- istilah pengasuh itu ada di taska-taska.

Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan: Bukan. *Age care staff*, pengasuh warga emas.

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Okey. Tuan Yang di-Pertua, kalau yang maksudkan tentang ataupun penjaga di peringkat rumah kat Rumah Sri Kenangan ataupun Rumah Ehsan, memang kita ada pengasuh-pengasuh dia dan termasuk jururawat pun kita ada tetapi di institusi warga emas yang memang di bawah kita- penyeliaan kita. Itu yang kita ada Tuan Yang di-Pertua. Senator...

Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan: So, jururawat tersebut atas perkhidmatan Kementerian Kesihatan ataupun...

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Kesihatan, dipinjamkan kepada kita. Yes...

Dato' Dr. Nelson a/l Renganathan: Okey. Terima kasih. Jelas.

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Kader, kader. Betul kan?

Timbalan Yang di-Pertua: Okey, soalan terakhir YB Isaiah.

Tuan Isaiah a/l D Jacob: Terima kasih Yang di-Pertua. Masih lagi, / masih- apa kata-gaji ataupun elaun penyelia dan petugas PDK ini. Bagi saya, / dah berulang kali mengatakan ini adalah satu golongan yang memberi sumbangan kepada masyarakat. Kalau kita masih lagi mengingatkan mereka dan memberi elaun begitu bawah apa yang kita sepatutnya mereka menerima.

Apa cadangan saya adalah PDK ini dimasukkan dalam jabatan- Kementerian Pendidikan sebab ia melibatkan sebahagian pendidikan, pelatihan. So, cadangan saya dia jadikan dalam Kementerian Pendidikan dan gaji yang terlibat ini dimasukkan dalam *payroll*, jika diizinkan *payroll* kerajaan. Maknanya selesai masalah ini.

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: *[Ketawa]* Tuan Yang di-Pertua, saya ingin menyimpulkan begini. Apa pun cadangan Yang Berhormat Senator terhadap Kementerian Pendidikan adalah wajar dijawab disambut oleh Kementerian Pendidikan.

Tuan Abun Sui Anyit: Datuk Yang di-Pertua, saya ada idea untuk bertanya.

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: ...Bagi saya bercakap- bagi saya berhenti dulu Tuan Yang di-Pertua.

Timbalan Yang di-Pertua: *[Ketawa]*

Datuk Hajah Raj Munni binti Sabu: Kita Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat. Apa yang kita sedang lakukan iaitu membangunkan komuniti supaya semua urusan ini tidak hanya diletakkan di batu jemala sang kerajaan.

Sebab itu jugalah dalam konteks PDK ini, kita bangunkan komuniti dan kemudian menjadikan mereka sebuah pertubuhan bukan kerajaan tetapi kita berikan bantuan-bantuan asas yang saya sebutkan tadi untuk petugas RM800 dinaikkan RM1,200. Yang saya sebutkan tadi untuk penyelia RM1,200 naik kepada RM1,500. Itu merupakan bantuan-bantuan asas kita yang telah pun kita berikan.

Apakah tujuan kementerian ini? Membangunkan masyarakat, membangunkan komuniti, tidak menyerahkan hanya kepada tanggungjawab satu pihak iaitu kerajaan. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Saya mengucapkan terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat yang telah mengambil bahagian. Semua pandangan, semua cadangan, semua kritikan kami sambut baik kerana apa yang penting sebenarnya merupakan penyampaian perkhidmatan kita kepada negara dan rakyat. *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh...* *[Tepuk]*

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih YB Menteri. Dah lama menjawab pun penat ya?... *[Ketawa]* Terima kasih.

Ahli Yang Berhormat, merujuk kepada peruntukan Peraturan Mesyuarat 11(5) Peraturan-peraturan Majlis Mesyuarat Dewan Negara, saya hendak menetapkan bahawa Majlis Dewan Negara hari ini tidak akan ditangguhkan sehingga selesai giliran menjawab oleh Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi ke atas D.R.31/2023, Rang Undang-undang Perbekalan 2024 seperti Nombor 16 dalam Senarai Giliran Menteri-menteri yang menjawab yang diedarkan pada hari ini. Dan selepas itu, Majlis Mesyuarat akan ditangguhkan sehingga jam 10 pagi, hari Selasa, 12 Disember 2023.

Sekarang ini saya jemput Menteri Komunikasi dan Digital.

4.48 ptg.

Menteri Komunikasi Digital [Tuan Ahmad Fahmi bin Mohamed Fadzil]: Terima kasih Datuk Yang di-Pertua. Bagi pihak Kementerian Komunikasi dan Digital, saya ingin mengucapkan terima kasih kepada semua Ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengambil bahagian dalam memberikan pandangan yang menyentuh bidang tugas kementerian ini sepanjang sesi perbahasaan Belanjawan 2024 berlangsung dari 29 November hingga 6 Disember.

Terdapat 11 orang Ahli Yang Berhormat Senator yang telah membangkitkan isu-isu berkenaan perkhidmatan internet ataupun telekomunikasi, peranan Siber Sekuriti Malaysia terkait inisiatif MyDigital ID, ekonomi digital melibatkan PMKS ataupun perusahaan mikro kecil dan sederhana, hebahan atau publisiti inisiatif kerajaan dan iklan yang berunsur lucah.

Datuk Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Tuan Manolan bin Mohamad menyentuh mengenai liputan internet di perkampungan Orang Asli. Dimaklumkan bahawa setakat 30 September 2023, Suruhanjaya Komunikasi dan Multimedia Malaysia ataupun MCMC telah membangunkan sebanyak 116 buah menara komunikasi di kawasan perkampungan Orang Asli di seluruh negara.

Sejumlah 116 buah menara tersebut telah beroperasi melibatkan 595 buah kampung dari 853 buah kampung yang berdaftar dengan Jabatan Kemajuan Orang Asli. Sebanyak 54 buah menara lagi yang melibatkan 105 buah kampung sedang dalam peringkat pelaksanaan dan dijangka siap secara berperingkat menjelang hujung 2024.

■1650

Melalui Pelan Jalinan Digital Negara (JENDELA) Fasa 2, MCMC dengan kerjasama industri sedang mengkaji penggunaan teknologi yang bersesuaian bagi penyediaan liputan jalur lebar di 153 buah kampung yang masih belum mempunyai liputan. Kawasan perkampungan Orang Asli turut diberi keutamaan dalam penyediaan perkhidmatan jalur lebar menggunakan teknologi satelit. Bagi tujuan ini, sebanyak 178 buah lokasi di perkampungan Orang Asli di seluruh negara telah disediakan dengan perkhidmatan jalur lebar menggunakan teknologi satelit sejak 2022.

Yang Berhormat Senator Tuan Roderick Wong Siew Lead menyentuh mengenai liputan internet di Sarawak. Setakat suku ke-tiga tahun 2023, liputan 4G di kawasan berpenduduk di negeri Sarawak telah mencecah 87.65 peratus. Perancangan serta pencapaian bagi inisiatif Pelan JENDELA di negeri Sarawak adalah seperti berikut:-

- (i) 236 dari 872 menara komunikasi baharu telah siap dibina dan beroperasi;
- (ii) 3,790 dari 3,873 stesen pemancar sedia ada telah dinaiktarafkan;
- (iii) 110,020 daripada 207,135 premis telah tersedia dengan capaian gentian optik; dan
- (iv) kesemua 523 buah lokasi telah mendapat perkhidmatan internet melalui teknologi satelit yang dikenali sebagai *Broadband Wireless Access* (BWA).

Dalam usaha untuk mempercepat lagi penyediaan perkhidmatan 4G bagi menara-menara yang akan menggunakan sambungan gentian optik, langkah interim menggunakan sambungan gelombang mikro ataupun *microwave* akan dilaksanakan. Kaedah ini terpakai kepada menara-menara yang mempunyai ketersediaan garis penglihatan atau, dengan izin,

line of sight bagi penggunaan teknologi *microwave*. Sehingga kini, terdapat 17 buah menara di Sarawak yang telah dikenal pasti menggunakan langkah interim ini. Bilangan tersebut dijangka akan bertambah dari semasa ke semasa memandangkan penyedia perkhidmatan dalam proses untuk mengenal pasti menara-menara yang boleh menggunakan kaedah ini.

Selain daripada usaha menambah baik liputan jalur lebar melalui kaedah yang telah dinyatakan, MCMC sedang merangka solusi yang bersesuaian menggunakan pelbagai teknologi bagi baki 12 peratus kawasan berpenduduk di Sarawak yang masih belum mendapat liputan internet agar sasaran 100 peratus liputan internet di kawasan berpenduduk dapat segera dicapai.

Pengoperasian Starlink di Malaysia dilihat dapat menyediakan perkhidmatan alternatif kepada kaedah penyelesaian untuk kawasan yang sukar terutama di kawasan pedalaman Sarawak. Pada waktu ini, ada dua buah lokasi yang telah dipasang dengan peranti Starlink secara *proof of concept* di Sarawak iaitu Kampung Puak, Bau pada 6 September dan Rumah Menyimbang di Julau pada 14 September. Pemasangan peranti satelit Starlink secara POC ini bertujuan untuk menilai kebolehlaksanaan ataupun *feasibility* penyediaan perkhidmatan jalur lebar Starlink sebagai langkah interim bagi menyelesaikan isu-isu kesalinghubungan yang dihadapi di kawasan-kawasan yang menghadapi masalah liputan jalur lebar terutama di kawasan pedalaman dan luar bandar.

Bagi mengatasi masalah telekomunikasi di kawasan Skim B- Tulai, Bulat dan Meruton, terdapat enam buah telekomunikasi inisiatif JENDELA dan menara SMART iaitu projek menara komunikasi kendalian *Sarawak Digital Economy Corporation* (SDEC) di kawasan-kawasan tersebut. Daripada keseluruhan jumlah itu, sebuah menara SMART telah siap beroperasi di kawasan Skim B, manakala baki lima buah menara JENDELA dan SMART sedang dalam pelbagai peringkat pelaksanaan dan dijangka siap secara berperingkat menjelang hujung 2024.

Kerajaan Persekutuan dengan kerjasama syarikat penyedia perkhidmatan mudah alih utama iaitu *Celcom, Digi, Maxis, U-Mobile, TM Tech* dan *YTL Communications* telah bersetuju untuk berkongsi kos pengoperasian perkhidmatan 4G di 600 buah menara telekomunikasi SMART di seluruh Sarawak. Pengoperasian perkhidmatan 4G di menara-menara SMART yang telah siap dijangka bermula pada tahun 2024 seperti yang telah saya umumkan di Dewan Rakyat pada 2 November lalu.

Secara dasarnya, perkongsian kos oleh Kerajaan Persekutuan dan syarikat penyedia perkhidmatan mudah alih utama ini melibatkan RM207 juta bagi tempoh tiga tahun dari 2024 hingga 2026. Selepas itu, kos pengoperasian perkhidmatan 4G akan dibiayai sepenuhnya oleh syarikat penyedia perkhidmatan mudah alih.

Pelaksanaan inisiatif ini merupakan sebahagian daripada Pelan JENDELA yang menyasarkan penyediaan 100 peratus liputan internet di kawasan berpenduduk pada hujung 2025 serta menjadi pemangkin dan membuka peluang bagi aktiviti ekonomi digital di kalangan penduduk luar bandar dan pedalaman Sarawak.

Yang Berhormat Senator Tuan Haji Abdul Nasir bin Haji Idris menyentuh mengenai kesediaan CyberSecurity Malaysia dalam menangani isu yang mungkin berbangkit daripada pelaksanaan MyDigital ID.

Pelaksanaan Projek Identiti Digital Nasional (IDN) adalah di bawah Kementerian Dalam Negeri. Manakala MyDigital ID telah dibangunkan oleh agensi di bawah Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi (MOSTI) iaitu MIMOS Berhad. *MyDigital ID* dibangunkan bagi memperkukuh keyakinan dalam ekosistem digital negara. Pendekatan ini bertujuan untuk meningkatkan keselamatan, kecekapan dan keselesaan dalam proses pengenalan dan pengesahan pengguna untuk perkhidmatan dalam talian dan transaksi digital. Dengan adanya sistem akses masuk tunggal atau *single sign-on system*, kerajaan dapat menjimatkan kos dalam pembangunan aplikasi kerajaan dan rakyat akan dapat jimatkan masa dengan hanya mengingati satu *password*.

KKD melalui CyberSecurity Malaysia sentiasa bekerjasama dengan pelbagai agensi termasuk MIMOS dalam perkongsian aspek teknikal. CyberSecurity Malaysia telah mengadakan perbincangan bersama MIMOS dan Jabatan Perlindungan Data Peribadi untuk memastikan dan mengukuhkan aspek perlindungan data peribadi dan keselamatan siber dalam platform ID Digital.

Datuk Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah dan Yang Berhormat Senator Dato' Sri Ti Lian Ker menyentuh mengenai penyediaan latihan dan akses serta usaha bagi meningkatkan penerima gunaan digital dalam kalangan PMKS.

Usaha penyediaan akses kepada platform dan penyelesaian digital telah diterapkan dalam pelaksanaan Geran Digital PMKS Madani (GDPM) yang telah diperkenal mulai tahun ini. Geran ini diterajui oleh Bank Simpanan Nasional dengan kerjasama MCMC dan MDEC untuk menyokong PMKS mengadaptasi teknologi digital dalam operasi perniagaan seharian mereka. MDEC bertanggungjawab mengenal pasti rakan digitalisasi untuk disenaraikan sebagai panel pembekal perkhidmatan.

Belanjawan 2024 memperkenalkan langkah-langkah komprehensif untuk menyokong syarikat pemula dan PMKS. Sebanyak RM165 juta diperuntukkan bagi memperkukuhkan industri PMKS melalui inisiatif seperti Geran Digital, program *Shop Malaysia Online* untuk perniagaan dalam talian di samping pemerksaan Pusat Ekonomi Digital (PEDi) di semua Dewan Undangan Negeri.

Bagi inisiatif *Shop Malaysia Online* di bawah MDEC, sebanyak RM40 juta telah diperuntuk bagi menggalakkan golongan perniagaan kecil terutamanya dalam bidang makanan dan minuman untuk menjalankan perniagaan dari rumah.

Satu kajian bagi meningkatkan usaha pendigitalan dalam kalangan PMKS iaitu *National MSME Digitalisation Roadmap* telah dijalankan bermula September 2023. Kajian yang sedang dilaksana itu bertujuan mengatasi isu fragmentasi inisiatif pendigitalan daripada pelbagai agensi atau kementerian. Hasil NMDR ini adalah untuk membangunkan Pelan Hala Tuju Pendigitalan PMKS Kebangsaan yang menyeluruh serta mewujudkan satu struktur tadbir urus yang lebih berkesan.

Hasil daripada kajian perintis oleh MDEC yang melibatkan 1,000 syarikat PMKS iaitu Indeks Penerimaan Perniagaan Digital Kebangsaan ataupun *National Business Digital Adoption Index* (BDAI) 2022 menunjukkan sebanyak 36 peratus syarikat menggunakan teknologi baru muncul atau, dengan izin, *emerging* atau *emergence technologies*. Namun, laporan ini tidak hanya mengambil kira syarikat PMKS sahaja tapi meliputi semua jenis syarikat di seluruh negara.

Laporan tersebut juga menekankan bahawa media sosial kini muncul sebagai alat pengalaman pelanggan atau, dengan izin, *customer experience* (CX) yang penting dalam perniagaan di mana 58 peratus dari PMKS telah mula menggunakan platform media sosial untuk memasarkan produk mereka.

Inisiatif kajian NMDR dan BDAI membolehkan kerajaan menilai tahap pendigitalan dan kesannya terhadap perniagaan tempatan mengikut sektor, negeri dan saiz perniagaan, seterusnya mengenal pasti intervensi khusus untuk meningkatkan kesedaran mengenai penerimaan digital di seluruh negara.

Selain itu, MDEC dalam usaha mengenal pasti rakan digitalisasi tempatan yang berupaya menyediakan khidmat sokongan dan konsultasi kepada pihak PMKS, MDEC juga berusaha mengenal pasti dan menggalakkan pihak rakan digitalisasi menawarkan teknologi dan penyelesaian digital secara kaedah *freemium* di mana pihak PMKS boleh mengguna pakai teknologi dan penyelesaian digital yang asas secara percuma.

■1700

PMKS hanya perlu mengemukakan pembayaran apabila ingin menggunakan penyelesaian tersebut secara sepenuhnya. Kaedah ini membantu PMKS untuk mengenal pasti manfaat teknologi dan penyelesaian digital kepada perniagaan mereka dan mampu meningkatkan lagi tahap penggunaan di kalangan PMKS.

KKD menerusi MDEC juga telah menyediakan latihan peningkatan keupayaan kepada PMKS melalui Program eUsahawan. Program tersebut merupakan salah satu inisiatif selaras dengan Belanjawan 2024 bertujuan membina budaya lebih inklusif ke arah penggunaan teknologi pemasaran digital dan e-dagang.

Program ini dilihat dapat menyokong peningkatan adaptasi digital yang rendah dalam kalangan PMKS di mana mereka akan mendapat akses kepada latihan peningkatan keupayaan secara dalam talian dan fizikal oleh jurulatih industri yang bertaauliah di seluruh Malaysia. Dari 2016 hingga Oktober tahun ini, terdapat lebih 220,000 orang peserta PMKS yang telah dilatih dengan rekod jumlah jualan dalam talian sebanyak lebih RM900 juta.

Selain itu, terdapat 911 buah Pusat Ekonomi Digital (PEDi) di seluruh negara yang turut menyediakan latihan bagi memperkasa kemahiran digital untuk usahawan setempat. Melalui inisiatif ini, setakat 15 November 2023, seramai 7,000 orang usahawan telah berjaya menggunakan platform digital dan menjana pendapatan sebanyak RM15.7 juta di seluruh negara.

Datuk Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa bertanya anggaran syarikat dan individu yang dijangka menerima manfaat daripada peruntukan RM90 juta untuk industri kreatif dan perlindungan sosial bagi kru filem.

KKD melalui Perbadanan Kemajuan Filem Nasional Malaysia (FINAS) sentiasa menyokong usaha pengembangan industri kreatif negara. Oleh itu, kerajaan telah memperuntukkan RM90 juta di bawah inisiatif *Film In Malaysia Incentive* (FIMI) yang bertujuan meningkatkan pelaburan luar ke dalam negara melalui aktiviti penggambaran filem dan pasca produksi yang menggunakan khidmat syarikat kreatif tempatan Malaysia. Dalam tempoh lima tahun dari 2019 sehingga 2023, sejumlah RM1.15 bilion nilai pelaburan *Qualifying Malaysia Production Expenditure* (QMPE) telah diperoleh melalui FIMI.

Selain meningkatkan pelaburan, FIMI turut membuka peluang kepada syarikat-syarikat produksi, pelakon tempatan, pereka set, pengarah, penulis skrip dan lain-lain kru kreatif tempatan menjana peluang pekerjaan dan pendapatan. Di samping itu, penggiat industri turut berpeluang meningkatkan tahap profesionalisme melalui penglibatan mereka dalam projek-projek domestik dan antarabangsa seterusnya memberi impak kepada pengiktirafan bakat dan industri filem Malaysia di peringkat global.

Dari tahun 2014 hingga kini, FIMI telah menarik pelaburan bernilai RM2.56 bilion ke dalam Malaysia dan mewujudkan lebih 16,000 pekerjaan dengan lebih 300 PMKS terlibat dalam penyediaan perkhidmatan produksi. Dengan nilai pengganda tambah kasar atau *multiplier*, dengan izin, sebanyak 3.43, pelaburan ini telah menghasilkan dampak kepada ekonomi negara sebanyak RM8.78 bilion. Manakala dengan nilai pengganda tambah kasar bagi pekerjaan sebanyak 3.14 pula, lebih 50,000 peluang pekerjaan telah berjaya diwujudkan.

Peruntukan rebat FIMI sebanyak RM90 juta bagi tahun 2024 dijangka bakal menjana sehingga RM500 juta melalui pelaburan dan perbelanjaan secara langsung dan tidak langsung daripada aktiviti penggambaran filem dan pasca produksi yang dilaksanakan di Malaysia. Dianggarkan sebanyak 60 projek bakal dilaksanakan pada tahun 2024 melibatkan

40 projek domestik dan 20 projek antarabangsa. Selain itu, turut dianggarkan sejumlah 12,000 peluang pekerjaan akan terhasil yang akan memberi manfaat kepada rakyat tempatan.

Berhubung perlindungan sosial khususnya kepada penggiat seni filem, dimaklumkan bahawa antara inisiatif yang sedang dilaksanakan oleh FINAS termasuklah membangunkan templat kontrak perjanjian perkhidmatan produksi yang standard sebagai rujukan dan kegunaan syarikat-syarikat produksi filem tempatan yang mempunyai lesen aktiviti FINAS. Inisiatif ini bertujuan untuk menjamin perlindungan kepada penggiat industri filem tempatan yang turut merangkumi skala gaji atau elaun, perlindungan insurans atau PERKESO, kemudahan perubatan, keselamatan dan lain-lain berkaitan yang dipersetujui bersama sepanjang tempoh perjanjian.

Yang Berhormat Senator Tuan Isaiiah a/l D Jacob mohon supaya kementerian memberi publisiti kepada program-program melibatkan orang kurang upaya (OKU).

Untuk makluman Yang Berhormat Senator dan Dewan, KKD dan agensi di bawahnya komited melaksanakan hebahan secara berterusan kepada rakyat termasuk golongan OKU dalam meningkatkan akses kepada media agar mereka cakna dengan program-program berkaitan OKU, berita semasa dan informasi terkini.

Hebahan mengenai program dan inisiatif OKU dilaksanakan melalui pelbagai medium meliputi televisyen, radio dan media sosial. Contohnya, dari 1 Januari hingga 30 November 2023, saluran TV RTM telah mengulang siar 27 kapsul pesanan khidmat awam dan promo berkaitan OKU dan diulang siar sebanyak 1,111 kali. Manakala 34 buah stesen radio RTM telah mengulang siar 18 kapsul berkaitan OKU dengan kekerapan siaran keseluruhan sekurang-kurangnya 612 kali sehari. Dalam tempoh yang sama juga, 16 sesi temu bual atau bual bicara telah disiarkan di stesen-stesen radio RTM berkaitan OKU.

RTM juga menyiarkan 89 laporan berita dalam format berita TV dan 50 lagi dalam format berita radio berkaitan OKU termasuklah laporan mengenai inisiatif yang telah disediakan oleh kerajaan untuk manfaat OKU. Program bual bicara *Selamat Pagi Malaysia* juga telah menyiarkan 10 topik berkaitan OKU dalam segmennya sepanjang tahun ini.

Jabatan Penerangan Malaysia (JAPEN) juga sentiasa komited dan proaktif dalam membantu menyebarkan hebahan dasar-dasar kerajaan termasuk memberi publisiti bagi program-program OKU. Ia dilaksanakan melalui kerjasama dari pelbagai kementerian dan agensi berkaitan menerusi platform media sosial rasmi JAPEN termasuk di laman *Facebook* Cawangan Komunikasi Penghakupayaan OKU dan lapangan menerusi medium *Info On Wheels* agar maklumat program berkaitan sampai kepada golongan sasar.

Pertubuhan Berita Nasional Malaysia (BERNAMA) pula telah bekerjasama dengan institut pengajian tinggi awam, jabatan dan agensi kerajaan serta pertubuhan bukan kerajaan yang terlibat secara langsung dengan golongan OKU. Antaranya seperti memberi fokus kandungan siaran BERNAMA Radio untuk memastikan peningkatan pelajar OKU dalam

program TVET di politeknik dan kolej komuniti. BERNAMA TV juga menyediakan juru bahasa isyarat untuk memudahkan penyaluran maklumat kepada golongan OKU pendengaran.

Mengenai Karnival Usahawan OKU Kebangsaan yang akan diadakan pada tahun depan, KKD bersama RTM, JAPEN dan BERNAMA bersedia memberikan kerjasama dari sudut hebahan, publisiti dan promosi bagi menjayakan karnival tersebut.

Saya, Datuk Yang di-Pertua, pada hari Ahad yang lalu telah ke *Malaysian Association for the Blind* (MAB). Dalam program bersama Pengerusinya, saya merasakan ada, dengan izin, mereka ada program berjalan dengan *white cane* ya untuk memberikan perasaan bagaimana kita tidak boleh lihat ya. Saya ada memberi cadangan mungkin kita kena bawa aktiviti tersebut ke Parlimen, antara lain. Jadi, mungkin kita boleh libatkan Ahli-ahli Dewan Rakyat, Dewan Negara dalam program seperti ini menjelang Hari OKU ataupun *for the blind* tahun depan.

Tuan Isaiah a/l D Jacob: Ya, boleh saya? YB, *sorry*. Program yang semalam YB ada di MAB, saya pun dapat jemputan tetapi saya ada lagi satu program di Dataran.

Maksud saya yang tadi *coverage* yang saya mohon adalah ada banyak program yang melibatkan OKU sepanjang bulan OKU sempena Hari OKU tetapi tidak ada *coverage* media khususnya isu semalam. YB as a Menteri turun, seluruh media di sana, tetapi UKM buat satu lagi program di Dataran Merdeka. Mereka telah mohon, mereka telah hantar surat kepada media tetapi tidak ada media di sana. So, ini yang...

Tuan Ahmad Fahmi bin Mohamed Fadzil: Saya akan cuba teknologi baharu pecahkan badan saya untuk pergi beberapa program sekali. Mungkin daripada segi itu, media akan dapat beri liputan, tetapi sejujurnya, Yang Berhormat Senator, saya setuju. Mungkin di sini kita perlu ada sedikit, dengan izin, *media sensitization*. Kita jemput ketua-ketua pengarang untuk diberikan sedikit taklimat tentang peri pentingnya mereka memberi liputan kepada aktiviti-aktiviti seperti yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator. *Insyaa-Allah* saya sedia untuk bersama Yang Berhormat Senator untuk tingkatkan kesedaran terutama di kalangan rakan-rakan media.

■1710

Saya sambung, Yang Berhormat Senator Tuan Abun Sui Anyit dan Yang Berhormat Senator Datuk Dr. Azhar bin Ahmad mencadangkan supaya hebahan mengenai inisiatif kerajaan diperbanyakkan dan disediakan infografik yang mudah untuk kefahaman rakyat. KKD mengambil maklum akan cadangan ini dan sukacita dimaklumkan bahawa jabatan dan agensi di bawah KKD sentiasa proaktif dalam memastikan segala inisiatif dan dasar kerajaan termasuk subsidi kerajaan dihebahkan secara meluas menerusi penghasilan infografik sebagai salah satu penyaluran maklumat kepada rakyat.

Sebagai badan penyiaran rasmi kerajaan, RTM sentiasa memastikan inisiatif dan usaha yang dilaksanakan oleh kerajaan sentiasa menjadi keutamaan dalam penyiarannya. Ini

dibuktikan melalui pelbagai bentuk penerbitan di televisyen dan radio seperti promo, kapsul, *'hotspot'*, sketsa dan PSA berkaitan inisiatif kerajaan dan bentuk bantuan bidang pendidikan, keusahawanan dan lain-lain program atau peluang yang disediakan itu sampai kepada rakyat.

Untuk makluman Dewan, dari 1 Januari hingga November 2023, pasukan penerbitan di stesen TV, radio dan media sosial rasmi RTM telah mengulang siar hampir 14 ribu kali kapsul, promo, *trailer*, hantaran media, klip pendek ataupun pesanan khidmat awam berkaitan subsidi yang disediakan kerajaan untuk rakyat. Ia diperhebat sebaik sahaja kerajaan membentangkan Belanjawan 2024 pada 13 Oktober lalu.

Manakala, BERNAMA menerusi perkhidmatan BERNAMA Wires, BERNAMA TV dan BERNAMA Radio serta platform digital telah menghasilkan dan menerbitkan laporan berita, infografik serta program berkenaan bantuan semasa dan terkini yang disalurkan oleh kerajaan kepada rakyat termasuk pemberian subsidi.

Kesemua laporan berita, infografik dan program terbabit adalah bersumberkan pihak berautoriti seperti Kementerian Kewangan, Kementerian Ekonomi, Kementerian Pertanian dan Keterjaminan Makanan dan pihak-pihak lain yang berkepentingan. Ini termasuk menghasilkan berita-berita mengenai perkembangan ekonomi negara, analisa daripada pakar serta forum diskusi menerusi pelbagai rancangan televisyen dan radio untuk meningkatkan pemahaman rakyat terhadap isu ekonomi, kos sara hidup, inflasi dan subsidi.

JAPEN juga menyediakan visual berbentuk infografik berkenaan maklumat Belanjawan 2024 untuk ditayangkan oleh rakan strategik sekitar Lembah Klang dan diedarkan kepada negeri untuk dipaparkan oleh pihak berkuasa tempatan termasuk salah satunya menyentuh mengenai subsidi bertajuk *"RM58.1 bilion melindungi kebajikan rakyat"*.

Sebanyak 15- rakan strategik yang terlibat bagi 4,293 unit skrin. Antaranya ialah Prasarana, Perbadanan Putrajaya, WarisanAd Kuala Lumpur, MRT Kuala Lumpur, KESION, yakni AEON Mall dan Ramsay KL. KKD dan agensi di bawahnya akan terus menggembelng semua platform penyiarannya untuk menyampaikan segala maklumat termasuk inisiatif dan subsidi yang disediakan oleh kerajaan.

Datuk Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Tuan Seruandi bin Saad menyentuh mengenai usaha kementerian dalam menangani isu iklan berunsurkan seks dan seks songsang di pelbagai peranti yang merosakkan moral dan akhlak rakyat. KKD komited dan memandang serius dalam membendung kes penyalahgunaan media sosial di pelbagai peranti yang boleh menyalahi undang-undang negara termasuklah kandungan atau iklan yang berunsurkan seks dan LGBT dengan mengambil langkah-langkah seperti pemantauan terhadap sebarang tindakan atau kandungan yang bercanggah dengan Akta Komunikasi dan Multimedia 1998 atau Akta 588, penurunan kandungan, tindakan penguatkuasaan dan pendakwaan.

Dalam usaha membendung isu ini, KKD melalui MCMC secara berterusan melaksanakan tindakan sekatan ke atas laman-laman yang boleh mempengaruhi dan menjejaskan masyarakat termasuklah laman-laman lucah yang digunakan untuk pelbagai tujuan termasuk mempromosi produk-produk seks serta laman yang berunsur seks songsang. Bagi tempoh 2018 hingga 30 November tahun ini, MCMC telah melaksanakan tindakan sekatan ke atas sejumlah 7,097 laman sedemikian dan tindakan ini akan diteruskan oleh MCMC dari semasa ke semasa berasaskan pemantauan serta aduan yang diterima.

Selain dari laman-laman tersebut, MCMC juga menyusuli tindakan menangani penyebaran kandungan lucah yang merangkumi pelbagai kategori termasuklah iklan yang mempromosikan seks serta kandungan yang berunsur seks songsang di platform media sosial. Tindakan penurunan kandungan ini disusuli oleh MCMC dengan kerjasama platform media sosial seperti *Facebook*, *Instagram*, *WhatsApp*, *Telegram*, *TikTok* dan lain-lain.

Dari 1 Januari hingga 30 November, sebanyak 599 kandungan berunsur lucah telah diturunkan dan paling banyak untuk makluman Datuk Yang di-Pertua sebenarnya di Instagram yang telah diturunkan sebanyak 107 kandungan. Manakala, di platform seperti Facebook, terdapat 54 kandungan dan ada sejumlah yang lain.

Selain itu, semua pihak boleh mengambil pelbagai langkah untuk mengawal dan mengawasi pengiklanan yang mempromosikan aktiviti haram seperti pornografi dan perjudian dalam talian melalui kawal selia sendiri ataupun *self-regulation*, dengan izin. KKD, Kementerian Pendidikan dan pihak yang berkepentingan lain sentiasa bekerjasama dalam meningkatkan literasi digital di kalangan kanak-kanak dan memberi panduan kepada mereka tentang kepentingan keselamatan dalam talian serta cara-cara untuk mengelakkan daripada melihat kandungan yang tidak sesuai untuk umur mereka.

Content Forum of Malaysia ataupun CMCF sentiasa menjalankan latihan dan dialog berkenaan hal ini. Bukan sahaja kepada kanak-kanak tetapi juga kepada golongan ibu bapa dan pendidik. Bagi tahun ini sahaja, lebih dari 65 aktiviti telah dijalankan di seluruh negara. CMCF juga bekerjasama dengan platform dalam talian dan rangkaian pengiklanan untuk menguatkuasakan *community guideline*, dengan izin, kod kandungan dan garis panduan kandungan yang sedia ada dan memastikan penyaringan iklan yang melanggar peraturan terutamanya iklan yang jelas mempromosikan aktiviti haram serta menetapkan mekanisme yang mudah diakses dan efisien bagi pengguna melaporkan iklan yang tidak sesuai atau haram dan memudahkan tindakan segera.

Selain itu, CMCF juga giat mengadakan kempen kesedaran awam untuk mendidik rakyat tentang risiko yang berkaitan dengan aktiviti haram yang dipromosikan melalui iklan dan cara melaporkan kandungan sedemikian serta meningkatkan inisiatif dalam kerjasama antarabangsa untuk menangani cabaran pengiklanan merentasi sempadan. Memandangkan banyak platform dalam talian beroperasi secara global.

Datuk Yang di-Pertua, saya sekali lagi ingin ucapkan terima kasih kepada semua Ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengambil bahagian dalam perbahasan Belanjawan 2024 yang menyentuh mengenai peranan KKD. Saya mengambil perhatian setiap pandangan dan cadangan yang diberikan dan *insya-Allah* akan mengambil tindakan susulan terhadap isu-isu yang dibangkitkan bagi menambah baik perkhidmatan di bawah bidang kuasa Kementerian. Sekian, terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih YB Menteri. Ada masa lagi. Memang penjelasan yang cukup jelas, daripada komunikasi yang baik.

Tuan Ahmad Fahmi bin Mohamed Fadzil: Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Sekarang ini saya jemput YB Menteri Kementerian Sumber Asli, Alam Sekitar dan Perubahan Iklim, 30 minit ya.

5.18 ptg.

Menteri Sumber Asli, Alam Sekitar dan Perubahan Iklim [Tuan Nik Nazmi bin Nik Ahmad]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Terlebih dahulu saya juga ingin merakamkan penghargaan kepada pihak kerajaan yang telah memperuntukkan RM7.13 bilion kepada Kementerian Sumber Asli, Alam Sekitar dan Perubahan Iklim. Ini merangkumi peruntukkan perbelanjaan mengurus sebanyak RM1.7 bilion dan peruntukkan pembangunan sebanyak RM5.43 bilion. Ini satu peningkatan 9.08 peratus berbanding dengan tahun 2023.

Tuan Yang di-Pertua, saya juga ingin merakamkan penghargaan dan terima kasih kepada 14 Ahli Yang Berhormat Senator yang telah membahaskan isu-isu di bawah skop NRECC sepanjang tempoh Rang Undang-undang Perbekalan 2024 dibahaskan di Dewan Negara pada kali ini. Terdapat pelbagai cadangan dan pandangan yang telah dikemukakan dan kami di NRECC akan ambil pendekatan yang inklusif untuk mengambil kira setiap pandangan dan cadangan yang dikemukakan pada Kementerian NRECC.

Saya bermula terlebih dahulu dengan isu perhutanan dan biodiversiti yang mana Yang Berhormat Senator Dato' Ajis bin Sitin membangkitkan tentang soal konflik antara binatang buas dan juga manusia terutamanya oleh masyarakat orang Asli. NRECC menerusi Perhilitan Semenanjung Malaysia mengambil serius gangguan yang disebabkan oleh kehadiran hidupan liar di kawasan penempatan Orang Asli dan telah mengambil tindakan-tindakan berikut:

- (i) membina sistem pagar elektrik gajah kekal dan mudah alih di perkampungan Orang Asli;
- (ii) melaksanakan kawalan rondaan serta pemantauan di kawasan konflik yang terletak di kawasan habitat hidupan liar;
- (iii) melaksanakan tindakan tembak halau bagi menghalau hidupan liar masuk semula ke kawasan hutan berdekatan;

■ 1720

- (iv) memang perangkap dan menjalankan operasi tangkap pindah hidupan liar jika ia mengancam keselamatan penduduk;
- (v) menjalankan rondaan dan pemantauan penguatkuasaan di lokasi konflik; dan
- (vi) melaksanakan pengayaan habitat hidupan liar bagi mengurangkan kebergantungan hidupan liar kepada tanaman pertanian penduduk.

Tabung Kumpulan Wang Amanah Bantuan Mangsa Serangan Binatang Buas di bawah seliaan JKM Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat telah disediakan bagi membantu orang awam yang mengalami kematian ataupun kecederaan akibat serangan hidupan liar. Kerajaan Persekutuan juga menerusi NRECC telah mengambil inisiatif untuk meringankan beban penduduk termasuk komuniti Orang Asli dan penduduk kampung dengan menyediakan peruntukan sebanyak RM10 juta bagi bantuan kerugian harta benda dan tanaman pertanian akibat konflik hidupan liar yang akan mula dilaksanakan pada tahun 2024. Ini kali pertama kita laksanakan.

Kedua, Yang Berhormat Senator Tuan Manolan bin Mohamad dalam mencadangkan kerajaan menyediakan kelengkapan senjata kepada renjer komuniti dan juga insurans nyawa, KWSP dan SOCSO bagi menjamin keselamatan mereka. Ini saya ambil kesempatan untuk merakamkan ucapan penghargaan atas cadangan ini.

Dan untuk makluman, kita di peringkat NRECC menerusi PERHILITAN telah mengambil berat tentang kebajikan renjer komuniti dan sememangnya caruman takaful kemalangan berkelompok, KWSP dan SOCSO disediakan untuk semua renjer komuniti. Walau bagaimanapun penggunaan senjata api dihadkan kepada Pegawai Penguat Kuasa Tetap sebagaimana ketetapan di bawah Akta Pemeliharaan Hidupan Liar 2020 sebagai langkah keselamatan.

Ketiga, Senator Tuan Aknan a/l Ehtook mencadangkan kerajaan mengambil kira peranan dan menyediakan latihan kepada dan juga renjer hutan bagi melindungi tumbuhan yang bernilai tinggi kepada pengkaji luar yang mengambil kesempatan terhadap kepelbagaian biodiversiti negara.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, pelantikan renjer komuniti di bawah *Biodiversity Protection and Patrolling Programme* (BP3) dengan izin, bertujuan untuk meningkatkan penguatkuasaan dan pengawalan ataupun *boots on the ground* bagi membanteras pencerobohan, pembalakan haram dan juga pemburuan hidupan liar. Daripada segi penugasan, renjer komuniti membantu melaksanakan aktiviti kawalan sempadan, kawalan pos serta penguatkuasaan bagi membanteras aktiviti-aktiviti yang melanggar pelbagai perundangan yang berkaitan.

Penguatkuasaan Akta 795 ataupun Akta Sumber Biologi dan Perkongsian Faedah 2017 adalah untuk membanteras *biopiracy* iaitu sumber biologi negara diambil tanpa izin. Ini adalah bagi memastikan negara mendapat manfaat apabila sumber biologi yang dijumpai di negara ini dikaji dan dibangunkan kepada penduduk yang mempunyai nilai oleh penyelidik sama ada tempatan ataupun luar negara.

Seterusnya, saya ingin beralih kepada soal perubahan iklim. Yang Berhormat Senator Dato' Sivaraj a/l Chandran menyarankan kerajaan mempromosikan industri EV melalui syarikat-syarikat automotif negara. Malaysia sedang giat mewujudkan ekosistem mobiliti elektrik selari dengan Dasar Automotif Nasional 2020, Pelan Pembangunan Mobiliti Rendah Karbon 2021-2030 dan Pelan Hala Tuju Peralihan Tenaga Negara serta Pelan Induk Perindustrian Baharu 2030.

Pada masa yang sama, NRECC juga sedang merangka dan melaksanakan pelbagai inisiatif bagi tempoh jangka masa pendek dan panjang bagi menyokong komitmen negara untuk mengurangkan pelepasan GHG seperti penggubalan RUU Perubahan Iklim Negara dan pembangunan *Nationally Determined Contribution Roadmap* dan *Action Plan* dan Strategi Jangka Masa Panjang Pembangunan Rendah Karbon ataupun LT-LEDS.

Berdasarkan Pelan Tindakan 3.5 di bawah Pelan Pembangunan Mobiliti Rendah Karbon khususnya bagi menyokong peralihan syarikat tempatan ke arah EV. Antara pelan tindakan yang telah digariskan adalah dengan memberi sokongan dan memudah cara sebagai kerjasama syarikat tempatan dan pihak pelabur termasuk R&D dalam industri melibatkan komponen kritikal seperti bateri dan komponen elektrik dan elektronik bagi sektor automotif.

NRECC turut menggalakkan dan memudah cara pembiayaan iklim antarabangsa yang boleh diakses oleh pihak industri seperti *Global Environment Facility* (GEF), *Green Climate Fund* (GCF) dan *Adaptation Fund* (AF) di bawah UNFCCC. Penetapan dasar bagi pelaksanaan pasaran karbon pematuhan di bawah Perjanjian Paris turut dilihat dapat membantu sektor industri bagi membolehkan dan membiayai teknologi rendah karbon melalui pelaburan dari luar negara.

Selain itu, melalui Belanjawan 2023 turut diumumkan Skim Pembiayaan Teknologi Hijau (GTFS 4.0) diperluas kepada sektor EV dengan had jaminan sehingga 60 peratus. Syarikat-syarikat automotif tempatan juga berpeluang untuk memanfaatkan penawaran pembiayaan GTFS bagi melaksanakan pemasangan EV.

Selain itu, NRECC turut berpandangan bahawa peralihan sektor perindustrian menuju karbon sifar bersih seperti yang dihasratkan di bawah NIMP 2030 menawarkan peluang besar bagi perkembangan sektor ekonomi baharu yang membolehkan Malaysia menjadi peneraju dalam ekonomi hijau. Selaku kementerian yang bertanggungjawab terhadap perkara

berkaitan perubahan iklim, NRECC akan sentiasa bekerjasama dengan MITI dalam memastikan NIMP 2030 dapat dilaksanakan secara holistik.

Seterusnya Yang Berhormat Senator Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian memohon pendirian kerajaan dalam penjualan karbon kredit...

Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh: *[Bangun]*

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri, ada pencilahan.

Tuan Nik Nazmi bin Nik Ahmad: Ya.

Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh: Terima kasih Yang di-Pertua. Minta pencilah sedikit.

Tuan Nik Nazmi bin Nik Ahmad: Ya.

Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh: Terima kasih Datuk Yang di-Pertua dan terima kasih Menteri. Menteri bercakap tentang perubahan iklim. Ramai yang di luar sana tak faham dan tak yakin. *This is a real fenomena, satu eh.*

Yang kedua dengan izin, yang keduanya jika betul ia nya akan berlaku, apakah kesan ataupun implikasi kepada negara kita dalam jangka masa panjang? Jika ia nya begitu, apakah tindakan ataupun pendekatan yang dirancang oleh kerajaan untuk mengelak ataupun mengurangkan kesan yang severe untuk negara dan rakyat? Terima kasih Datuk.

Tuan Nik Nazmi bin Nik Ahmad: Terima kasih Yang Berhormat Tan Sri. Kalau kita bercakap tentang soal perubahan iklim, kita boleh lihat bahawa bukti-bukti saiznya adalah jelas bahawa iklim pada hari ini sudah pun berubah apa yang dipanggil sekarang sebagai *global boiling* dengan izin, bukan lagi *global warming*.

Jadi, peningkatan suhu itu pun sudah ketara melebihi daripada satu darjah Celsius sejak Revolusi Perindustrian dan kita dijangka sekiranya melebihi 1.5 darjah Celsius kesan dia akan menjadi lebih teruk dan sebab itu berikutan daripada Perjanjian Paris yang dicapai oleh negara-negara dunia, kita mengambil usaha untuk mengekang kenaikan itu berada di bawah 1.5 darjah Celsius dan yang malah ironinya kalau dalam kita lihat *Kyoto Protocol* ataupun Perjanjian Paris di bawah Kyoto yang tidak tandatangan ialah Amerika Syarikat dan di dalam Perjanjian Paris pun satu-satunya negara yang pernah menarik diri ialah Amerika Syarikat. Negara lain semua tidak ada masalah dengan Perjanjian Paris.

Jadi daripada apa yang kita tekankan kita ambil pendekatan pertama dari sudut mitigasi sebab itu kita ada sasaran negara kita sendiri. Perdana Menteri sebelum ini Dato' Sri Ismail Sabri pernah umumkan untuk kita mencapai sifar bersih seawal tahun 2050. Itu sasaran kita dan kita beruntung ya kerana Malaysia ini kita ada net karbon sink yang sangat besar iaitu kawasan hutan yang sangat luas, tetapi selain daripada itu, kita hanya sebagai pengeluar karbon amatur, kita hanyalah menyumbang sekitar 0.7 peratus kepada jumlah yang ada di dunia.

Jadi antara peranan penting juga yang perlu kita mainkan di negara kita ialah untuk adaptasi kepada kesan-kesan perubahan iklim kerana kita melihat sekiranya melebihi 1.5 darjah Celsius misalnya, kesan kenaikan aras laut iaitu sangat ketara sehingga kita boleh melihat kawasan-kawasan utama di Malaysia ini kita kawasan yang negara yang banyak gunung ganang, jadi kita banyak tinggal di persisiran pantai ataupun lembangan sungai dan sekiranya naik aras laut, banyak kawasan yang akan tenggelam.

Kalau boleh, kalau saya tengok di seluruh negara di persisiran pantai kita boleh tengok kesan di Pantai Sabak misalnya, 30 bidang tanah yang pernah dipunyai oleh orang, sekarang sudah berada di dalam laut dan kerajaan terpaksa bayar ganti rugi tersebut. Kawasan seperti Klang yang merupakan sebuah pelabuhan yang terbesar di antara pelabuhan yang terbesar di rantau ini dan juga ada *power plan* di sana dan sebagainya akan juga tenggelam sekiranya kenaikan suhu melebihi 1.5 darjah Celsius.

■1730

Jadi, saya berbalik kepada persoalan yang telah dibangkitkan oleh— tentang kredit karbon sebentar tadi yang mana kerajaan memang menyokong penggunaan pasaran karbon sebagai salah satu kaedah untuk mengimbangi pelepasan karbon yang dibuat di negara kita, tetapi buat masa ini kita sudah pun ada *Bursa Carbon Exchange* yang dibangunkan oleh Bursa Malaysia yang merupakan platform perdagangan pasaran karbon sukarela ataupun *voluntary carbon market* patuh syariah pertama yang dilancarkan di dunia pada Disember 2022.

Pada masa yang sama kita juga masih lagi dalam proses untuk mencapai persetujuan tentang Artikel Enam, Perenggan Dua, Perjanjian Paris di COP28 yang menuju ke hari-hari akhirnya dan di bawah pasaran karbon ini, negara ahli kepada Perjanjian Paris yang ingin mencapai sasaran *Nationally Determined Contribution* (NDC) masing-masing boleh menjalin kerjasama perdagangan karbon kredit secara dua hala kepada negara lain. Mengapa kita sedang teliti perkara ini ialah kalau di bawah NDC ia akan menjejaskan kita punya komitmen.

Jadi, itu yang menjadi kesan kepada negara kita, tetapi dia ada juga di bawah Perenggan 4 yang membenarkan urus niaga antara entiti-entiti swasta dan ini tidak menjejaskan NDC- yang itu kita tidak ada masalah dan kita telah pun membincangkan perkara ini di dalam Mesyuarat Tindakan Iklim Negara yang dipengerusikan oleh Yang Amat Berhormat PM.

Seterusnya, saya beralih ke isu banjir dan saliran yang mana Yang Berhormat Senator Datuk Haji Mustafa bin Musa ingin mendapatkan penjelasan kerajaan tentang usaha untuk mengatasi masalah banjir di negeri Melaka.

Untuk makluman Yang Berhormat, terdapat lima projek RTB yang telah dilaksanakan oleh kerajaan untuk mengatasi masalah banjir di Melaka dengan peruntukan berjumlah RM715.9 juta melibatkan empat projek di peringkat pelaksanaan dan satu di peringkat pra

pelaksanaan dan ada 124 *hotspots* banjir yang telah dikenal pasti di negeri Melaka yang melibatkan banjir kilat.

Antara inisiatif proaktif yang diambil oleh JPS bagi membantu kerajaan negeri ialah bagi penyelesaian jangka masa pendek RM5 juta telah diperuntukkan untuk kerja-kerja penyelenggaraan 61 buah kolam takungan banjir di Melaka pada tahun ini. Bagi penyelesaian jangka masa panjang terdapat projek naik taraf sistem saliran bagi mengatasi banjir kilat di kawasan Bandar Raya Melaka Bersejarah Fasa Dua yang sedang dilaksanakan dengan anggaran kos projek sebanyak RM10.4 juta. Ini dijangka siap pada bulan ini, Disember 2023. Seterusnya, penyediaan terma rujukan bagi tiga pelan induk saliran mesra alam di negeri Melaka.

Seterusnya Yang Berhormat Senator Tuan Abun Sui Anyit telah mencadangkan untuk kerajaan melaksanakan RTB di Sungai Baram, Sarawak.

Untuk makluman Yang Berhormat kementerian menerusi JPS sedang menyediakan rancangan tebatan banjir di negeri Sarawak yang sekarang yang sedang dibangunkan ialah untuk Bandar Raya Kuching fasa dua dengan anggaran kos syiling RM425 juta. Untuk kawasan Sungai Baram dan sekitarnya, JPS akan memohon peruntukan bagi pelan induk dan peta *hazard* banjir bagi lembangan Batang Baram di bawah *Rolling Plan* yang seterusnya.

Selain daripada itu JPS telah melaksanakan beberapa projek untuk menangani masalah banjir di kawasan Parlimen Baram berjumlah RM7.02 juta iaitu pertama, pembinaan *retaining wall*, dengan izin, tebing di Sungai Baram yang telah siap pada November 2021 dengan kos RM6.29 juta di bawah RMKe-11 dan lima- kerja-kerja jangka pendek yang telah dilaksanakan sehingga Disember 2023 di bawah projek pemuliharaan sungai untuk mengurangkan risiko banjir berjumlah RM730,000 dan kita sedang mohon untuk Projek Pemuliharaan Sungai Baram di SK Long Naah daerah Telang Usan Bahagian Miri yang dimohon dalam *Rolling Plan* Keempat, untuk tahun 2024.

Seterusnya Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff memohon kerajaan menjelaskan status perolehan enam buah pam bergerak berkuasa tinggi yang telah diumumkan oleh Timbalan Perdana Menteri dengan peruntukan RM12 juta bagi mengatasi masalah banjir termenung di Rantau Panjang Kelantan.

Untuk makluman Yang Berhormat, status terkini perolehan pam bergerak tersebut sudah pun berada di lembaga perolehan dan pihak JPS Kelantan telah menempatkan tiga unit pam bergerak jenis hidraulik dan dua set pam selam lengkap dengan generator di sepanjang Sungai Golok sebelum tibanya Monsun Timur Laut. Selain daripada itu, kita telah mengambil beberapa langkah di kawasan tersebut termasuklah pembinaan *spill way* dengan kos RM2 juta yang memberi kesan pada Kampung Tersang yang mengalami banjir ketika proses pembangunan projek tebatan banjir.

Selain itu, bagi Projek Pembangunan Lembangan Sungai Bersepadu Sungai Golok ada tiga fasa. Fasa 1 telah dilaksanakan pada 23 April 2018 dan dijangka siap pada Ogos 2024. Kemajuan fizikal iaitu 76 peratus, jumlah kos projek iaitu RM656 juta.

Fasa 2 masih di peringkat pra pelaksanaan melibatkan kawasan Pasir Mas, Rantau Panjang dan Jeli anggaran kos projek merupakan RM879 juta dan dalam proses penilaian tender dan fasa 3 dalam peringkat pra pelaksanaan dengan anggaran kos sebanyak RM472 juta.

Seterusnya Yang Berhormat Senator Tuan Seruandi bin Saad memohon penjelasan tentang usaha kerajaan menggunakan dana yang telah diperuntukkan dalam Bajet 2024 untuk masalah NRW ataupun *non-revenue water*.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator bagi tahun 2024, sebanyak RM154 juta telah diperuntukkan untuk program NRW Kebangsaan. Ini dilaksanakan oleh Kerajaan Persekutuan bagi mengurangkan kadar air tidak terhasil melalui dua pendekatan iaitu:

- (i) untuk bagi negeri-negeri dengan kadar NRW melebihi 40 peratus dan;
- (ii) menerusi geran sempadan bagi pelaksanaan Program NRW secara holistik kepada negeri-negeri dengan NRW kurang daripada 40 peratus dan kita ada membuat *adjustment* untuk memudahkan kerajaan-kerajaan negeri mendapat akses kepada dana ini.

Seterusnya Yang Berhormat Senator Tan Sri Datuk Seri Panglima Anifah bin Aman memohon kerajaan untuk meneruskan bantuan termasuk subsidi kepada Kerajaan Negeri Sabah sehingga pelan transformasi SESB berjaya dilaksanakan tahun 2030.

Untuk makluman Dewan yang mulia, Kerajaan Persekutuan masih lagi meneruskan pemberian subsidi kepada SESB sehingga tahun 2030 dan ini turut disokong oleh kerajaan negeri Sabah bersama-sama dengan pihak *Energy Commission of Sabah* (ECOS), yang mana perlu dilaksanakan pelarasan tarif elektrik di Sabah secara berperingkat. Sebab sekarang ada satu jurang yang agak besar di antara tarif dan juga kos elektrik di negeri Sabah.

Kita juga telah bersetuju tiada had syiling bagi jumlah subsidi bagi tahun 2024 sehingga tahun 2030. Kalau mengikut analisis yang dibuat oleh Suruhanjaya Tenaga jumlah *indicate*, syiling indikatif subsidi kepada SESB bagi tahun 2024 sehingga 2030 yang meliputi bahan api, solar berskala besar, sokongan tarif dan subsidi tenaga boleh baharu adalah sebanyak RM3.54 bilion dengan syarat beberapa pelarasan tarif elektrik dilaksanakan oleh Kerajaan Negeri Sabah.

Seterusnya Yang Berhormat Senator yang sama juga menyarankan kerajaan melaksanakan penjanaan tenaga solar hibrid serta meningkatkan rangkaian grid di selatan Sabah dan kerajaan juga dicadangkan supaya fungsi berkaitan proses perolehan, penyeliaan, dan pembangunan sistem penjanaan tenaga diberikan kepada Suruhanjaya Tenaga Sabah.

Jadi, sememangnya ini yang telah dipersetujui pada 24 November 2023 di dalam Mesyuarat Jemaah Menteri supaya kuasa kawal selia pembekalan elektrik Sabah akan diserahkan pada 3 Januari 2024.

Ini selari dengan antara janji awal yang dibuat oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri selepas pembentukan kerajaan yang baharu. Jadi, penyerahan fasa pertama ialah penyerahan kuasa kawal selia perbekalan elektrik Sabah bermula 3 Januari tahun hadapan.

Kedua, ialah penyerahan SESB dalam tempoh tujuh tahun dan dijangka selesai pada tahun 2030 dan ini tertakluk kepada rundingan antara yang melibatkan kerajaan Sabah dan juga pihak pemegang-pemegang saham di dalam SESB selain daripada Kerajaan Persekutuan.

Seterusnya, tentang soal tenaga lestari, Yang Berhormat Senator Datuk Seri Dr. Mujahid bin Yusof ingin mendapatkan indikator yang digunakan oleh kerajaan untuk keberhasilan program atau projek yang menyumbang kepada *high growth* atau *high value* iaitu kecekapan tenaga dan juga tenaga boleh baharu.

■1740

Daripada aspek limpahan ekonomi, pelaksanaan projek TBB dinilai daripada segi peluang pekerjaan dan nilai ekonomi yang dijana daripada aspek keberkesanan kos dan sistem. Projek-projek TBB dinilai daripada segi tarif penjanaan tenaga elektrik dan juga daya harap ataupun *reliability*, dengan izin, sumber penjanaan bagi pembekalan elektrik negara. Sebab itu, hanya projek TBB yang berdaya saing, kos efektif dan berdaya harap akan dibangunkan bagi menjamin mampu bayar dan daya harap sistem bekalan elektrik negara. Bagi aspek kecekapan tenaga, indikator utama bagi menilai pencapaian projek-projek ini ialah pengurangan penggunaan tenaga.

Di bawah Pelan Tindakan Kecekapan Tenaga Negara ataupun NEEAP, kerajaan telah menetapkan sasaran lapan peratus pengurangan penggunaan tenaga pada tahun 2025. Sehingga 31 Oktober 2023, pencapaian pengurangan penggunaan tenaga sebanyak 5.84 peratus dan berbanding dengan sasaran iaitu 6.1 peratus. Pencapaian ini dianggarkan dapat menjimatkan hampir RM2.15 bilion berdasarkan kadar tarif elektrik semasa.

Seterusnya, Yang Berhormat Senator Datuk Dr. Dominic Lau memohon kerajaan adakah tambahan peruntukan sebanyak 1.6 peratus adalah mencukupi untuk menaja penyelidikan dan pelaksanaan projek yang menjamin bekalan tenaga negara pada masa hadapan.

Untuk makluman Yang Berhormat, pelaksanaan kebanyakan projek tenaga lestari ialah projek- iaitu projek tenaga boleh baharu dan kecekapan tenaga adalah *private sector driven*, dengan izin, yang mana ia memerlukan peruntukan yang sangat minimum daripada pihak kerajaan.

Seterusnya, Yang Berhormat Senator yang sama juga memohon penjelasan mengenai perancangan atau projek bagi penjana tenaga hijau yang dijalankan oleh kerajaan. Adakah status semasa negara dalam mencapai sasaran *net zero* atau sifar bersih menjelang tahun 2050 dan adakah kita berada dalam landasan yang betul. Antara inisiatif yang dibuat termasuklah Program *Feed in Tariff* yang mana kita kuota berjumlah 1,450 megawatt telah diluluskan dan 660 megawatt telah beroperasi. Program *Large Scale Solar*, dengan izin, yang membenarkan projek penjana TBB daripada sumber solar secara skala utiliti, 2,200 megawatt telah lulus dan 1,350 megawatt telah pun beroperasi.

Program *Corporate Green Power Program* (CGPP) yang membenarkan pengguna korporat untuk mendapat bekalan elektrik tenaga boleh baharu secara langsung daripada PENJANA dan sehingga kini kuota berjumlah 800 megawatt telah diluluskan dan akan dijangka beroperasi pada tahun 2025. Program *Net Energy Metering* yang membenarkan pengguna elektrik memasang sistem solar di bumbung premis bangunan, 1,400 megawatt telah diluluskan dan 980 megawatt telah beroperasi dan Program *Self-Consumption* ataupun SELCO yang membenarkan pengguna elektrik memasang sistem solar di bumbung premis bangunan untuk kegunaan sendiri.

Kalau yang tadi, *Net Energy Metering* dijual semula kepada grid, yang ini untuk kegunaan sendiri. 560 megawatt telah pun beroperasi. Jadi, ia semua menyumbang kepada komitmen NDC negara dan melalui program-program yang diperkenalkan dari tahun 2011 sehingga hari ini, kapasiti TBB berada pada 25 peratus. Rancangan kita menjelang tahun 2050 ialah 70 peratus kapasiti dan kita akan mendapat penjelasan lebih lanjut apabila dokumen LT-LEDS kita akan disiapkan pada awal tahun hadapan.

Seterusnya, Yang Berhormat Senator Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa memohon kerajaan menjelaskan strategi bagi memastikan keutamaan diberikan kepada syarikat dan pelaburan tempatan dalam peralihan tenaga. Dalam hal ini, kerajaan telah menetapkan syarikat ekuiti pemegang saham syarikat yang ingin menyertai apa-apa program atau projek pembangunan TBB iaitu 51 peratus pemilikan tempatan. Jadi, ini memastikan syarikat yang menyertai dan melabur dalam projek TBB merupakan syarikat yang dimiliki secara majoriti oleh rakyat Malaysia.

Seterusnya, Yang Berhormat Senator Tuan Jaziri Alkaf bertanyakan tentang perancangan kerajaan dalam melaksanakan dasar-dasar dan inisiatif yang bertujuan untuk mengurangkan pengeluaran gas rumah hijau dan meningkatkan penggunaan TBB dalam sektor-sektor utama. Ini sebagaimana yang telah dijelaskan sebentar tadi tentang mekanisme-mekanisme yang telah dilaksanakan.

Seterusnya, dalam isu mineral pula Yang Berhormat...

Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian: Datuk Yang di-Pertua, boleh saya mohon mencekah? YB Menteri.

Terima kasih YB Menteri. Saya ingin bertanya- boleh tak Malaysia dikenali atau diiktiraf sebagai karbon negatif daripada kita dikenali sebagai karbon positif. Saya rasa itu mungkin tidak tepat. Terima kasih.

Tuan Nik Nazmi bin Nik Ahmad: Okey, untuk mendapat kedudukan karbon negatif, maka kita memerlukan beberapa aspek. Satu daripada aspek pengeluaran karbon itu perlu dikurangkan dan juga soal *carbon sink*, kita perlu pertahankan. Jadi, buat masa ini kita merasakan bahawa kita lebih cenderung untuk kita ada sifar bersih bila kita ambil *emission* kita dan juga *sink* kita secara keseluruhan untuk kita dapatkan sifar bersih seawal tahun 2050. Saya boleh mengatakan bahawa usaha itu pun bukan mudah dan memerlukan banyak kita melakukan perubahan dasar kerana kita sebagai sebuah negara pengeluar minyak yang banyak bergantung kepada tenaga bahan api fosil untuk penjanaan tenaga.

Sekarang lebih kurang, kalau daripada segi guna tenaga, bukan kapasiti. Guna tenaga lebih 80 peratus daripada gas dan juga arang batu dan juga jadi sebab itu, kita mengambil pendekatan sifar bersih lebih realistik untuk keutamaan kita, tetapi kita akan lihat semula tentang bagaimana kita boleh perbaiki. Mungkin kita boleh bagi jawapan yang lebih jelas. Sekarang, kita cakap seawal 2050. Adakah kita boleh bagi jawapan yang lebih jelas tentang bila kita nak capai sifar bersih? Kita akan tengok daripada LT-LEDS dan beberapa makluman yang terkini.

Seterusnya, Yang Berhormat Senator Dato' Sri Vell Paari a/l Samy Vellu telah menyarankan agar kerajaan bekerjasama dengan kerajaan negeri untuk membangunkan industri nadir bumi. Mineral adalah terletak ke atas pihak- kuasa mineral ini dalam senarai di dalam Perlembagaan terletak di bawah bidang kuasa pihak berkuasa negeri dan kebenaran untuk mengusahakan suatu lombong mineral adalah tertakluk kepada Enakmen Mineral Negeri.

NRECC menerusi Jabatan Mineral dan Geosains (JMG) bertanggungjawab untuk mengawal selia operasi agar menepati keperluan di bawah Akta Pembangunan Mineral 1994 dan perundangan lain. Di bawah Akta Pembangunan Mineral ialah untuk mendapatkan situasi industri yang teratur dan lestari. Jadi sebab itu, SOP perlombongan NR-REE dibuat sebagai satu rujukan kepada pihak berkuasa negeri dan ia merangkumi Akta Pembangunan Mineral, Enakmen Mineral Negeri, Akta Kualiti Alam Sekeliling 1974 dan Akta Perancangan Bandar dan Desa 1976.

Kerajaan Persekutuan memang bekerjasama dengan erat dengan kerajaan negeri bagi pembangunan industri mineral termasuk NR-REE dan kementerian telah pun menubuhkan Jawatankuasa Penyelarasan Pembangunan Industri Mineral yang bermesyuarat kali pertama pada 2 Oktober 2023 yang lalu.

Jadi, ini ialah sebaga-i satu medium perbincangan bagi menyelaraskan isu-isu mineral antara Kerajaan Persekutuan dan kerajaan negeri. Kementerian dalam peringkat akhir untuk

membangunkan kerangka Dasar Mineral Negara Ketiga yang akan menjadi- satu dasar yang jelas kepada usaha ini dan- dah nak habis ya, Yang Berhormat.

Tuan Yang di-Pertua, kementerian dengan kerjasama Akademi Sains Malaysia (ASM) sedang membangunkan kajian cadangan modul perniagaan atau *business module* bagi pembangunan industri NR-REE. Jadi, bersama-sama dengan SOP di bawah dasar mineral ini kita akan- ini akan membolehkan kerajaan-kerajaan negeri untuk mengeksploitasi sumber NR-REE dengan lebih baik dan lebih seimbang.

Jadi, ini yang kita hasratkan di peringkat Kerajaan Persekutuan. Jadi, sekali lagi terima kasih kepada semua Senator-senator yang telah membangkitkan isu-isu yang untuk di bawah portfolio NRECC. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih YB Menteri. Sekarang ini kita pergi kepada kementerian yang terakhir.

Saya jemput YB Menteri Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi.

5.49 ptg.

Timbalan Menteri Pembangunan Usahawan dan Koperasi [Puan Saraswathy a/p Kandasami]: Terima kasih Datuk Yang di-Pertua. Salam sejahtera dan salam Malaysia Madani.

Pertamanya, izinkan saya mengucapkan jutaan tahniah kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri dan Menteri Kewangan yang telah membentangkan Belanjawan 2024 bertemakan 'Reformasi Ekonomi Memperkasa Rakyat'. Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi (KUSKOP) mengucapkan setinggi-tinggi penghargaan kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri atas keprihatinan beliau terhadap usahawan Perusahaan Mikro Kecil dan Sederhana (PMKS) di negara ini dengan mengumumkan kemudahan pembiayaan dan jaminan pembiayaan untuk manfaat usahawan PMKS dengan nilai keseluruhan sebanyak RM44 bilion.

■1750

Datuk Yang di-Pertua, kementerian ini telah diperuntukkan sebanyak RM778.8 juta di bawah Belanjawan 2024 iaitu sebanyak RM547 juta bagi perbelanjaan pembangunan dan RM231.8 juta bagi perbelanjaan mengurus. Terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Menteri Kewangan atas peruntukan ini kerana ia merekodkan pertambahan RM46.4 juta berbanding Belanjawan 2023 khususnya perbelanjaan pembangunan yang ditambahkan sebanyak RM26.8 juta.

Seterusnya, saya ingin menzahirkan penghargaan kepada lapan orang Ahli Yang Berhormat iaitu Senator Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah, Senator Tuan Manolan bin Mohamad, Senator Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh, Senator Puan Rita Sarimah anak Patrick Insol, Senator Dato' Sri Ti Lian Ker, Senator Dato' Sri Vell Paari a/l

Samy Vellu, Senator Tuan Abun Sui Anyit dan Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim yang telah mengambil bahagian dalam membahaskan sebanyak 15 perkara berkaitan kementerian ini sepanjang tempoh perbahasan Rang Undang-undang Perbekalan 2024.

Dengan mengambil kira perkara-perkara yang dibangkitkan, penggulangan saya pada hari ni telah diselaraskan berdasarkan lima topik utama yang dibangkitkan iaitu:

- (i) pemantauan program keusahawanan melalui SMEIPA;
- (ii) pelaksanaan program pembangunan usahawan dan skim pembiayaan;
- (iii) pembiayaan TEKUN Nasional;
- (iv) Gerakan Koperasi; dan
- (v) penambahbaikan program dan inisiatif keusahawanan.

Datuk Yang di-Pertua, Ahli Yang Berhormat Senator Dato' Sri Ti Lian Ker telah membangkitkan perkara mengenai mekanisme pemantauan program-program keusahawanan melalui Pelan Tindakan Bersepadu PMKS (SMEIPA).

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, KUSKOP melalui SME Corp menyelaraskan, memantau dan menilai pelaksanaan program keusahawanan dan pembangunan PMKS merentasi kementerian dan agensi kementerian-kementerian melalui sistem Pelan Tindakan Bersepadu PMKS (SMEIPA).

Sehingga November 2023, terdapat 13 kementerian, lima buah agensi Persekutuan dan 10 buah kerajaan negeri yang melaporkan program-program keusahawanan dan pembangunan PMKS di bawah Pelaporan SMEIPA. Pada tahun 2023, sebanyak 259 program keusahawanan telah dilaporkan di bawah SMEIPA dengan melibatkan peruntukan sebanyak RM10.89 bilion yang dijangka memberi manfaat kepada 640,000 orang usahawan. Di bawah Pelaporan SMEIPA, prestasi program keusahawanan dan pembangunan PMKS dinilai melalui Rangka Kerja Analisis Impak Program Pembangunan PMKS- *Impact Analysis Framework on SME Programme* atau secara singkat IAFSP dengan pengukuran setiap program dibuat berdasarkan penetapan petunjuk prestasi utama (KPI) seperti output, keberhasilan *outcome* dan komitmen peruntukan kewangan.

Hasil penilaian selanjutnya dibentangkan dalam Mesyuarat Majlis Pembangunan Usahawan dan PMKS Kebangsaan (MPUPK) yang dipengerusikan Yang Amat Berhormat Timbalan Perdana Menteri dan Majlis Pembangunan Keusahawanan Nasional (MPKN) yang dipengerusikan oleh Yang Berhormat Menteri Pembangunan Usahawan dan Koperasi.

Datuk Yang di-Pertua, Ahli-ahli Yang Berhormat iaitu Senator Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah, Senator Tuan Manolan bin Mohamad, Senator Dato' Sri Ti Lian Ker, Senator Dato' Sri Vell Paari a/l Samy Vellu dan Senator Tuan Abun Sui Anyit telah menyentuh mengenai pelaksanaan program pembangunan usahawan dan skim pembiayaan inklusif yang melibatkan kumpulan sasaran khusus usahawan belia, Orang Asli dan luar bandar.

Untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat, pelaksanaan program pembangunan usahawan oleh KUSKOP dilaksanakan secara menyeluruh dan inklusif merangkumi semua kategori usahawan PMKS tanpa mengabaikan golongan yang memerlukan tumpuan khas. Ini merangkumi pelbagai program dan inisiatif serta skim pembiayaan kepada usahawan luar bandar, Orang Asli dan belia yang akan saya memperincikan dalam penggulungan saya pada hari ini.

Yang Berhormat Senator Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah telah membangkitkan usaha membangunkan usahawan luar bandar. Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, program pembangunan usahawan di bawah KUSKOP dan agensi-agensinya dilaksanakan secara inklusif termasuk di kawasan luar bandar. Sehingga November 2023, antara program dan skim pembiayaan yang dilaksanakan oleh kementerian ialah Skim Pembiayaan Usahawan Tamu di bawah TEKUN Nasional kepada seramai 880 orang penjaja dan peniaga kecil dengan peruntukan sebanyak RM3.8 juta.

Dua, skim pembiayaan PMKS di bawah Bank Rakyat kepada seramai 1,561 orang usahawan luar bandar dengan pembiayaan sebanyak RM42.7 juta. Tiga, Program BEEP Plus Sabah dan Sarawak oleh SME Corp yang disediakan khusus untuk usahawan Bumiputera Sabah dan Sarawak termasuk di kawasan luar bandar. Sejak pelancaran program ini pada 1 Oktober 2023, sebanyak 73 permohonan telah diterima dan 18 permohonan dengan peruntukan sebanyak RM2.01 juta telah diluluskan.

Keempat, program BIZClinic oleh INSKEN yang menyediakan konsultasi perniagaan secara percuma kepada usahawan luar bandar seperti di Gerik di Perak, Yan di Kedah, Labis di Johor, Kapit di Sarawak dan Lahad Datu di Sabah. Lima, menggalakkan penglibatan usahawan di kawasan luar bandar untuk menjalankan perniagaan mereka dalam program-program anjuran KUSKOP seperti program Hari Penjaja dan Peniaga Kecil, program Mini Karnival Hari Penjaja dan Peniaga Kecil dan program Jualan MADANI Koperasi. Program Jualan MADANI Koperasi telah diadakan di tempat-tempat seperti Dong Raub, Pahang, Bukit Marak di Kelantan, Taginambur di Kota Belud, Tasik Raban di Perak, Madsiang di Penampang.

Seterusnya Yang Berhormat Senator Tuan Manolan bin Mohamad telah membangkitkan penyaluran pembiayaan kepada usahawan Orang Asli.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, KUSKOP melalui TEKUN Nasional telah menyediakan Skim Pembiayaan Masyarakat Orang Asli (SPORA) yang menyediakan pembiayaan mikro kepada usahawan Orang Asli dengan mudah dan cepat. Skim SPORA ini menyediakan pembiayaan dengan nilai pembiayaan di antara RM1,000 hingga RM100,000.

Usahawan Orang Asli yang memohon pembiayaan SPORA ini perlu mempunyai surat pengesahan dari Jabatan Kemajuan Orang Asli (JAKOA) sebagai salah satu syarat permohonan. Sejak bermula sehingga bulan November 2023, melalui skim SPORA ini,

TEKUN Nasional telah menyalurkan pembiayaan berjumlah RM7.4 juta kepada seramai 656 orang usahawan Orang Asli. Yang Berhormat Senator Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah telah membangkitkan mengenai program kepada usahawan belia.

■1800

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, KUSKOP telah melaksanakan pelbagai program khusus kepada usahawan belia seperti berikut.

Satu, Program Tunas Usahawan Belia Bumiputera (TUBE) oleh SME Corp yang menyediakan bantuan pembangunan kapasiti berbentuk latihan, geran permulaan perniagaan dan khidmat nasihat. Bagi tempoh 2021 hingga November 2023, seramai 1,848 orang usahawan belia telah menerima geran sebanyak RM31.4 juta di bawah program TUBE.

Dua, TEKUN Nasional telah menyalurkan pembiayaan kepada 597 orang usahawan belia di bawah Skim Pembiayaan Usahawan Belia yang melibatkan peruntukan sebanyak RM10 juta pada tahun 2023.

Tiga, menerusi program *Young Entrepreneurship Engagement Talent Programme* (YOUNITY) di bawah Projek *Be Your Own Boss* (BYOB) dengan izin. Sehingga November 2023, PERNAS telah meluluskan pembiayaan berjumlah RM8.5 juta kepada 27 orang usahawan belia.

SME Bank telah menyalurkan pembiayaan kepada 195 orang usahawan muda di bawah Skim Pembiayaan Dana Usahawan Muda 2.0 (YEF 2.0) dengan izin, yang melibatkan peruntukan sebanyak RM93.6 juta sehingga bulan November 2023.

Kelima, Bank Rakyat juga telah melaksanakan program Bank Rakyat UNIprenneur bagi membantu seramai 1,100 orang usahawan siswa asnaf dari universiti yang terpilih dengan peruntukan sebanyak RM3.4 juta.

Yang Berhormat Senator Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah juga telah membangkitkan mengenai program latihan dan pembangunan usahawan.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, KUSKOP sentiasa memberi fokus kepada usaha memperkasakan keupayaan usahawan melalui pembudayaan, latihan, bimbingan dan fasilitasi keusahawanan dengan pelaksanaan program-program seperti berikut.

Satu, Institut Keusahawanan Negara (INSKEN) menyediakan beberapa program latihan dan bimbingan keusahawanan kepada usahawan melalui program-program berikut. Kursus Asas Keusahawanan (KAK) yang memfokuskan kepada tujuh modul latihan merangkumi pendaftaran perniagaan, pengurusan kewangan, jualan dan pemasaran, operasi perniagaan, aspek pematuhan, aspek perundangan dan pengurusan cukai.

Program bimbingan usahawan permulaan *Start-Up Coaching*, dengan izin, yang memberikan bimbingan kepada usahawan untuk menerokai teknik dan amalan terbaik industri secara *one-to-one* dengan izin, bagi memulakan perniagaan daripada pemain industri dan kaunselor perniagaan selama enam bulan. Program *INSKEN Bumiputera Business Coaching*

(IBBC) yang memberikan bimbingan kepada usahawan secara *one-on-one* dengan izin, bersama *industry coaching* yang berpengalaman untuk mempelajari selok-belok perniagaan selama empat bulan.

Dua, SME Bank melalui *Centre for Entrepreneur Development And Research* (CEDAR) telah melaksanakan latihan keusahawanan bagi mempertingkatkan kemahiran dalam menguruskan perniagaan melalui program latihan seperti *Penjana Komuniti @SME Bank 2.0* dan *SME Digital Accelerator Programme*.

Ketiga, SME Corp melalui Program Tunas Usahawan Belia Bumiputera (TUBE) telah memberi pendedahan kepada bakal usahawan mengenai ilmu perniagaan seperti perakaunan, sumber manusia, pengurusan stok dan pendigitalan pemasaran.

Yang Berhormat Senator Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah dan Senator Dato' Sri Ti Lian Ker telah membangkitkan inisiatif pendigitalan PMKS.

Untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat, KUSKOP telah memberi fokus kepada usaha mendigitalisasikan PMKS melalui pelaksanaan program-program seperti berikut.

Platform MyMall oleh KUSKOP yang menyediakan ruang pemasaran dalam talian secara percuma terhadap produk ataupun perkhidmatan yang ditawarkan oleh PMKS. Sehingga 5 Disember 2023, seramai 1,365 orang peniaga telah berdaftar di MyMall yang melibatkan sebanyak 1,545 buah produk dengan jumlah jualan sebanyak RM2.78 juta.

Skim Pembiayaan Online TEKUN (SPOT) oleh TEKUN Nasional bertujuan menyediakan modal pembiayaan kepada usahawan yang menjalankan perniagaan secara atas talian. Sehingga November 2023, seramai 857 orang usahawan telah menerima pembiayaan SPOT dengan peruntukan sebanyak RM6.6 juta.

Skim *SME Technology Transformation Fund* (STTF) oleh SME Bank yang menyediakan bantuan kewangan kepada 169 PMKS dengan pembiayaan berjumlah RM222.1 juta untuk meningkatkan penggunaan digital dalam operasi perniagaan.

Keempat, Program Pemantapan Penjaga dan Peniaga Kecil oleh KUSKOP bertujuan meningkatkan pengetahuan dan pendedahan mengenai pendigitalan perniagaan yang memberi manfaat kepada seramai 1,728 orang penjaja dan peniaga kecil.

Yang Berhormat Senator Dato' Sri Ti Lian Ker juga telah membangkitkan inisiatif bagi memupuk dan menggalakkan penggunaan kecerdasan buatan (AI) dalam kalangan PMKS.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, KUSKOP tidak mempunyai program latihan keusahawanan secara khusus dalam bidang kecerdasan buatan. Walau bagaimanapun, dalam memastikan bakal usahawan lebih bersedia dengan perkembangan teknologi semasa, kementerian ini telah memberi fokus kepada usaha menggalakkan penggunaan platform digital bagi memperluaskan akses pasaran melalui program-program seperti berikut.

Satu, melaksanakan Kursus Asas Keusahawanan (KAK) di bawah Institut Keusahawanan Negara yang memfokuskan kepada modul-modul latihan merangkumi

pengurusan operasi perniagaan dan aktiviti pemasaran serta aspek jualan secara dalam talian. Dua, memberi pendedahan kepada bakal usahawan mengenai ilmu perniagaan termasuk pendigitalan pemasaran melalui Program Tunas Usahawan Belia Bumiputera (TUBE) di bawah SME Corp.

Selain itu, bagi meningkatkan produktiviti dan automasi melalui teknologi, KUSKOP melalui SME Corp menyediakan bantuan berbentuk geran bersamaan- *matching grants* melalui Skim Peningkatan Kapasiti dan Keupayaan PKS (BAP) dan Program Peningkatan Enterpris Bumiputera (BEEP). Bantuan ini akan membantu usahawan PMKS meningkatkan pengeluaran produk, penjimatan masa dan kos berulang melalui penggunaan teknologi. Ini termasuklah menambah elemen atau ciri baharu kepada sistem lama; menambah atau mengubahsuai, *retrofit* komponen atau aksesori yang tiada di dalam *machine* atau peralatan asal.

Datuk Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dato' Sri Vell Paari a/l Samy Vellu dan Senator Tuan Abun Sui Anyit telah membangkitkan mengenai peruntukan TEKUN Nasional sebanyak RM330 juta di bawah Belanjawan 2024.

■1810

Yang Berhormat Senator Dato' Sri Vell Paari telah membangkitkan mengenai pemantauan penyaluran peruntukan TEKUN Nasional di peringkat akar umbi. Untuk makluman Yang Berhormat, TEKUN Nasional sentiasa membantu para usahawan mikro dan kecil mendapatkan kemudahan pembiayaan kewangan bagi mengembangkan lagi perniagaan mereka. Bagi tahun 2024, kerajaan telah memperuntukkan RM330 juta untuk disalurkan kepada usahawan dengan RM30 juta daripadanya adalah khusus untuk usahawan masyarakat India.

Setiap permohonan pembiayaan yang diterima TEKUN Nasional perlu memenuhi syarat pembiayaan yang telah ditetapkan. Permohonan yang lengkap dokumentasinya akan disemak dan pegawai TEKUN cawangan akan melaksanakan lawatan ke tapak bagi pengesahan perniagaan. Semakan pegawai cawangan ini akan disusuli dengan proses pengesahan oleh pengurus cawangan terlibat dan tatacara ini diwajibkan dalam prosedur operasi standard (SOP) TEKUN Nasional.

Selain itu, TEKUN Nasional sentiasa menjalankan audit dalaman dalam usaha untuk mengelakkan sebarang ketirisan dan penyelewengan. Jabatan Audit Negara juga menjalankan audit untuk pembiayaan yang dikeluarkan TEKUN untuk memastikan setiap pembiayaan yang disalurkan ini memenuhi syarat dan disalurkan kepada usahawan yang layak. Yang Berhormat Senator Tuan Abun Sui Anyit telah membangkitkan peruntukan TEKUN Nasional di bawah Belanjawan 2024 bagi negeri Sabah dan Sarawak.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, skim pembiayaan yang disediakan TEKUN Nasional secara umumnya adalah terbuka kepada semua negeri.

Bagi pembiayaan khusus pula, TEKUN Nasional akan meneruskan Skim Pembiayaan Usahawan Tamu untuk usahawan di Sabah dan Sarawak pada tahun 2024 dengan peruntukan sebanyak RM5 juta. Pembiayaan lain di bawah TEKUN Nasional juga akan diteruskan dan turut terbuka kepada semua usahawan di Sabah dan Sarawak. Sebagai rekod, sehingga November 2023, seramai 11,304 orang usahawan di Sabah dan Sarawak telah mendapat pembiayaan berjumlah RM246 juta menerusi pelbagai skim yang disediakan oleh TEKUN Nasional.

Ahli-ahli Yang Berhormat iaitu Senator Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh dan Senator Puan Rita Sarimah anak Patrick Insol telah membangkitkan perkara-perkara mengenai gerakan koperasi. Yang Berhormat Senator Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh telah membangkitkan mengenai status aktiviti perniagaan Koperasi Kijang Emas di Kelantan.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, Koperasi Kijang Emas Negeri Kelantan Berhad telah didaftarkan oleh Suruhanjaya Koperasi Malaysia (SKM) pada 8 Julai 1992 bagi membangunkan sosioekonomi masyarakat Orang Asli di Gua Musang Kelantan. Anggota lembaga koperasi (ALK) ini adalah seramai sembilan orang yang terdiri daripada enam orang anggota yang merupakan individu berketurunan Orang Asli dan tiga orang pegawai Jabatan Hal Ehwal Orang Asli (JAKOA).

Aktiviti perniagaan koperasi yang terkini iaitu sewaan bangunan melibatkan 10 unit rumah teres dengan sewaan bulanan sekitar RM3,000 sebulan. Aktiviti perniagaan koperasi yang dijalankan sebelum ini seperti kedai pengguna, kontrak kerja-kerja ladang, sarang burung walet dan aktiviti pembalakan secara usaha sama telah terjejas kerana faktor kelemahan pengurusan koperasi. Koperasi juga menanggung tuntutan hutang serta bayaran saman oleh mahkamah.

Dalam hubungan ini, SKM Kelantan telah mengambil beberapa inisiatif dengan mengadakan beberapa siri perbincangan dengan ALK, termasuk juga pegawai JAKOA mengenai kesinambungan operasi koperasi tersebut.

Mesyuarat Jawatankuasa Penyelarasan SKM bersama JAKOA selanjutnya akan diadakan pada 12 Disember 2023 iaitu esok, bagi membincangkan tindakan susulan ke atas koperasi ini. Yang Berhormat Senator Puan Rita Sarimah anak Patrick Insol telah membangkitkan bantuan...

Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh: Tan Sri Yang di-Pertua, mohon untuk mencelah.

Timbalan Yang di-Pertua: Pencelahan.

Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh: Daripada jawapan Timbalan Menteri berkenaan Koperasi Kijang Emas, yang mana matlamat asalnya Koperasi Kijang Emas ini ialah untuk membantu kehidupan Orang Asli itu sendiri tetapi hari ini kalau kita lihat

penjelasan itu nampaknya Kijang Emas ini langsung tidak membantu ataupun tidak boleh membantu dalam apa segi sekali pun.

Soalan saya, apakah tindakan kerajaan sekarang ini? Adakah untuk menutup koperasi ini ataupun menambah baik daripada segi aktiviti, tukar Lembaga Pengarah ataupun tukar pengurusan, mengatur langkah dan strategi untuk model perniagaan yang akan lebih menguntungkan supaya Orang Asli ini dapat manfaat daripada penubuhan ataupun daripada tujuan asal penubuhan Koperasi Kijang Emas ini. Terima kasih Datuk Yang di-Pertua.

Puan Saraswathy a/p Kandasami: Terima kasih Yang Berhormat. Pertamanya, penubuhan koperasi memang adalah berhasrat ataupun bertujuan untuk membantu ahli-ahli koperasi, tetapi setelah satu Lembaga ditubuhkan, segala pengurusan adalah di bawah Ahli Lembaga tersebut. SKM akan membantu dan akan memberi nasihat daripada masa-ke-semasa berkenaan dengan pengurusan koperasi tersebut, tetapi SKM tidak akan campur tangan dalam pengurusan harian sesuatu koperasi, tetapi apabila sesuatu koperasi yang mempunyai sasaran tertentu- kumpulan sasaran tertentu seperti Orang Asli, SKM mengambil minat yang lebih selanjutnya sebab itu SKM telah mengadakan beberapa perbincangan dengan ALK, termasuk pegawai JAKOA.

Dalam kes koperasi ini, pihak JAKOA juga telah menjadi sebahagiannya daripada ahli lembaga. Jadi, ini merupakan satu tanggungjawab bersama JAKOA dengan ahli-ahli sendiri untuk memastikan pengurusan adalah teratur. Daripada segi SKM, mereka boleh memberi nasihat daripada masa-ke-semasa. Kalau ada sebarang tidak pematuhan undang-undang ataupun sekiranya ada tidak pematuhan sebarang regulasi, baru SKM boleh campur tangan, tetapi dalam hal ini, seperti yang saya katakan tadi...

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri, ada pencelahan lagi itu.

Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh: Sikit sahaja. Datuk Yang di-Pertua, adakah kementerian ada maklumat ataupun data daripada segi, siapakah pemegang saham Kijang Emas ini? Siapa *investor*, siapa pemegang saham, senarainya? Mungkin itu boleh membantu untuk *revamp the* koperasi ini. Terima kasih.

Puan Saraswathy a/p Kandasami: Datuk Yang di-Pertua, sebenarnya senarai terperinci ahli koperasi akan disimpan oleh koperasi masing-masing. Daripada segi membantu sesuatu koperasi untuk teruskan dalam operasi...

Tan Sri Haji Mohamad Fatmi bin Haji Che Salleh: Datuk Yang di-Pertua, adakah bermakna SKM tak dapat akses daripada segi siapa ahli koperasi? *Is that what you meant?*

Puan Saraswathy a/p Kandasami: *It is not what I meant.* Sebenarnya apa yang saya katakan tadi merupakan senarai ahli disimpan oleh koperasi dan SKM boleh minta untuk senarai dilihat dan kita membuat pemantauan berkenaan dengan ahli-ahli.

Isu di sini bukannya siapakah yang menjadi ahli koperasi, sebab hanya Orang Asli di kawasan itu boleh menjadi ahli koperasi mengikut peruntukan. Masalah sekarang ini bukannya siapa menjadi ahli. Masalah di sini adalah oleh sebab kelemahan pengurusan ALK, koperasi ini telah mengalami banyak kerugian sehingga mereka telah diheret ke mahkamah. Mengikut maklumat yang kami ada pada peringkat ini, tuntutan terhadap koperasi ini iaitu RM2.9 juta untuk tuntutan yang dibuat oleh kontraktor-kontraktor yang telah melangsungkan kerja bagi pihak koperasi.

Okey, dari segi- sebentar tadi Yang Berhormat telah bertanya soalan sama ada SKM atau pun kerajaan berhasrat untuk menutup koperasi ini. Seperti mana yang saya telah menjelaskan tadi, perbincangan dengan ALK termasuk JAKOA telah diadakan dan perbincangan selanjut telah dijadualkan untuk diadakan pada esok. Selepas kita berjumpa dengan ALK dan JAKOA, SKM akan mencari satu jalan bagaimana kita boleh rombak ALK dan melantik ALK yang berwibawa, yang berkeupayaan untuk meneruskan pentadbiran ataupun pengurusan koperasi ini.

Jadi, apa juga langkah yang diambil oleh SKM, ia tertakluk kepada akta dan peraturan-peraturan yang ditetapkan. Hanya kerana satu koperasi tidak dapat berfungsi oleh kerana kelemahan daripada ALK ataupun apa juga sebabnya, SKM masih juga terpaksa mengikut peraturan-peraturan dan kuasa yang ada yang diperuntukkan di bawah akta. Itu had SKM sebagai pemantau dan juga ...

Tuan Manolan bin Mohamad: Datuk Yang di-Pertua, mohon mencelah.

Timbalan Yang di-Pertua: Silakan.

Tuan Manolan bin Mohamad: Okey. Nak tanya sedikitlah Timbalan Menteri berkenaan dengan koperasi Orang Asli Kelantan ini. Saya pun pernah dengar juga koperasi ini dah lama dulu. Soalan saya berkenaan dengan ALK ini, bagaimanakah JAKOA boleh menjadi ALK dalam koperasi ini? Adakah dibenarkan? Adakah ini satu kesalahannya? Atau pun *maybe* ada *conflict of interest* di situ.

Keduanya, ahli-ahli anggota-anggota koperasi ini, saya seperti Yang Berhormat Timbalan Menteri beritahu tadi, kebanyakan merupakan Orang Asli. Adakah mereka ini mendapat dividen semasa koperasi memperoleh keuntungan sebelum itu? Apakah implikasi juga kepada anggota-anggota koperasi ini yang telah mencarum ini? Adakah saham-saham mereka ini akan dapat semula kepada- akan dapat semulalah saham-saham yang telah dilaburkan ini. Terima kasih, Datuk Yang di-Pertua.

Timbalan Yang di-Pertua: YB Menteri, panjang lagi jawapan YB...?

Puan Saraswathy a/p Kandasami: Ada lagi.

Timbalan Yang di-Pertua: Nampaknya soalan koperasi ini memang menarik.

Puan Saraswathy a/p Kandasami: Okey, pertamanya, berkenaan dengan soalan kenapa JAKOA menjadi sebahagian daripada Ahli Lembaga Koperasi. Seperti yang saya

katakan tadi, sebelum seorang ahli dimasukkan sebagai ahli dalam koperasi ini, mesti ada pengesahan seseorang ahli itu Orang Asli daripada komuniti Orang Asli. Itu pertama.

Keduanya, dalam keadaan-keadaan tertentu, SKM boleh mencadangkan untuk melantik pegawai-pegawai yang boleh membantu ataupun pegawai-pegawai daripada SKM juga boleh dilantik dalam sebagai ahli lembaga untuk membantu untuk menguruskan sesuatu koperasi.

Jadi, dalam keadaan ini, dalam kes ini, kes koperasi ini, JAKOA telah diberi kebenaran untuk menjadi sebahagian daripada ahli lembaga koperasi, tetapi keputusan yang dibuat adalah secara- *is a collective decision* oleh ahli lembaga. Siapa yang buat silap, siapa yang tak mengikut peraturan, di mana terletaknyanya kesalahan, semua itu akan disiasat, tetapi pada peringkat ini, koperasi ini telah diheret ke mahkamah, terdapat saman dan SKM boleh campur tangan dalam keadaan ini untuk bantu mereka untuk kesinambungan koperasi ini, tetapi daripada segi sama ada koperasi itu boleh kekal dan teruskan berdasarkan modal syer yang ada, berdasarkan kepada hutang yang ada pada masa ini, ia akan hanya boleh diputuskan selepas satu siasatan...

Tuan Manolan bin Mohamad: Timbalan Menteri, Yang di-Pertua.

Puan Saraswathy a/p Kandasami: *Can I finish the sentence...?*

Tuan Manolan bin Mohamad: Okey.

Puan Saraswathy a/p Kandasami: Saya habiskan ayat saya. Jadi, selepas satu siasatan mendalam dibuat, perbincangan diadakan dan setelah kita cari jalan bagaimana, sama ada kita boleh bagi bantuan modal pusingan untuk meneruskan dengan aktiviti-aktiviti koperasi yang lain, ada peruntukan di bawah akta- jadi kita akan cuba untuk kekalkan koperasi ini.

Untuk makluman Yang Berhormat, terdapat 91 buah koperasi Orang Asli di Semenanjung Malaysia sahaja. Daripada 91 ini, hanya 40 yang boleh dikatakan aktif. Jadi, dalam keadaan ini, kita memang memberi semua galakan, bantuan dan juga, kalau boleh, kita bagi pembiayaan dan bimbingan dan hikmah sebagai sebuah institusi memberi didikan mengenai bagaimana untuk menguruskan sesuatu koperasi. Jadi, urusan harian adalah di bawah koperasi itu ataupun ahli lembaga.

Jadi, untuk jawab soalan sama ada kita boleh kembalikan modal pelaburan ahli-ahli koperasi ataupun anggota koperasi ini, minta maaf, saya perlu akur bahawa kalau kita melihat hutang yang dipikul oleh koperasi ini iaitu RM2.9 juta, kemungkinannya tidak. Kemungkinannya tidak, tetapi kita tak abaikan koperasi itu. Walaupun hutang itu begitu tinggi, kita masih ada, kita sedang mencuba untuk mengadakan perbincangan dengan ALK, sedang adakan perbincangan dengan JAKOA, sedang ada perbincangan dengan semua pihak yang terlibat termasuk yang telah membawa, mengheret koperasi ini ke mahkamah untuk mencari

satu cara, jalan untuk mengekalkan koperasi ini dan menyelamatkan pelaburan ahli-ahli ataupun anggota koperasi ini.

Timbalan Yang di-Pertua: YB Manolan, puas hati?

Tuan Manolan bin Mohamad: Okey.

Puan Saraswathy a/p Kandasami: Okey, untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat, semua koperasi Orang Asli menjadi tumpuan saya daripada masa saya mengambil alih sebagai Timbalan Menteri.... *[Tepuk]* Saya telah- seperti koperasi di Pos Musoh yang kali pertamanya kita berjaya untuk meletakkan barang-barang hasil hutan Orang Asli diproses, dijenamakan, diletak di pasar raya. Jadi, kita sedang mencari bagaimana kita boleh memasarkan hasil Orang Asli daripada segi hasil hutan atau kraf tangan. Kami juga ingin memodenkan pertanian mereka- hidroponik agrikultur.

Jadi, seperti yang saya katakan, jadi 91 buah koperasi ini akan menjadi tumpuan saya secara peribadi. Itu satu perkara yang saya boleh katakan di Dewan yang mulia ini... *[Tepuk]*

Okey, seterusnya, Yang Berhormat Senator Puan Rita Sarimah anak Patrick Insol telah membangkitkan bantuan pembiayaan kepada koperasi Orang Asli.

■1830

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, KUSKOP melalui SKM sentiasa berusaha untuk membina sektor koperasi yang berdaya tahan dan berprestasi tinggi merangkumi semua kelompok- koperasi termasuk komuniti Orang Asli. Sehingga 31 Disember 2022, terdapat sebanyak 91 buah koperasi daripada kumpulan sasar Orang Asli didaftarkan oleh SKM dengan keanggotaan seramai 12,072 orang, modal syer berjumlah RM2.3 juta, jumlah aset bernilai RM9.8 juta dan perolehan koperasi bernilai RM4.3 juta.

Bagi memperkasakan koperasi termasuk koperasi Orang Asli, kerajaan telah menyediakan inisiatif seperti pembiayaan Tabung Modal Pusingan SKM tanpa cagaran sehingga RM200 dan geran sepadan sehingga RM300,000 kepada koperasi yang berkelayakan bagi mengembangkan aktiviti perniagaan koperasi...

Timbalan Yang di-Pertua: YB, panjang lagi?

Puan Saraswathy a/p Kandasami: Lima minit, saya cuba untuk habiskan... *[Dewan riuh]* Lima... *[Disampuk]* Hampir selesai. Okey. *All right.* Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Kalau mereka *support* sampai selesai, saya tunggu.

Puan Saraswathy a/p Kandasami: Okey. Kalau tak ada pencelahan, saya mungkin boleh habiskan.

Datuk Yang di-Pertua, Ahli-ahli Yang Berhormat iaitu Senator Dato' Dr. Ahmad Azam bin Hamzah, Senator Dato' Sri Vell Paari a/l Samy Vellu dan Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim turut menyentuh mengenai cadangan untuk menambah baik pelaksanaan program dan inisiatif keusahawanan.

Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad Azam bin Hamzah telah mencadangkan mewujudkan *one-stop centre* di setiap negeri bagi penjualan produk keluaran usahawan.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, KUSKOP melalui UDA Holdings Berhad telah membangunkan UDA *one-stop centre* (MARi Mart). Ia merupakan platform atau hab pemasaran dan jualan produk usahawan tempatan bagi melonjakkan potensi usahawan PMKS di bawah agensi-agensi KUSKOP dan juga kerajaan negeri. Kemudahan ini memberi peluang bagi usahawan untuk mengetengahkan dan mengembangkan produk tempatan di ruang niaga yang strategik, kondusif dan menarik.

Sehingga bulan November 2023, sebanyak empat *outlet* MARi Mart telah beroperasi sepenuhnya iaitu di Angsana Johor Bahru Mall, Angsana Ipoh Mall, Angsana Seremban dan Bertam, Pulau Pinang dan Morten Walk, Melaka dalam proses dengan lebih 4,900 buah produk telah dipasarkan, yang melibatkan 541 orang usahawan. Terdapat juga *Outlet* Kirana yang mempamerkan kraf usahawan di Lalaport Angkasa Seremban dan juga Morten Walk, Melaka.

Yang Berhormat Senator Dato' Sri Vell Paari a/l Samy Vellu telah mencadangkan penukaran nama Bank Kerjasama Rakyat (Bank Rakyat) ke "Bank Pembangunan Wanita" untuk membantu usahawan wanita... *[Tepuk]*

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, KUSKOP berpandangan bahawa tiada keperluan untuk menukar nama Bank Rakyat kepada "Bank Pembangunan Wanita" memandangkan Bank Rakyat merupakan sebuah institusi kewangan di bawah Akta Institusi Kewangan Pembangunan 2002 yang telah diberikan mandat untuk menawarkan kemudahan-kemudahan pembiayaan tanpa mengira jantina pemohon dan nama itu pun ditakrifkan di bawah Akta Bank Kerjasama Rakyat 1978. Jadi, kita kena pinda akta kalau nak pinda nama. Jadi tak perlulah.

Walau bagaimanapun, KUSKOP mengambil maklum bahawa cadangan daripada Ahli Yang Berhormat ini bertujuan untuk meningkatkan usaha bagi membantu usahawan wanita secara khusus. Dalam hal ini, KUSKOP berpandangan bahawa usahawan-usahawan wanita boleh mendapatkan pembiayaan khusus daripada agensi-agensi KUSKOP melalui pelbagai program dan skim pembiayaan yang telah disediakan seperti Skim Pembiayaan Ikhtiar oleh Amanah Ikhtiar Malaysia (AIM), Skim Pembiayaan TEKUN Wanita, program BRPLUS- i BizLady oleh Bank Rakyat dan program *Successful Women Entrepreneurship Engagement Talent* (SWEET) oleh PERNAS. Selain itu, bagi menyelaraskan dan...

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Boleh saya mencelah Yang Berhormat?... *[Dewan Ketawa]* Satu minit saja.

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, tadi Menteri dah kata dia boleh habiskan kalau tak ada pencelahan.

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Satu minit saja Datuk Yang di-Pertua.

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri, nak bagi jalan?

Puan Saraswathy a/p Kandasami: Demi kepentingan wanita... *[Dewan riuh]*

Timbalan Yang di-Pertua: *[Ketawa]* Silakan.

Datuk Seri Hajah Zurainah binti Musa: Terima kasih Yang Berhormat Timbalan Menteri, kesayangan Senator-Senator. Terima kasih.

Kalau kita tak boleh ubah nama bank itu, boleh tak pihak kementerian berbincang dengan bank-bank yang sedia ada untuk memberikan kemudahan *green lane* dengan izin, untuk usahawan-usahawan wanita? *As we know*, dengan izin Datuk Yang di-Pertua, wanita *are good pay masters*. So, kalau boleh kita adakan *green lane* tanpa ada nak *this bank account* lah, itulah, inilah. Ya, *just green lane*, memudahkan cara. Terima kasih.

Puan Saraswathy a/p Kandasami: Untuk makluman Yang Berhormat, daripada jumlah pemegang kad kredit Bank Rakyat, 51 peratus merupakan wanita. Pembiayaan, terdapat pembiayaan sebanyak RM100 juta di bawah program BizLady. Jadi, sudah pun ada program-program khusus sehingga lelaki pun rasa cemburu... *[Dewan riuh]* Wanita diberi banyak program-program di bawah KUSKOP, yang program khusus i BizLady Bank Rakyat, program *Successful Women Entrepreneurship*. Di setiap agensi ada peruntukan khas untuk wanita, tapi...

Timbalan Yang di-Pertua: Jadi, pada zahirnya wanita dah menguasailah Bank Rakyat? Tak payah tukar namalah.

Puan Saraswathy a/p Kandasami: ...Masih belum lagi, masih belum lagi...

Timbalan Yang di-Pertua: *[Ketawa]*

Puan Saraswathy a/p Kandasami: Sebab itu ada rungutan, tetapi saya percaya pada peringkat sekarang ini, kita ada program-program yang mencukupi, yang lebih *almost to- like giving a green lane*. Jadi, saya rasa, program-program itu sudah cukup membantu usahawan-usahawan wanita.

Tuan Haji Hussin bin Ismail: Macam ada diskriminasi lelaki Datuk Yang di-Pertua... *[Dewan ketawa]*

Timbalan Yang di-Pertua: *[Ketawa]*

Seorang Ahli: *[Bercakap tanpa menggunakan pembesar suara]*

Puan Saraswathy a/p Kandasami: Okey, dah rasa... *[Disampuk]* Itu saya kena setuju. Wanita memang adalah *good pay master*. Lagi satu perkara saya ingin menekankan bahawa berbanding dengan pinjaman yang dibuat oleh lelaki dan wanita, wanita lebih rendah. Bukannya diluluskan rendah, permintaan pun rendah kerana lebih mereka cekap mengurus wang juga... *[Dewan tepuk]*

Timbalan Yang di-Pertua: YB, saya pun lelaki juga... *[Ketawa]*

Puan Saraswathy a/p Kandasami: Selain itu, bagi menyelaras atau memantau pelaksanaan program keusahawanan dan pembangunan PMKS khusus untuk usahawan

wanita dan OKU, saya mempengerusikan Jawatankuasa Pembangunan Usahawan Wanita dan OKU di peringkat kementerian dengan penglibatan agensi-agensi KUSKOP dan wakil Kementerian Pembangunan Keluarga, Wanita dan Masyarakat menjadi ahli tetap dalam jawatankuasa itu. Jadi, saya ingat ini adalah cukup buat setakat ini.

Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim telah mencadangkan mengenai pelaksanaan Tamu Desa yang lengkap dengan kemudahan untuk menarik kehadiran pengunjung.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, di bawah Belanjawan 2024, sebanyak RM20 juta telah diperuntukkan bagi Program Pembangunan Premis (Tamu Desa) untuk membangunkan infrastruktur keusahawanan bagi penjaja dan peniaga kecil khususnya di Sabah dan Sarawak. KUSKOP akan bertindak sebagai agensi pelaksana program Tamu Desa ini selaras dengan persetujuan Yang Amat Berhormat Perdana Menteri semasa beliau merasmikan Hari Penjaja dan Peniaga Kecil (HPPK) di peringkat kebangsaan 2023 di Penampang, Sabah baru-baru ini.

Oleh yang demikian, KUSKOP akan memperincikan skop pelaksanaan Tamu Desa bagi memastikan ia dapat menyediakan kemudahan gerai, warung atau premis perniagaan yang bersih dan dilengkapi dengan kemudahan asas, sekali gus berupaya menjadi tarikan kepada pengunjung dan pelancong. Yang Berhormat Senator...

Puan Rita Sarimah anak Patrick Insol: Tuan Yang di-Pertua, boleh mencelah?

Timbalan Yang di-Pertua: Oh! Dah jadi...

Puan Rita Sarimah anak Patrick Insol: Satu soalan ya. Berkaitan dana RM100 juta yang diberikan oleh kerajaan kepada Amanah Ikhtiar Malaysia untuk membantu wanita-wanita miskin untuk memulakan perniagaan kecil-kecilan.

■1840

Saya gembira bila Yang Berhormat Timbalan Menteri menyatakan bahawa wanita adalah *good paymaster*. Maksudnya risiko untuk wanita tidak membayar pinjaman adalah rendah. Oleh yang demikian, memandangkan golongan sasaran adalah orang miskin.

Kedua, mereka adalah *good paymaster*, adakah pihak KUSKOP akan menyemak semula kadar yang dikemukakan- yang dikenakan ke atas pinjaman tersebut? Saya rasa itu bukan rasa, memang tinggi melebihi kadar pasaran lapan sehingga 10 peratus kadar pinjaman berbanding kadar pasaran di antara empat persen ya berbanding dengan apa yang ditawarkan oleh bank BSN, TEKUN dan juga kebanyakan produk Bank Negara. Terima kasih.

Puan Saraswathy a/p Kandasami: Terima kasih Yang Berhormat. Yang Berhormat telah membangkitkan soalan yang sama sebelum ini. Saya telah menjawab pihak AIM akan mengimbas semula sama ada ingin untuk mengurangkan kadar faedah itu kerana ini kali pertama selepas tahun 2011, selepas lebih kurang 12 tahun AIM mendapat dana daripada kerajaan. Sepanjang masa ini, mereka terpaksa menggunakan dana dalaman untuk kos

pengurusan dan juga kos pembangunan. Jadi, ini saya akan membawa hasrat Ahli Yang Berhormat kepada AIM untuk mengimbas semula kadar faedah itu.

Jadi, untuk maklumat Ahli Yang Berhormat KUSKOP terbuka untuk bekerjasama dengan Kementerian Pelancongan, Seni dan Budaya. Ini adalah berkenaan dengan isu yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Dato' Ahmad bin Dato' Sri Haji Ibrahim yang mencadangkan kerjasama melibatkan beberapa kementerian termasuk KUSKOP supaya premis perniagaan seperti *hawker food court* oleh penjaja dan peniaga kecil sebagai tempat tarikan pelancong terutamanya luar negara.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, KUSKOP terbuka untuk bekerjasama dengan Kementerian Pelancongan, Seni dan Budaya (MOTAC) dan Kementerian Pembangunan Kerajaan Tempatan (KPKT) dalam menjadikan premis perniagaan penjaja dan peniaga kecil sebagai tempat tarikan pelancong. Ini termasuk dengan meneroka peluang kolaborasi strategik bersama pihak berkuasa tempatan (PBT) melalui KPKT bagi memperluaskan lagi usaha menaik taraf atau menyediakan tapak perniagaan yang sesuai dan kondusif kepada golongan penjaja dan peniaga kecil di negara ini.

Datuk Yang di-Pertua, setakat inilah- setakat ini sahajalah penjelasan-penjelasan yang dapat saya berikan mengenai perkara-perkara yang telah dibangkitkan sepanjang tempoh perbahasan Belanjawan 2024 pada mesyuarat ini. Saya berharap penjelasan tersebut telah dapat menjawab semua perkara yang telah dibangkitkan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat. Kami di Kementerian Pembangunan, Usahawan dan Koperasi akan menjalankan amanah di bawah Belanjawan 2024 ini dengan penuh komited dan bertanggungjawab dalam memastikan kelangsungan usahawan PMKS dan koperasi tempatan. Sekian, terima kasih... *[Tepuk]*

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat. Nak dekat sejam juga... *[Ketawa]*

Jadi Ahli-ahli Yang Berhormat, Majlis Dewan pada hari ini ditangguhkan sehingga jam 10 pagi hari Selasa, 12 Disember 2023.

[Dewan ditangguhkan pada pukul 6.44 petang]